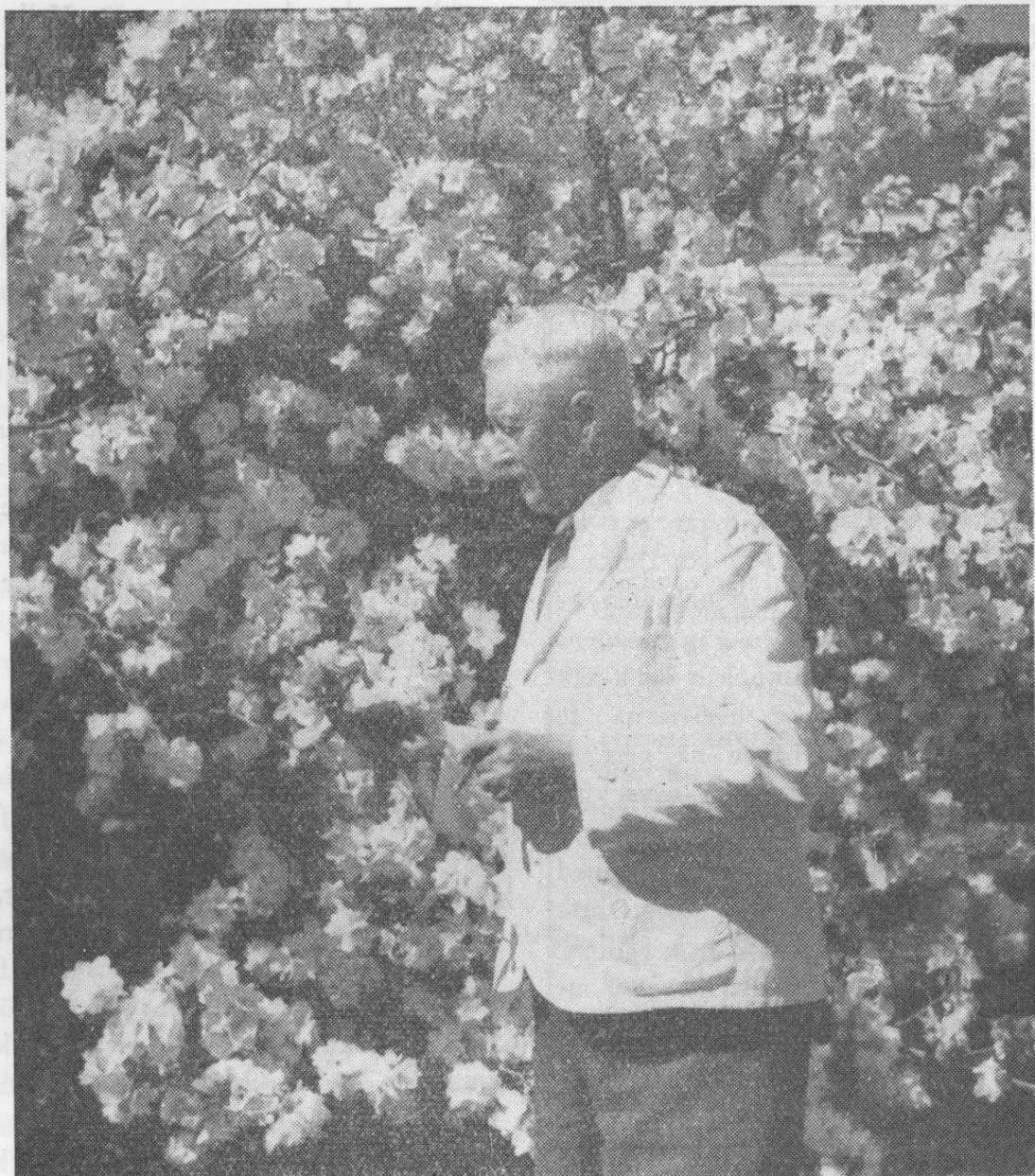

URSHULTS KRÖNIKA

1951

URSHULTS KRÖNIKA 1951

Utgiven av Urshultsbygdens Turisttrafikförening, Hembygdsföreningen Gamla Urshult och Sällskapet Hemflit.

Redaktör: Ingenjör H. Tarstad, Urshult.

Redaktionskommitté: Kyrkoherde N. Hellberg, Urshult, medicinalrådet Karl Loberg, Bromma, fil. lic. A. Vejde, Lund.

FRAMGÅNG.

1949 sålde vi i våra föreningar 453 årskort och 1950 ha vi sålt 623 st. Detta är en klar och tydlig framgång och den ger oss mod att fortsätta på den väg vi menat som ett försök. Ekonomiskt har dock icke inkomsterna riktigt täckt utgifterna för Urshults Krönika. Den borde ha gett ett överskott, nödvändigt för vidare utveckling av krönikan.

I år sträva vi vidare mot de 1.000 medlemmarna, målet, som skulle ge oss resurser till ökat antal sidor och bättre och fylligare bildmaterial. Vi tacka emellertid inte nej till ett ekonomiskt handtag för samma ändamål.

I 1950 års krönika finns ett beklagligt ombrytningsfel. I P. G. Vejdes skildring av Urshults Prästgård äro sidorna 44 och 45 omkastade och textens ordningsföljd bruten. Omkastningen gjordes vid den slutliga tryckningen och redaktionen kan inte lastas för missödet.

KRÖNIKA 1950.

JANUARI.

15. Frågan om en bygdegårdsförening, avsedd att övertaga JUF:s bygdegård, diskuteras å möte, men intresset bland inbjudna föreningar visar sig svalt för detta projekt.

22. Beslöt kommunalfullmäktige att för en beräknad summa av kr. 522.000 utföra

vatten- och avloppssystem för Urshults samhälle, i första hand bebyggelsen å Möllekulla samt västra delen av Urshults prästgårds ägor. För anläggningskostnaden beräknas utgå ett statsbidrag med 60 %. En andra byggnadsetapp, kostnadsberäknad till kr. 320.000, skulle t. v. uppskjutas och i samband därmed skulle byggnadsförbud gälla för kvarvarande delar av samhället.

FEBRUARI.

12. I Urshults kyrka ägde en unik högtidlighet rum, då efter högmässan landshövding Thorvald Bergquist utdelade den kungliga medaljen för medborgerlig förtjänst i 5. storleken till fem av församlingens och kommunens förtroendemän, som vardera under minst trettio år utövat en berömlig gärning i det allmännas tjänst. De medaljerade voro: f. nämndemannen och kyrkovärden G. A. Gustafsson, Ugglekull, f. landstingsmannen och kommunalfullmäktigeordföranden Helmer Petersson, Ugglekull, nämndemannen, f. kyrkovärden Gustaf Ströberg, Hagsjöryd, sparbanksdirektören, f. landstingsmannen Arvid Jonasson, Rössvik, f. folkskolläraren Ernst P. Johansson, Möllekulla. Efter högtidligheten hade Urshults kommun anordnat en högtidsmåltid i Bygdestugan för landshövdingeparet, dagens medaljörer, kyrkorådet, kommunalfullmäktige och kommunalnämnden.

DAGENS VERS.

*I Urshult medaljer placerats
på fem väl förtjänta bröst,
ty dessa, som nu dekorerats
har länge, vad helst diskuterats,
gett socknen dess stämma och röst.*

BECK.

(Smålandsposten 14/2).

15. Kommunalfullmäktige beslutade definitivt om uppförande av ny skolbyggnad vid kyrkskolan för en beräknad kostnads-summa av 642.876 kr. Byggnaden skall uppföras å den av skolstyrelsen föreslagna tomten i omedelbar ansluten till den gamla skolan. Samtidigt beslöts uppförande av nytt ålderdomshem å tomt å prästgårdens mark.

Å första sidan: Kapten D. M. Klingspor i sin blommande fruktträdgård 1939.

Kostnaden har beräknats till 490.000 kr. För skolan beräknas utgå statsbidrag med 60 eller 70 % och för ålderdomshemmet finns fonderat 181.630 kr., varjämte statsbidrag väntas med 50 %.

18. Hembygdsföreningen Gamla Urshult anholder hos Konungen, att från arvsfonden som gåva erhålla mangårdsbyggnaden till Odensvallahult Norregård jämte en del av inredningen. Ansökan styrkes med intyg bl. a. från riksantikvarieämbetet, varjämte muntligt testamentariskt löfte från den siste innehavaren kunde åberopas.

MARS.

11. Vid årsmöte med Kronobergs Läns Frukt- och Trädgårdscentral valdes frukto-odlaren Gösta Franzén, UGGLEKULL, till ny ordförande efter lantbrukaren David Karlsson, Förnan. Beslut om utvidgad lagerhusbyggnad fattades.

31. Urshults Konstförening beslöt fortsätta sin verksamhet, sedan den tidigare föreningen stadgeenligt upplösts och fördelning av inköpta konstverk skett.

APRIL.

9. NTO-logen Vågbrytaren firar sitt 20-årsjubileum med festligheter i Skyttepaviljongen.

14. Bildas i Urshult en humleodlareförening ansluten till Svenska humleodlareföreningen.

MAJ.

21. Trots regntunga förmiddagsmoln blev Blomningsfesten i Urshult även detta år en strålande succés. Under hela festen sken solen och besökareantalet räknades i nästan lika många 1000-tal som vanligt. För att möta den alltmera svällande tillströmningen av folk hade omfattande anordningar vidtagits, dels för att härbärgera bilar och bussar, dels för att mätta alla hungriga. Tusen portioner köttbullar, säs och potatis serverades och belåtenheten var allmän med detta arrangemang. Programmet upptog föredrag av lektor N. Valmin i Växjö, sång av Gunnar Turesson och en barnkör från Urs-

..... Mr
.....

Wexjö Bladet.

(Nya Växjöbladet)

..... för 100 år sedan
.....

Den 25 jan. 1850.

"I Aftonbladet N:o 280 för 1849 omtalas genom utdrag ur Gefle Tidning, att man har anmärkt en alldeles h w i t s k a t a i Hälsingland. Äfwen Småland kan förete samma märkvärdighet, neml. en alldeles hwit skata, som uppehåller sig i gårdarne kring Urshults kyrka."

Den 21 okt. 1850.

TÄVLINGSPLÖJNING och kreatursutställning hade den 8 okt. varit anordnad på Möllekulla gård, där gästgivaren Swen Ohlsson upplåtit mark för ändamålet:

"Mötet, hvilket gynnades af serdeles wackert wäder, war talrikt besökt af ortens Ståndspersoner och allmoge, som med lifligt intresse omfattade saken och uttryckte den önskan, att dylika för Landtbruket och Boskapsafweln uppmuntrande möten måtte oftare kunna anställas."

Till plöjningstävlingen hade sju personer anmält sig. Prisdomare war kapten Cervin på Lidhem, löjtnant Kjellsson på Ekeryd och inspektor Håkansson på Kompersmåla. Första pris, två riksdaler specie, tilldelades drängen Johan Holmberg från Åryd. Vid kreatursutställningen uppvisades två tjurar, fyra kor och åtta ungkreatur.

hult, musik av Kungl. Flottans musikkår i Karlskrona. Hembygdsföreningens samlingar visades.

JULI.

1. Åkrokens rote får bussförbindelse med Urshult och Ryd genom en nyupprättad busslinje, som även trafikerar enskilda byvägar. Den berör följande gårdar i Urshult: Elmehult, Jätsbygd, Törnabygd, Tåget, Tryteke, Utnäs, Ekefors, Hackekvarn, Dunsmåla

och Dunshult. För att möjliggöra den utsträckning, som linjen slutligen fick, påtogo sig delägarna i Törnabygd—Tågets vägsamfällighet ökade kostnader för vägunderhållet och för breddning av vägen. En sträcka på 3 km., som går från västra Elmehult över Jätsbygd till Tryteke skola, var oframkomlig men iordningsställdes av intressenterna med amerikansk fart. Den drivande kraften i företaget har varit lantbrukaren Rune Andersson, Utvär, som visat vad som kan åstadkommas så snart bara vilja och intresse finns.

5. Skolfrågan i Urshult kom i en dramatisk tillspetsad situation genom olika beslut i skolstyrelse och kommunalfullmäktige. Barnantalet i kyrkskolan har sedan många år hotat att spränga klasserna, som hittills varit organiserade i B/1-form. Då Tryteke skola indragits genom att lärarebefattningen icke fick återbesättas, överfördes även barnen härifrån till kyrkskolan och krisen i klasserna tvingade då fram en lösning. Skolstyrelsen föreslog, att A-skolform skulle införas redan höstterminen 1950 och att provisoriska lokaler skulle ordnas för de två nya lärareavdelningar, som då måste inrättas. Olika alternativ voro tänkbara, det bästa var, att det nyrestaurerade kommunalrummet bl. a. fick användas som tillfällig skolsal. Ett annat alternativ var att Tryteke skola skulle användas som lokal för en klass och en sorts pendeltrafik ordnas för barnens resor. Båda alternativen förkastades av fullmäktige, Trytekeförslaget därigenom att medel icke anslogs för skolskjutsar, då statsbidrag till dessa ej kunde erhållas. Resultatet blev en dålig kompromiss med endast en nyinrättad lärarebefattning. Förutom småskoleklasserna arbeta enligt denna 3 folkskoleklasser enligt A-form, medan 2 klasser arbeta enligt B/1-form. Den nya klassen fick husrum i skolköket och den viktiga skolköksundervisningen, till vilken även pojkar nu kan hänvisas, förvisades till tid, då skolköket blir fritt från annan undervisning.

14. I Pomologiska föreningens fruktlagringstävling 1949 blev Marcus Johansson,

Sännahult, 5 i klass Cox Orange, H. Leonardsson, Västerbortorp 5 i klass Ribston och Kurrebo fruktodling länsmästare i klass Melon.

19. Ett 40-tal danska lantbrukare och lanthusmödrar gästade bl. a. Urshult på inbjudan av Kinnevalds hushållningsgille och RLF. Här visades stenröjning, fruktträdgårdar, fabriker och fruktpackerier och på kvällen samlades alla till samkväm i Skyttepaviljongen.

23. Åsnens metningstävling vid Sirkö bro blev i år en folkfest av stora dimensioner och uppmärksammades med reportage och bilder i storstadspressen. Bland 322 deltagare utgick Carl Henrik Johansson, Västerbortorp, Urshult, som segrare.

"Man såg metspön av alla de sorter från hemmaskurna basselspön till eleganta spinnunderverk från NK, men det var förbjudet att spinna. En ren metningstävling skulle det vara. Tävlingskommittén hade också ett hundratal spön, som lånades ut till bågade men spölösa tävlingsmetare. Man ville underlätta det så mycket som möjligt för de utsocknes tävlande. Och kommitténs mask- och sillservice fungerade utmärkt. För att facilt pris av 5 öre kunde man inköpa bete, antingen tre feta daggmaskar eller sillar. Flera nätter förut hade bygdens småpojkar varit ute och plockat daggmask. Men det fanns de som inte trodde på levande bete utan metade och till och med fick upp fisk på vanlig kokt potatis. Huvudsaken är att man spottar på betet, innan man sätter det på kroken. Det bringar lycka."

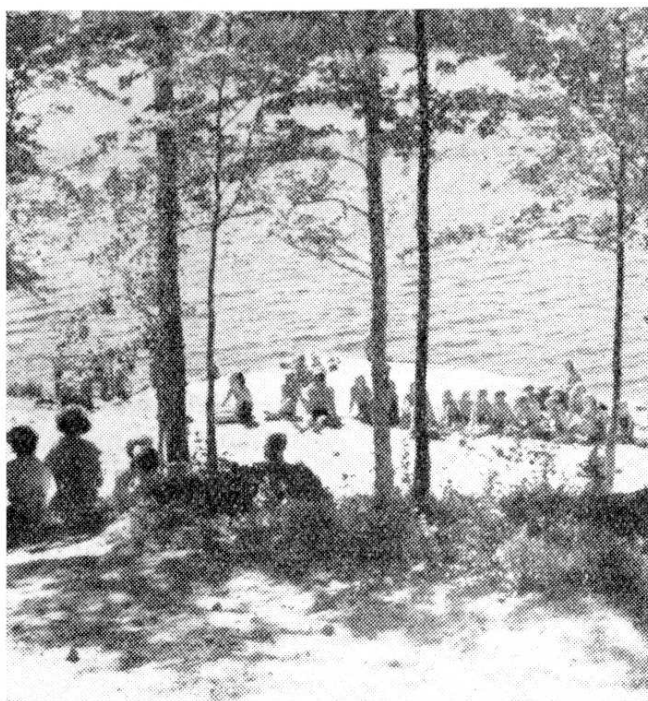
(Morgon-Posten, Göteborg 25/7).

30. Dåvarande pastorsadjunkt N. Hellbergs konfirmander av årgång 1925 samlas till 25-årsjubileum i Urshults prästgård.

31. En falsk enkrona uppenbarar sig å poststationen i Urshult.

AUGUSTI.

10. Den första simpromotionen å Fri-luftsbadet vid Rävabacken med 2 magistrar, 3 kandidater, 10 silvermärken och 10 andra märken.

24. Vid Pomologiska föreningens jubileumssammankomst i Båstad utdelades föreningens förgyllda silverplakett till bl. a. överstelöjtnanten K. R. Stanler, Urshult.

28. Ännu en av socknens ytterdelar får bussförbindelse med samhället, då S. J. börjar trafikera sträckan Urshult—Hunnamåla med varannandagsturer.

SEPTEMBER.

17. Vid landstingsmannavalet avgåvos följande röster.

	Hög.	Bf.	Fp.	Soc.	Kom.
Urshults mell.	294	248	102	307	11
Vemboö	134	129	22	68	—
Bäckaskog	79	64	21	104	2
Högagärde	24	67	7	51	4
	531	508	152	530	17

I jämförelse med valet 1946 har högern minskat med 1, bondeförbundet med 4 och kommunisterna med 37 röster. Folkpartiet har ökat med 132 och socialdemokraterna med 54 röster.

Vid kommunalfullmäktigevalet voro rösterna:

	Hög.	Bf.	Fp.	Soc.	Kom.
Röster	572	504	127	557	2
Mandat	9	7	1	8	—

Valda blevo:

Högern:

f. nämndeman Emil Petersson, Möllekulla, lantbrukare John Jonasson, Hultalycke, fabrikör Karl Dahlfors, Möllekulla, nämndeman C. H. Carlsson, Ugglekull, nämndeman Carl Eriksson, Midingsbråte, fruktodlare Sture Ursberg, Bosgård, målaremästare W. Sellman, Möllekulla, fröken Ellen Nilsson, Västerbotorp, lantbrukare Tage Petersson, Rösmåla.

Bondeförbundet:

lantbrukare David Karlsson, Förnan, lantbrukare Hjalmar Håkansson, Karatorp, lantbrukare Carl Sibbesson, Ekeberg, fruktodlare Gösta Franzén, Ugglekull, fru Ruth Karlsson, Rörvik, lantbrukare Enock Martinsson, Froaryd.

Folkpartiet:

köpmän Valentin Ottosson, Möllekulla.

Socialdemokraterna:

lantbrukare Oskar V. Johansson, Hunnamåla, vägförman Carl Eriksson, Rössvik, lantbrukare Albert Johansson, Skillingsmåla, vägarbetare David Johansson, Klasamåla, sågverksarbetare Bertil Widell, Karatorp, fru Ruth Andersson, Klasamåla, lantbrukare S. Emanuelsson, Dunshult, lantbrukare G. Elmqvist, Smöramåla.

Varje mandat kostade högern 64, bondeförbundet 72, folkpartiet 127 och socialdemokraterna 70 röster. I jämförelse med valet 1946 har högern vunnit 1 mandat från bondeförbundet och folkpartiet det mandat, som vanns å nykterhetsfolkets speciallista, men som genom övergång tillförts socialdemokraterna.

23 o. 24. Skördefesten 1950 dominerades av festtåget "*Det var en gång...*" och av hemslöjdsutställningen i Bygdestugan och var som vanligt välbesökt.

"*Det var en gång...*"

Tomtarnas vaktparad inledde fyra bilder *Från sagans ljuva stunder* med sagans prins och prinsessa i guldkaross, små tomtar i skogen, älvornas dans och John Bauer-troll. Programbladets versvignetter antydde tre stora grupper i tåget, barnets *vackra sagor* med elva bilder, pojken *äventyrens land* och sist *flickans vaknande romantik* med Singoalla och greve Månesköld under riddarborgens torn och tinnar.

Och kanske är det riktigt när barnets trolldomsskog försvann i massan viktigt och sakligt lärdomsknog, men mörklagt vore sinnet om än i solens glans, om djupast ner i minnet ej *vackra* sagor fanns.

OKTOBER.

1. Vid högmässan erinrades om, att Urshults kyrka Mikaelidagen år 1810, således för 140 år sedan, för första gången togs i bruk för gudstjänst.

5. Kinnevalds och Norrviddinge kontraktshåd hade anordnat en missions- och syföreningsdag i Urshult, till vilken syföreningsmedlemmar kommit tillstådes från Asa i norr till Almundsryd i söder. Omkring 600 personer deltog i kyrkan.

15. Vid kyrkofullmäktigevallet var röstfördelningen följande:

	Hög.	Bf.	Fp.	Soc.
Röster	387	200	43	281
Mandat	11	5	1	8

Valda blevo:

För församlingens väl (högern):

kyrkoherde Nils Hellberg,
kyrkovård Theodor Petersson, Sångare-
måla,

kyrkovård Fritiof Håkansson, Örnhult,
direktör Arvid Jonasson, Rössvik,
f. kyrkovård G. Jonasson, Hultalycke,
folkskollärare Einar Svensson, kyrkskolan,
f. nämndeman Emil Petersson, Möllekulla,
nämndeman Carl Eriksson, Midingsbråte,
fru Ida Johansson, Munkanäs,
byggmästare Herman Johansson, Esbjörna-
måla,

lantbrukare Theodor Andersson, Aramo.

Bondeförbundet:

lantbrukare G. Martinsson, Kärr,
lantbrukare Karl Gabrielsson, Drakamåla,
fru Ellen Larsson, Sundslätt,
lantbrukare Henning Bengtsson, Skallerlid,
lantbrukare August Johansson, Midings-
bråte.

Folkpartiet:

överlärare K. G. Lundell, kyrkskolan.

Socialdemokraterna:

fru Ruth Andersson, Klasamåla,
skräddaremästare Hjalmar Karlsson, Mölle-
kulla,
snickare Henning Kroon, Hunnamåla,
cementarbetare K. G. Karlsson, Midings-
bråte,
livsmedelsarbetare Erik Isaksson, Mölle-
kulla,

byggnadssnickare Ture Åkesson, Sundslätt,
väghyvelförare William Almkvist,
Ö. Elmehult,

skogsarbetare Bero Fröberg, Skillingsmåla.

Valet innebär att högern förlorat 1 och bondeförbundet 2 mandat, folkpartiet vunnit 1 och socialdemokraterna 2 mandat.

21. Uttaxeringen för år 1951 fastställdes till kr. 5:70 för den borgerliga kommunen, därav för skolan 3:25, (minskning 70 öre) och för den kyrkliga kommunen kr. 1:15 (höjning 15 öre). Kommunalnämndens inkomst- och utgiftsstat slutar på kr. 596.523:39 och antalet skattekrönor är 40.754:80.

Urshults nya äldershem

24. Ett hotande eldsvådettillbud inträffade i kyrkskolan i Urshult, men skadorna inskränkte sig till slöjdsalen och blevo små.

NOVEMBER.

2. Husförhöret i Sirkö rote filmades i syfte att ingå i en under utarbetning varande kyrklig film från stiftet.

3. Bildas Urshults husmodersförening.

4. RLF:s skogsdag med skogsgallringstävlan i Ekeberg.

12. Medborgaredag i Skyttepaviljongen, då Ungdomens medborgarbok första gången utdelades till alla, som under 1950 fyller 21 år.

21. Urshults Mejeriförening beslöt å extra föreningsstämma att uppföra tillbyggnad till sitt mejeri och inköpa nya maskiner för 40.000 kr.

DECEMBER.

1. Vid Kronobergs läns hushållningssällskaps ordinarie vintersammanträde utdelades Sveriges Pomologiska förenings stora silvermedalj till fruktodlaren Sture Ursberg, Bosgård, Urshult.

"Ursberg köpte Bosgård 1937 och startade omedelbart fruktodling i stor skala. Flera hundra träd planterades, allt såg lovande ut, men den unga odlingen spolierades helt av de stränga vintrarna 1939—1941. Det blev att börja på nytt. Sedan åkrarna dränerats och stenröjts ha de fyllts med fruktträd. Odlingen om mer än 2.000 träd

är en av de största i länet och även en av de mest rationellt skötta. Genom exemplets makt har Ursberg påverkat hela bygdens fruktodling. Han har också nedlagt ett betydande arbete i såväl den ideella som den ekonomiska föreningsrörelsen inom fruktodlingen. Är bl. a. ordförande i länets frukt- och trädgårdsodlareförbund och vice ordförande i fruktcentralen. Den medalj, som nu tilldelas Ursberg, avser ett erkännande både för hans verksamhet som odlare och för hans insatser i föreningsarbetet."

6. Från och med nyåret skall Urshults skoldistrikt jämte tvenne angränsande distrikt överföras från Sydsmålands östra till Sydsmålands västra inspektionsområde och vid skolstyrelsens sammanträde denna dag deltog folkskolinspektör W. Wranne. Vid en enkel kollation med skolstyrelsen och lärarkåren avtackades folkskolinspektören för den tid han verkat inom Urshults skoldistrikt.

14. Första spadtaget till nya äldershemmet i Urshult togs av fattigvårdsstyrelsens ordförande, f. nämndemannen Emil Petersson. Därefter debuterade moderna grävmaskiner i Urshult och övertogo avlopps- och grundgrävning.

27. Urshults Hemvärn firade sitt tioårsjubileum med festlighet i Skyttepaviljongen och utdelning av förtjänstmärken i guld och brons till förtjänta medlemmar, varav de flesta varit medlemmar sedan bildandet.

29. Urshults Fruktbolag överläter Urshults Elektriska Kvarn till fabrikör Carl Berglund.

Urshults elektriska kvarn

byggdes mitt under värsta dyrtiden år 1919 av Urshults Fruktbolag och dess tillkomst fick avgörande betydelse för den elektriska kraftförsörjningen till det vardande Urshults samhälle. Ett tidigare experiment med ångdrivet elektricitetsverk hade misslyckats och Hemsjö Kraft AB åtog sig att leverera kraft och ljus till samhället. Genom tillkomsten av den elektriska kvarnen kunde kostnaderna för övriga delägare i belysningsföretaget avsevärt nedbringas.

För Fruktbolaget blev kvarnbygget ett riskfyllt företag. Efter en lycklig start under de svåra torkåren 1921 och 1922, då alla vattenkvarnar stodo

stilla i angränsande socknar, dröjde det ända till år 1938, innan kvarnen började betala sig. Detta år inköptes och nedlades den gamla ångkvarnen i Rössvik.

Urshults Fruktbolag bildades år 1915 som det första försöket att tillvarataga bygdens fruktöverskott. Denna verksamhet övertogs av Svenska Fruktföreningen år 1920 och när nu även kvarnen sålts, är bolagets industriella verksamhet troligen slut. Man torde nog kunna säga, att Urshults Fruktbolag inledde en epok i bygdens historia, som ännu ej nått sin kulmen och som betytt mycket för dess utveckling och ekonomi.

Fruksituationen.

År 1950 gav fruktodlingens män en tankeställare för framtiden. Den under de närmaste gångna åren utökade planteringen av fruktträd skulle förr eller senare genom de väntade större fruktkvantiteterna ha ändrat prisutvecklingen å den svenska frukten och de ansvarsmedvetna odlarna hade tidigt börjat inrikta sig mot nya förhållanden. Olika sammanfallande faktorer medverkade under år 1950 till en alltför snabb utveckling och situationer uppkom å fruktmarknaden, som ibland fick katastrofens karaktär.

Blomningen var rik och vacker, insektsangreppen var små och utvecklingen av frukterna blev gynnsam för både kvantitet och kvalitet. Allt detta räknas som fördelaktiga

faktorer, men liknande förhållanden voro rådande över hela landet med en genomgående rik, ja, överväldigande fruktskörd som resultat. Det var då de stora massorna sommarfrukt kom i marknaden, som katastrofhotet var överhängande och på sina håll kan man med eftertryck tala om katastrof. Även för den senare mogna frukten kvarstod väldiga försäljningssvårigheter och dessa blev inte mindre av den samtidigt pågående importen av både äpplen och sydfrukt. I vår bygd synes dock huvuddelen av frukten ha avsatts, och detta tack vare de goda kontakter både de privata och producentkooperativa försäljningsorganisationerna skaffat sig under tidigare s. k. goda år. Endast en del fallfrukt och fränsortering har här icke kunnat placeras. En del av denna

frukt har dock använts till lönmustning. Ett nytt uppslag för försäljning av frukt har prövats. Genom RLF:s organisation har placerats ganska stora poster frukt direkt till lantbrukare i Norrland och som distributionsapparat har kunnat användas mjölk-bilarna.

Priserna å äpplen har som följd härav varit låga. Fri prisbildning har förekommit. Följande odlarpriser ha ungefär tillämpats. Hushållssorter 20 öre, bordsorter kl. 2 30 öre, kl. 1 35 öre, dessertsorter kl. 2 40 öre, kl. 1 50 öre och cox orange 60—70 öre. Dessa priser ha varit avsevärt högre än medeltalet för landet. Sommarfrukten har slumpats bort, men härav finns ej stora mängder i vår bygd. Däremot har priserna varit goda å päron och delvis även å plommon.

Det är självklart att utvecklingen å fruktfronten väckt allvarliga bekymmer och farhågor för framtiden. Det har stått klart för de flesta, att en sanering av marknaden måste ske, innan näringen kommit i alltför betryckt läge. Den värdefulla, hållbara svenska frukten hindras i sin försäljning icke blott av den utländska frukten utan framför allt av den undermåliga svenska. Medlen att komma tillrätta med detta bör vara sträng sortering av den prima frukten, kontrollerad, enhetlig packning av denna, efter svenska fruktförhållanden anpassad import av utländsk frukt och ändamålsenliga åtgärder för att tillvarataga den sekunda frukten. Den fabriksmässiga användningen av frukt har minskat oroväckande trots den utökade lönmustningen. Ett Urshultsinitiativ på denna punkt har här väckt landsomfattande intresse och är i själva verket det enda positiva alternativ som framförts. Det är överstelöjtnant K. R. Stanlers förslag att få tillverka och sälja cider med samma alkoholhalt som öl och under liknande former som detta. Förslagets öde vilar f. n. hos 1944 års nykterhetsutredning.

Med ledning av den deklarerade inkomsten för fruktförsäljning vågar vi nu göra en uppskattning av fruktskörden 1949. I

Vemboö valdistrikt (som omfattar 615 personer) deklarerades kr. 564.181, för de övriga distrikten kan summan beräknas till kr. 249.600 (summan ej exakt känd), detta gör sammanlagt kr. 813.781. Från denna summa avdrages 20 % för inkomst av päron, plommon, potatis m. m. och återstår då kr. 615.025. Fruktcentralens medelinköpspris för äpple detta år var 51 öre pr kg. och fruktskörden skulle då kunna beräknas till minst 1.200.000 kg.

1950 års skörd torde knappast i mängd överstiga 1949 års, men det skall bli intressant att se i vilken grad inkomsterna förändras genom de lägre priserna detta år.

Fruktpropaganda.

Det finns nog ingen annan socken i vårt land, som har en speciell och därtill mycket verksam organisation med uppgift att göra propaganda för frukten. I Urshultsbygdens Fruktintressenters Samorganisation har samlats bygdens fruktodlareföreningar, frukthandlare (privata och producentkooperativa), fruktindustri och biodlare (också Turisttrafikföreningen är med därför att propaganda för Urshult och Urshultsfrukt ganska väl sammanfaller). En blick i verksamhetsberättelsen berättar oss följande om år 1950.

Femte året i följd har en gravensteintävlan anordnats med 11 deltagare. Fruktodlare Henric Leonardsson erövrade för tredje gången och därmed för alltid det av Svenska Fruktföreningen uppsatta vandringsspriset. Som 2 och 3 kom lantbrukare Gunnar Svensson, Västerbotorp och fruktodlare Ivar Carlsson, Klasamåla. Huruvida denna tävling skall fortsätta eller ej är ännu ej avgjort, det finns kanske skäl till att icke vidare avsiktligt uppmuntra gravensteinerodlingen, då avsättningen av detta äpple ibland har sina svårigheter. Prisutdelning i tävlingen skedde vid en fruktodlardag, en verksamhetsform som ordnas tvenne gånger årligen med upplysande föredrag och diskussioner som program.

Med ekonomiskt stöd av Samorganisatio-

nen har Urshults Biodlareförening kunnat ordna premiering av välskötta bigårdar.

Genom initiativ från Samorganisationen deltog Urshultsbygden i Riksutställningen Svensk Frukt i Ostermans marmorhallar i Stockholm dels genom kollektioner från enskilda odlare och dels genom dylika från packerier i bygden. I konkurrens med mer påkostade och större monstrar från andra fruktodlingsområden kanske Urshult ej riktigt kunde hävda sig, men både hederspris och silvermedaljer följde med utställarna tillbaka. Till kostnaderna bidrog länets fruktodlareförbund.

I Trädgårdsutställningen i Växjö deltog också Samorganisationen bl. a. med en stor dekorativ skylt, å vilken angivits organisationens syfte och ändamål och där Urshults Kungsäpple i dominerande storlek utgjorde ett utmärkt blickfång.

I Pomologiska föreningens fruktlagrings-tävlan för 1949 års frukt erhöll 3 odlare från Urshult placeringar i grupperna cox orange, ribston och melon och i samma tävling för 1950 års frukt deltar 3 odlare med fyra fruktpartier.

I Pomologiska föreningens förslag till ny rikssortlista har icke Urshults Kungsäpple medtagits och detta har föranlett Samorganisationen att erinra om att denna åtgärd kan innebära svårigheter för detta lättsålda äpple, som i stora kvantiteter odlas i bygden. En samtidig uppskattning av skörden av detta äpple ger siffran 380—400 ton år 1949 (vilken siffra under hänvisning till det å annat ställe beräknade skörderesultatet synes vara alltför stor).

I trädgårdslitteratur har antagits att Urshults Kungsäpple skulle vara identiskt med det i Nordtyskland odlade Mecklenburger Königsapfel. För att kunna avgöra detta har lantbruksattachén vid förbundsregeringen i Bonn anmodats insända prov å detta äpple i och för jämförelse.

Det är som synes mångahanda arbetsuppgifter som Samorganisationen åtagit sig och det torde vara väl använda pengar, om odlarna (direkt eller genom fruktodlarföre-

ningarna) och övriga fruktintressenter uppmärksammade, att verksamheten kostar pengar och deltog i Samorganisationens finansiering påtagligare än hittills.

Lite fiskestatistik från sjön Åsnen.

Inplanteringen av fiskyngel har fortsatt i något mindre omfattning, men gäddyngelinplanteringen omfattas med stort intresse. Inom de fyra fiskevårdsföreningarna fördelar den sig enligt följande: Åsnens östra, 50.000 st. siklöja, 475.000 gäddyngel, Åsnens södra, 450.000 gäddyngel, Åsnens mellersta, 300.000 gäddyngel, 1.480 st. tvåsommrig sutare, Åsnens norra 400.000 gäddyngel. Gemensamt för samtliga fiskevårdsföreningar har inplanterats 150 kg. sättål.

Inom östra och mellersta fiskevårdsföreningarna har fiskerikonsulent Bernt Johansson insamlat uppgifter om fångsten under 1949. Östra föreningen omfattar en areal av Jätsberg, och dessutom Lidhemssjön, ca 185 ha. Uppgift har lämnats av 68 fiskande, därav 16 innehavare av fiskekort. Dessa ha fångat 13.648,6 kg. fisk till ett värde av kr. 22.206:29, vilket utgör 2,9 kg. fisk pr ha och i kr. pr ha kr. 4:72. Ifråga om fiskslag leder gäddan med 5.456,8 kg., följt av siklöja 2.514,5 kg., aborre 1.350,7 kg., mört 1.272,2 kg. och ål 520 kg. Av braxen fångades endast 669 kg., vilket visar att detta fiske gått mycket tillbaka. Förr räknades detta till det kanske viktigaste fisket. Fångsten av kräftor uppgick endast till 49 tjog.

Inom mellersta föreningen har av 23 fiskande endast 14 lämnat fångstuppgift med fiskevatten tillhörande Sirkön, Borgön och Rörvik, areal omkring 1.050 ha. Uppgifterna omfatta 5.041 kg. till ett värde av kr. 5.969:05. Inom denna förening dominerar braxenfisket (brofisket vid Rörvik och Sundslätt) men uppgår dock endast till 2.469 kg. Av gädda har fångats 1.319 kg., av ål 143 kg., fångsten av siklöja är så gott som obefintlig. Denna har sedan gammalt varit mera givande i norra delen av sjön.

G. M—n.

Hermods realskola i Urshult.

För att bereda studiebegåvade ungdomar i Urshult möjlighet att i hemorten erhålla realskoleutbildning hade under juni månad 1942 på enskilt initiativ hänvändelse gjorts till Hermods Korrespondensinstitut om upprättande av en realskola i Urshult enligt den s. k. Robertsforsmetoden. Höstterminen 1942 startade skolan med elever under provisoriska förhållanden i skolköket vid kyrkskolan och den 24/11 bildades en intresseförening för att ekonomiskt understödja denna. Lokalsvårigheterna voro stora men löstes genom att Bygdestugan, som då förvärvats av Urshultsbygdens Turisttrafikförening, förhyrdes för en kostnad av 700 kr. per år, i vilken summa ingick ersättning för vaktmästare, bränsle och lyse.

Denna skolform visade sig till att börja med ändamålsenlig ehuru dyrbar för eleverna. För Hermods blev dock Robertsforsskolorna en dålig affär och man förlorade där intresset för denna skolform, då statsmakterna inte visade sig lämna väntat understöd. När därför Högre folkskolan i Tingsryd (senare Tingsryds kommunala mellanskola) startades, blev verksamheten i Urshult ohållbar och en avveckling började, bl. a. genom att de sist antagna eleverna överfördes till Ryd, där skolformen fortsatte någon termin längre.

Intresseföreningen lyckades verksamt bidra till undervisningens förbilligande. Genom att utverka anslag från Frimurarbarnhuset i Stockholm kunde en elev erhålla kostnadsfri undervisning och för ytterligare en annan elev bidrog en donator till dennes avgifter. Då elevavgifterna varierade efter antalet elever, nedbringades kostnaden även för samtidigt gående elever. Genom utverkade anslag, aftonunderhållningar och medlemsavgifter täcktes viss del av elevavgiften samt kostnaden för hyror och övriga utgifter. Skolans ekonomi kan utläsas av följande siffror.

Inkomster:

Elevavgifter	34.455:—
Medlemsavgifter	568:—
Aftonunderhållningar	680:86
Anslag Urshults kommun	2.400:—
» Väckelsångs kommun	150:—
» Frimurarbarnhuset ..	2.450:—
Summa kr.	40.703:86

Utgifter:

Inbetalt till Hermods	36.525:—
Hyror	3.153:—
Resebidrag till elever	100:—
Expenser	168:90
Överskott	756:96
Summa kr.	40.703:86

Avvecklingen av verksamheten har fördröjts av att slutuppgörelsen med Hermods icke kunnat göras beträffande en elev, som icke erhållit det av Hermods förskotterade arvsfondsbidraget. Överskottet har numera överförs till skolstyrelsen i Urshult i avsikt att bilda en stipendiefond för elever från Urshult i Tingsryds kommunala mellanskola.

De högt ställda förväntningarna å denna skola måste således snart skrinläggas, men det uppnådda resultatet av verksamheten var dock av den omfattningen, att ett mindre snöpligt slut kunde ha besparats den. Det får väl ändå anses rätt förödmjukande för dem, som oegennyttigt burit upp verksamheten, att av kommunalfullmäktige i Urshult avtackas med en kommunal revision, som går utanför fullmäktiges befogenheter. Det är ju dock elevernas målsmän, som erlagt den ojämförligt största delen av skolans inkomster och med kommunens förhållandevis blygsamma bidrag ha inga villkor följt om granskningsrätt. Att granskningen ändå gjordes berodde väl närmast på, att skolans ansvariga styrelse önskade befria sig från den beskyllning för mannamån, som framkom i samma sammanhang.

Statistiska uppgifter rörande Urshults församling för år 1950

Folkmängden den 31/12 1949	1.792 m.	1.595 kv.	=	3.387
Födda	28 »	29 »	=	57
Inflyttade från stadsförsamling	15 »	26 »	=	41
» » landsförsamling	46 »	63 »	=	109
» » utlandet	2 »	4 »	=	6
Döda	19 »	29 »	=	48
Utflyttade till stadsförsamling	18 »	26 »	=	44
» » landsförsamling	64 »	68 »	=	132
» » utlandet	1 »	— »	=	1

Folkmängden den 31/12 1950	1.781 m.	1.594 kv.	=	3.375
----------------------------------	----------	-----------	---	-------

FÖDDA.

Aramo:

Inga Marianne Andersson 25/6.

Bäckaskog:

Lars-Erik Mats Stefan Svensson 15/6.

Elsy Lena Inga-Lill Vik 5/9.

Degersnäs:

Siv Laila Ingegärd Carlsson 11/4.

Dunshult:

Lars Göran Svensson 15/2.

Per-Olof Evert Nilsson 8/3.

Lars Tomas Adamsson 10/9.

Ingrid Anita Larsson 18/12.

Dunsmåla:

Inger Ann-Mari Strand 27/7.

Ekeberg:

Eva Ingegerd Johansson 18/5.

Eskekulla:

Ingrid Monika Karlsson 24/3.

Froaryd:

Ronny Ingemar Johansson 29/11.

Eivor Margareta Elmqvist 19/12.

Hätteboda:

Henning Olle Rohnny Berg 20/5.

Högagärde:

Siv Laila Ingegärd Johansson 8/8.

Jätsbygd:

Inga Marianne Haraldsson 19/1.

Karatorp:

Jan Evert Karlsson 29/9.

Leif Gustav Johansson 26/12.

Klasamåla:

Siv Marianne Irene Andersson 24/5.

Ingrid Agneta Berntsson 9/10.

Kämpamåla:

Bengt-Anders Christer Jonsson 21/2.

Kärr:

Torsten Knut Göran Hellberg 13/2.

Midingsbråte:

Ingrid Lillian Margareta Vallberg 30/8.

Mjölknabben:

Tord Jörgen Valdemar Danielsson 17/6.

Möllekulla:

Karl-Axel Vilhelm Svensson 16/2.

Nils-Arne Urban Andersson 18/2.

Arne Evert Sund 23/6.

Ulla-Britt Desirée Karlsson 1/8.

Kurth Jan Olof Johansson 28/8.

Ruth Gunnel Henrietta Berggren 23/8.

Ola Bernhard Bondesson 12/9.

Ingrid Kristina Svensson 15/9.

Sven Anders Svensson 25/9.

Agneta Britt-Marie Johansson 30/11.

Olovslycke:

Håkan Jonny Gunnarsson 9/10.

Räveboda:

Rune Sven Lennart Augustine 12/11.

Rössmåla:

Rut Ulla Margareta Gustafsson 12/7.

Rössvik:

Sven Magnus Jonasson 1/3.

Evy Marita Leonardsson 5/11.

Skallerlid:

Kerstin Hulda Louise Bengtsson 5/12.

Smöramåla:

John Ingo Törnqvist 22/1.

Bengt Tage Gustafsson 9/3.

Kerstin Maj Birgitta Johansson 25/3.

Rolf Bero Ingmar Karlsson 5/6.

Anne Gunilla Irene Wärn 12/7.

Gustaf Conny Strand 5/8.

Stengårdsslätt:

Ingrid Anita Jonasson 19/1.

Anna Barbro Ingeborg Fransson 12/2.

Maria Elisabet Löndahl 29/12.

Sångaremåla:

Lars Inge Håkansson 30/7.

Tåget:

Inga Gunhild Marianne Malm 31/8.

Ugglekull:

Ulla Anne-Louise Fröberg 12/4.

Utnäs:

Nils Åke Alvar Petersson 26/1.

Västerbotorp:

Per Bertil Josua Svensson 16/4.

Ulla Marianne Johansson 21/5.

Lena Svea Elisabet Nilsson 16/11.

Örnålt:

Bengt Olof Gunnar Svensson 21/5.

DÖDA.

- 5/1 David Magnus Klingspor, Kurrebo, född 6/12 1864.
- 6/1 Emma Kristina Bengtsson, Jätsbygd, född 26/12 1857.
- 6/1 Anton Andersson, Jätsbygd, född 12/2 1867.
- 7/1 Anna Karolina Persson, f. Petersson, Jätsbygd, född 20/8 1870.
- 11/1 Emma Kristina Magnisson, Jätsbygd, född 6/7 1870.
- 4/2 Anna Adamsson, Jätsbygd, född 23/12 1870.
- 6/2 Signe Eriksson, Klasamåla, född 29/7 1888.
- 7/2 Sven Magni Karlsson, Berg, född 7/4 1879.
- 9/2 Kristina Paulsson, f. Adamsson, Degerhaga, född 11/8 1869.
- 10/2 Johan Gustaf Svensson, Möcklehult, född 28/6 1860.
- 17/2 Eva Sofia Karlsson, f. Gustafsson, Möcklehult, född 26/10 1875.
- 12/3 Vendla Augusta Sundberg, f. Andersson, Möllekulla, född 16/3 1885.
- 15/3 Carl Johan Fohlin, Hunnamåla, född 20/7 1863.
- 28/3 Johan Otto Nilsson, Bosgården, född 14/2 1872.
- 4/4 Martina Johansson, f. Larsson, Hunnamåla, född 30/1 1878.
- 6/4 Magni Teodor Johansson, Bosgården, född 15/4 1872.
- 14/4 Emma Kristina Johansson, Jätsbygd, född 1/11 1871.
- 30/4 Hilda Kristina Engberg, f. Bark, Råveboda, född 22/9 1875.
- 1/5 Emma Kristina Svensson, f. Karlsson, Buskahult, född 30/12 1872.
- 16/5 Anna Kristina Johansson, Bosgården, född 9/1 1877.
- 24/5 Ulla Marianne Johansson, Västerbotorp, född 21/5 1950.
- 31/5 Anna Martina Holm, f. Karlsson, Hakekyarn, född 20/6 1883.
- 21/6 Ida Kristina Agnes Nilsson, f. Nilsson, Sundslätt, född 19/2 1866.
- 24/6 Ida Maria Karlsson, f. Nilsson, Möllekulla, född 9/2 1874.
- 26/6 Emma Sofia Jönsson, f. Håkansson, Hässleholm, född 14/8 1864.
- 12/7 Johanna Sofia Berggren, f. Magnidotter, Eskekulla, född 20/5 1873.
- 15/7 Alfrida Charlotta Svensson, f. Fransson, Möllekulla, född 21/1 1885.
- 25/7 Julius Herman Karlsson, Eskekulla, född 13/2 1872.
- 4/9 Johanna Matilda Johannesson, f. Blomgren, Dunsåla, född 11/4 1873.
- 10/9 Oliva Svensson, f. Nilsson, Havrallycke, född 20/10 1860.
- 14/9 Matilda Håkansson, Midingsbråte, född 8/9 1867.

Hört och hänt 1950.

Bokutlåningen å biblioteket i Bygdestugan har omfattat 1.677 band skönlitteratur och 318 band facklitteratur. Den senare har glädjande nog ökat, men det stora beståndet god facklitteratur uppmärksammas icke nog i bygden. Bokbeståndet har ökat och var den 31/12, Folkbiblioteket 790 band, JUF:s bibliotek 553 band och föreläsningsföreningens 775 band, summa 2.118 band.

*

Riksteatern gav under våren Jens Lochers lustspel "På tre man hand" med Folke Hamrin och under hösten Noel Cowards berömda "Jag älskar dig markatta" med Ulla Sallert, Lauritz och Vibeke Falk, det senare inför flera dagar i förväg utsålt hus.

*

Kapellfonden för Hvenbo gamla kyrkplats har genom gåvor och frivilligt arbete särskilt inom Vemboöbygden ökat till över 11.000 kr.

En minkjakt fick lantbrukaren Olof Johansson å Förarm vara med om i augusti månad och med tur och rådighet avlivades fridstöraren.

*

Vid lösöreauktionen efter Sven Alfred Johansson i Odensvallahult lyckades hembygdsföreningen rädda det mesta av de gamla bruksföremål, som samlats i detta gamla hem. En del skingrades dock åt många håll, bl. a. försvann från bygden den s. k. kyrkkistan, en gammal, välbehållen ekkista, försedd med vackert ornamenterade järnbeslag.

*

Ett enkelt och billigt värprede har konstruerats av en hönseriägare i Urshult. Äggen bibehållas i detta rena och äro oåtkomliga för hönsen. De kunna ej heller skadas vid rullningen.

-
- 7/10 Karl Julius Erhard Johansson, Möllekulla, född 8/1 1897.
18/10 Anna Lovisa Helena Andersson, f. Johansson, född 26/6 1886.
19/10 Anna Matilda Håkansson, f. Karlsson, Eskekulla, född 5/4 1866.
12/11 Ernst Ströberg, Kunninge, född 4/2 1882.
19/11 Kristina Svensson, f. Håkansson, Aramo, född 8/4 1866.
22/11 Karl Henrik Nilsson, Utnäs, född 12/7 1896.
25/11 Magni Lundell, Smöramåla, född 22/1 1874.
25/11 Karl Julius Nilsson, Hätteboda, född 1/7 1895.
25/11 Anna Emilia Åkesson, f. Johansson, Karatorp, född 18/7 1875.
28/11 Fredrik Leonard Svensson, Rössmåla, född 28/6 1865.
1/12 Johan Magni Magnusson, Karatorp, född 20/8 1871.
2/12 Augusta Svensson, f. Svensson, Aramo, född 26/9 1881.
8/12 Elin Malvina Petersson, f. Johansson, född 7/5 1887.
20/12 Johan Gustaf Karlsson, Igelön, född 5/9 1873.
27/12 Sven August Molin, skr. å förs., född 3/8 1857.
29/12 Viktor Edvin Georg Karlström, Rönnekulla, född 20/3 1884.
30/12 Otto Karlsson, Dunshult, född 15/1 1891.

Värend's spelmanslag har bildats med Bror Strand i Urshult som lagledare. Strand förmedlar en gammal fin tradition med spelmän i Urshult och har själv gjort betydelsefulla uppteckningar av gamla låtar från bygden, som samlats i olika album.

*

Föreläsningsföreningen redovisar följande siffror för verksamheten 1949—1950: 90 medlemmar, 10 föreläsningar och 2 aftonunderhållningar med i medeltal 76 deltagare, 11 filmaftnar med 77 deltagare och 2 teateraftnar med 177 deltagare i medeltal. Studiecirkelarna å Vemboö, NTO:s teateramatörer och de kyrkliga myndigheterna ha samarbetat med föreläsningsföreningen vid några föredrag.

*

Riks- och stiftskollekterna i Urshults kyrka har uppgått till kr. 5.063: 83 och församlingskollektorna till kr. 682: 75. Församlingens blomsterfond har tillförts 2.868 kr. och har en behållning på nära 16.000 kr.

*

Kommunens andel i nöjesskatten har uppgått till kr. 3.574: 31 och statens till kr. 7.267: 81. I hundskatt har erlagts 3.820: — kr. och som premier för dödande av rovdjur har utbetalts 610 kr.

*

I barnbidrag har utbetalts 210.925 kr. till i medeltal 426 mödrar med 820 barn. Som mödrahjälp har utbetalts 9.181 kr.

*

Å *Bukowskis höstauktion* i Stockholm 11—13 oktober 1950 försåldes två bonader av Clemet Håkansson i Ekeberg och uppnådde de höga priserna av resp. 1.750 och 1.800 kr. Under tre generationer ha målningarna

befunnit sig å Fanö i Danmark, där de tillhört en där bosatt svensk, som nu är avliden. Enligt signeringen äro de målade 1782 och motiven äro de gängse å Håkanssons bonader. "Bröllopet i Kana", "Heliga tre konungar", "De visa och de fåvitska jungfrurna", "David och Goliat", "Elie himselfärd" m. m. Bonaderna inköptes av professor Erik Grate och skulptören Stig Blomberg.

*

I Höör i Skåne bor en frisör och fiolbyggare, som heter Knut Lundgren. I en intervju i SDS 19/8 1950 och en senare notis i radions illustrerade bygdejournal Var fjortonde dag har han berättat om att han är ägare till en fiol, som tillhört Kristina Nilsson. "Jag köpte den på en auktion i Urshult för tjugufem kronor — då var den i ett sorgligt skick, fullständigt sönderbruten. Man försäkrade heligt att fiolen tillhört sångerskan. Inne i den fann jag ett papper som försäkrade samma sak ävensom att Kristina Nilsson på fiolen skulle ha spelat för engelska drottningen och fått mycket blommor...". Historien är något underlig och gjorda undersökningar droppa tvivlets gift i den sökandes sinne. Fiolen köptes en gång på en auktion efter en gammal gumma i Elmehult för 2 kr. och såldes senare till köparen i Höör. Den var sönderkrossad och mycket smutsig men sammanklistrad med tidningspapper. Fiolen var mindre än en normalfiol. Om Kristina Nilsson vet man ingenting, men möjligt är att tidningslapparna på fiolen haft någon uppgift om henne.

*

I prästgården i Nottebäck finns några målningar å väv, som hittats som väggbeklädnadsmaterial i kyrkoherde Widerströms nu rivna hus bredvid prästgården. Ett rykte talade om att de skulle vara Clemet Håkansson- eller Abraham Clemetsson-målningar, men en undersökning på platsen visar,

att så icke var fallet. Det rör sig om stora målningar med religiösa motiv, figurerna ganska stelt tecknade, och ha säkerligen hört hemma i någon kyrka eller kyrksal. Påklustrade handlingar av papper visar Gustaf Linnells namnteckning här och var och Växjö hospital nämnes ibland. Innan Linnell blev kyrkoherde i Urshult var han under ett 20-tal år syssloman och predikant vid hospitalet i Växjö. Det kan därför tänkas att målningarna ursprungligen skulle ha tillhört hospitalet men vid någon renovering räddats för att få tjäna som väggbeklädnad i den byggnad i Urshult, som kyrkoherde Linnell där byggt.

*

Modern kristen konst visades vid en utställning som Urshults Föreläsningsförening och Konstförening tillsammans med Föreningen Kristen konst visade i Urshult den 19 november. Det var en vackert ordnad utställning pendlande mellan Elisabeth Bergstrand-Poulsens romantiska uppfattning av en bondbrud i Varend och Ragnar Perssons diffusa, förtätade Bypredikan, men under ledning av pastor S. von Scheele formade sig visningen till en givande och originell andaktsstund, som kyrkoherde Hellberg i sitt tacktal uttryckte saken. Tyvärr var tillslutningen mindre än man väntat och förståelsen för de moderna uttrycksmedlen ringa, men för många blev dock utställningen en upplevelse. Utställningen visades även för skolbarnen och ett stickprov bland deras uppsatser om den visar, att barnen hade traditionell uppfattning om konst. Intrycken voro uppskattande när det gällde Bergstrand-Poulsen och Olle Hjortzberg m. fl., men moderna tavlor ansågos vara för enkelt gjorda. Den svartvita konsten gick barnen helt förbi.

Mjölkproduktionen i Urshult synes av invägningen vid Urshults Mejeri ha ökat från 2.219.449 kg. år 1949 till 2.418.365 kg. år 1950. Av denna mängd har 5,7 % försålts, 2,3 % använts till ystning och 92 % använts till smörproduktion. Medelpriset för mjölk fritt mejeriet har ökat från 27,20 öre år 1949 till 28,68 öre år 1951. I producentbidrag har utbetalts 130.471 kr.

*

Insättarbehållningen i Urshults sparbank var vid 1950 års slut kr. 6.642.339:06. Gottgjorda räntor utgjorde kr. 161.729:97. Utestående lån uppgick till kr. 2.864.817:—. Till nyfödda barn (resp. nyinskrivna skolbarn) har sedan denna verksamhet påbörjats till 1.701 barn å sparbanksböcker insatts kr. 8.505. Genom skolsparlådor ha 207 barn sparat 6.133 kr., å hemsparbössor ha sparats 5.230 kr. och genom 2 sparklubbar 4.194:70 kr. Efter nedskrivning av bankens obligationsinnehav med 71.750 kr. utgör vinsten 3.523:21 kr.

*

Byggnadsverksamheten har varit ringa i samhället och sporadisk i bygden för övrigt. Det enda större arbete, som utförts, har varit Svenska Fruktföreningens nya ångcentral med en 30 m. hög skorsten.

*

Skansenintendenten Carl Fries har i sin senaste bok *Svensk Natur* från hav till fjäll (Stockholm 1950) skrivit ett förtjusande kapitel om Urshult, Lunnabacken och kapten Klingspor kallat Ädel frukt i ängarna. Den utsökt vackra boken kostar inbunden blott 12 kronor och rekommenderas varmt.

Ur verksamhetsberättelserna.

HEMBYGDSFÖRENINGEN.

Strävandena att skapa en hembygdsgård av stora mått å Lunnabacken ha aktualiserats fortare än någon trott genom hoppet att från arvsfonden kunna förvärva, helst som gåva, den gamla, fina mangårdsbyggnaden å Odensvallahult Norregård. Genom f. hemmansägaren Sven Alfred Johanssons hastiga frånfälle övertog allmänna arvsfonden behållningen i boet, då han saknade arvingar. Hembygdsföreningen anhöll den 18 februari hos Konungen, att mangårdsbyggnaden jämte vissa inventarier skulle utan kostnad överlämnas till föreningen och som stöd härför har den åberopat alla de kulturhistoriska skäl, som tala för att byggnaden skall få bevaras i sitt ursprungliga skick. Ärendet är ännu icke avgjort och har komplicerats av att en ny ägare till den ursprungliga gården har begärt att få återköpa mangårdsbyggnaden för att i denna inreda bostad för sig. Då en sådan åtgärd skulle definitivt förstöra byggnadens kulturhistoriska värde har hembygdsföreningen i skrivande stund begärt vittnesförhör inför domstol med en intygslämnare till den ursprungliga anhållan hos Konungen för att hos arvsfonden kunna åberopa detta som muntligt testamente. För hembygdsföreningen är räddandet av denna byggnad en angelägen arbetsuppgift och den hoppas på fullständig framgång.

SAMLINGARNA.

Föremålssamlingen omfattar vid årets slut 199 nummer. Då ha samtliga äldre föremål registrerats liksom en del av de föremål,

som föreningen i testamente erhållit efter framlidne ständige medlemmen *kapten D. M. Klingspor*. Följande föremål av denna gåva ha registrerats men ytterligare ett stort antal föremål tillhöra donationen.

5 st. stolar, 1 st. bockbord, 1 golvur, signerat Abraham Clemetsson 1782. 3 st. äskor, 3 st. tennfat, 4 st. tennstop, div. trä-saker.

Ytterligare följande gåvor ha registrerats:

Herr Sven Fröberg, Stockholm. Käpp som tillhört kyrkoherde Widerström,

Fru Hanna Zafé, Urshult. Laggkärl, läderhink, piphylla som tillhört dr. Widerström.

Kyrkoherde N. Hellberg, Urshult. Olika trä- och järnsaker.

Hemmansägare Hilding Nilsson, Aramo. Slagbord av ek, som tillhört riksdagsman N. Håkansson, Hackekvarn, div. träsaker.

På auktion efter f. hemmansägaren S. A. Johansson i Odensvallahult har inköpts ett stort antal föremål, som hittills blott delvis registrerats.

Dessutom har som gåva till hembygdsföreningen överlämnats kyrkstall nr 14 av *fru Anna Svensson* och *lantbrukare Sven Svensson, Karatorp*, och en hölada av lantbrukare Hjalmar Svensson, Froaryd.

Bygdearkivet har utökats med 97 nummer och omfattar nu 693 st. Det största tillskottet har kommit från Odensvallahult, men gåvor ha lämnats av fru Hanna Zafé, Urshult, fru E. M. Dreierström, Växjö, kyrkoherde K. G. Hjelmmerus, Sättna, Landsmålsarkivet i Lund m. fl.

SÄLLSKAPET HEMFLIT.

I samband med Skördefesten 1950 ordnades en mindre hemslöjdsutställning i Bygdestugan. Trots denna lilla lokal kunde en sevärd utställning arrangeras, som visade handslöjden av i dag i bygden. Tyvärr hade några utställare missuppfattat utställningens syfte och visade äldre, i vissa fall mycket vackra och sevärda föremål i deras ägo, men helhetsintrycket domineras dock av nya ryor och mattor av olika hemslöjdsalster i bygdens eget mönster Urshultsträdet. Utställningen besöktes av bortåt 2.000 personer.

I samband med utställningen utlystes en pristävling om den vackrast sydda värendsdräkten och denna tävling pågår f. n. och är avsedd att avslutas Blomningsfesten 1951. Denna tävling har som syfte att stimulera bärandet av värendsdräkten.

För att uppmuntra intresse för hemvävda mattor i hemmen kommer sällskapet att inköpa en mattvävstol. Genom samarbete med en nybildad husmodersförening synes en intensiv mattvävning komma till stånd redan under vintersäsongen 1951—1952.

VANDRARHEMMET

i kyrkskolan besöktes av 227 personer, som övernattade 249 nätter. Besöksfrekvensen var något mindre än under 1949 men fullt tillfredsställande i de provisoriska lokaler vandrarhemmet disponerar över. Beslutat nybygge har icke kunnat realiserats. Det ändrade ekonomiska läget har tvärtom föranlett en omprövning av hela byggnadsärendet. Urshults kommun har till verksamheten anslagit 500 kr. Inför den föreslagna treveckorssemestern är det oerhört viktigt för bygden att denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt.

FRILUFTSBADET.

Fortfarande har icke byggnadstillstånd för badplatsens iordningställande kunnat erhållas. Fastigheten har däremot kunnat renoveras och en välbehövlig och grundlig genomgång av huset har verkställts. Tyvärr

blev denna dyrare än vad den beräknats till och föreningen har fått tillskjuta betydande belopp utöver driftsfonden. Nu är denna byggnad i gott stånd och kan nyttjas för avsett ändamål. Tillfälligt har några rum uthyrts. Servering kunde dock icke ordnas under sommaren på grund av formella hinder. Badplatsen har emellertid väl utnyttjats under sommaren. Bl. a. har skolstyrelsen ordnat en första simkurs med ett 40-tal barn som deltagare. Genom Röda Korsets försorg har dels livbälte, dels livräddningsgunga uppställts å badplatsen. En stor skylt har uppsatts utmed vägen utvisande badplatsens belägenhet. Det är angeläget att nu skaffa ytterligare rörelsekapital till denna anläggning.

URSHULTS KRÖNIKA

har utsänts i ett 60-sidigt nummer till 12 ständiga medlemmar och 1 hedersmedlem samt till 623 st. årsbetalande medlemmar. Dessutom till ett antal tidningar, bibliotek, muséer och arkiv. Ökningen är storartad men räcker inte riktigt till att täcka kostnaderna för Krönikan. Den inbundna boken med de 10 tidigare årgångarna av Krönikan har försålts i 4 exemplar och efterfrågan å äldre krönikor och pärmar har varit stor.

TURISTTRAFIKFÖRENINGEN

söker att genom de stora festerna Blomningsfesten och Skördefesten få ekonomiska möjligheter att driva hela den verksamhet, som numera drives, och har lyckats ganska bra med detta. Det blir dock allt svårare att få tillräckliga överskott på dessa fester, då alla omkostnader ökar. Det är en förhoppning att turistströmmen till Lunnabacken skall kunna utvidgas till längre tid än bara en enda hektisk blomningssöndag och då kanske denna skall ge verksamheten det stöd, som den kommer att behöva för att kunna fylla sin uppgift. Föreningens firma Turisttjänst ger i år utökat netto och visar en väg att skaffa verksamheten inkomster. Bygdestugan användes flitigt som sammanträdeslokal och betalar sig ungefär. Den fyller ett behov i bygden.

D. M. Klingspor.

In memoriam.

Sedan vårt senaste sammanträde har vår gamle vän, kaptenen D. M. Klingspor, för alltid nedlagt vandringsstaven. Den 5 januari 1950 avled han i sitt kära hem å Kurrebo efter en lång och sällsynt gagnande livsgärning. I hela vårt land var kapten Klingspor känd som en föregångsman på lantbrukets och särskilt fruktodlingens område. Under många år tillhörde han vår styrelse och var även på sin tid en av de ledande krafterna inom vår hypoteksförening. För vår verksamhet hyste han stort intresse och även sedan han lämnat hypoteksföreningen såsom styrelseledamot och verkst. direktör, hade vi glädjen och förmånen att se honom i vår krets. Som människa var han helgjuten till sin karaktär och hans särpräglade personlighet tillhörde en generation, som redan i det närmaste försvunnit. Vi minnas den gode vännen och vi lysa frid över hans minne.

Ordförandens minnestal vid sammanträde

med styrelsen för Smålands m. fl. provinssers Hypoteksförening i Växjö den 17 februari 1950.

Många besökare vid t. ex. de riksbekanta blomningsfesterna på Lunnabacken torde minnas kapten Klingspor sittande på en sten i sitt blommande rike, varifrån han gjorde sina starkt färgade kommentarer till vad han uppfattade med sina känsliga sinnen. I vissa avseenden var kapten Klingspor en originell man. Vad han yttrade var inte alltid så särdeles väl polerat, och mer än en torde vid första bekantskapen med honom ha uppfattat honom som en bitvarg. Man behövde emellertid inte ha mycken kontakt med honom förrän man kände den varma och hjärtliga mänsklighet som bodde i honom. Det var en hederlig, rättsskaffens och rättfram man, som väl föraktade mycket av det formella och konventionella, men som kände så mycket djupare.

Henning Petersson i Växjöbladet 7 januari 1950.

David Magnus Klingspors livsstil var i mångt och mycket den gamle militärens. Redan genom sitt yttre ingav kaptenen respekt, och hans tal utmärktes av en viss militär kärvhet. Han sade alltid sitt hjärtas mening rent ut och väjde inte undan för kraftiga uttryck. Många äro historierna om hans temperamentsfulla frispråkighet i umgänge med hög som låg.

Mycket av det som i den vägen berättas om Klingspor, är sant; en del är väl utbroderat med fantasiens hjälp. Ty Klingspor hörde till de särpräglade människor, kring vilka legender uppstår redan i livstiden.

Erik Lindblad i Smålandsposten 8 jan. 1950.

Klingspor var en säregen man, som vågade vara och var annorlunda än de flesta. Ett första intryck gav måhända ej den rätta bilden av honom. Något kärvt var sättet och talet — men man lyssnade gärna

Data ur ett långt liv.

David Magnus Klingspor föddes 6/12 1864 å Götala kaptensboställe i Varv, Styra socken, Östergötland. Volontär vid 1:a Livgrenadierregementet i Linköping 1883—1884. Student i Stockholm 1888.

*

Efter studentexamen lekte äventyret honom i hågen; han fick lust att erbjuda italienarna sina tjänster under deras fälttåg mot konung Menelik av Abessinien och vistades 1888—1889 i Italien, men ändrade i sista stund sina planer.

*

Återkommen till Sverige avlade han officersexamen 1893 och blev underlöjtnant i Blekinge bataljon i Karlskrona. 1894 gifte han sig med fröken Ulrika (Ulla) Bogemann. 1897 blev han löjtnant och 1905 kapten vid Karlskrona grenadjärregemente, som 1902 bildats genom sammanslagning av Blekinge bataljon och Smålands grenadjärkår. Till reserven överfördes han 1917.

*

Till Kronobergs län kom han 1894 och bodde först i Thorsjö. Under en cykeltur därifrån upptäckte han den vackra utsikt i Sännahult, som kom honom att bestämma sig för att bli självägande bonde i Urshult.

*

År 1899 inköpte han av Håkan Gisselsson 3/16 mtl Sännahult storegård och år 1900 byggde han å backen ovanför den gamla gården ett nytt corp de logis, som han efter sitt vännamn kallade Kurrebo.

*

Å gården fanns ett 50-tal ädla fruktträd men ute i hagarna tusentals med vildaplar. Han fick omedelbart intresse för

fruktodling och planterade redan första året 250 nya fruktträd. Otaliga vildaplar ympades och en fruktträdgård började växa fram.

*

Fruktodlingen i Urshult började skjuta fart, när järnvägarna öppnade nya transportmöjligheter för frukten bort till fruktfattiga bygder. Ympningen av vildaplar började ge resultat och väldiga kvantiteter sökte sig ut från Urshult.

*

Kapten Klingspors första och kanske viktigaste insats för fruktodlingen i Urshult var, då han 1912 i Sveriges Pomologiska förenings årsskrift presenterade Urshult som Sveriges rikaste fruktbygd. Han bevisar sitt påstående med siffror, som visa att från Urshult år 1911 utskickats lågt räknat 750.000 kg. frukt. Mot denna siffra ter sig skörderesultat från andra håll skäligen blygsamma.

*

Redan 1911 har emellertid kapten Klingspor i Aftonbladets speciella fruktnummer presenterat socknen i samma syfte och han fortsätter sedan att vid alla tillfällen göra reklam för bygden.

*

Som intresserad fiskare var han med om att starta Södra Sveriges fiskeriförening och var länge den ledande själen i denna, under tiden 1906—1948 dess verkst. direktör.

*

I Kronobergs läns hushållningssällskap insattes han 1910 i förvaltningsutskottet. Han var sällskapets vice ordförande 1926—1930

Den som skriver dessa rader har haft förmånen att mången gång få sitta och samtala länge och väl med Klingspor, höra hans syn på tingen, på fruktodlingen och världen. Besöken hos Klingspor kunde avslutas med att han slog upp fönstren, visade på den

underbara utsikten över de blommande fruktträden, över öarna och sjön. Under Klingspors sträva yta fanns något av samma vackra natur, som den han dagligen blickade ut över från sitt fagra Kurrebo.

Yngve Lundin i Fruktodlaren n:o 1 1950.

och erhöll vid sin avgång sällskapets stora guldmedalj.

*

Styrelsen för Smålands m. fl. provinser hypoteksförening tillhörde han 1917—1940, därav 8 år som verkst. direktör och 2 år som ordförande.

*

I Sveriges Pomologiska förenings styrelse var han ledamot sedan 1913 och blev år 1938 dess hedersledamot.

*

I Urshult har han deltagit i det kommunala livet som kronans ombud i taxeringsnämnden och som ledamot av pensionsnämnden.

*

För sin släkt visade han stort intresse och tog i samband med återinvigningen av det Klingsporska gravkoret vid restaureringen av Vallentuna kyrka år 1937 initiativ till bildandet av den Klingsporska släktföreningen, vars ordförande han blev. År 1947 donerade han till släktföreningen 20 st. 1945 års premieobligationer.

*

År 1942 sålde kapten och fru Klingspor sin egendom till hushållningssällskapet i syfte att skapa möjlighet för en anstalt för försök och undervisning rörande trädgårdsskötsel. Denna överlåtelse fick som följd,

att den första fruktodlarskolan placerades i Urshult.

*

Efter en tids stilla avtynande men med in i det sista bibehållen andlig vigör avsnod kapten D. M. Klingspor den 5 januari 1950. Han jordfästes enligt önskan i stillhet den 11 jan. och jordades å kyrkogården där i en grav han själv utsett. Inga tal höllos vid jordfästningen.

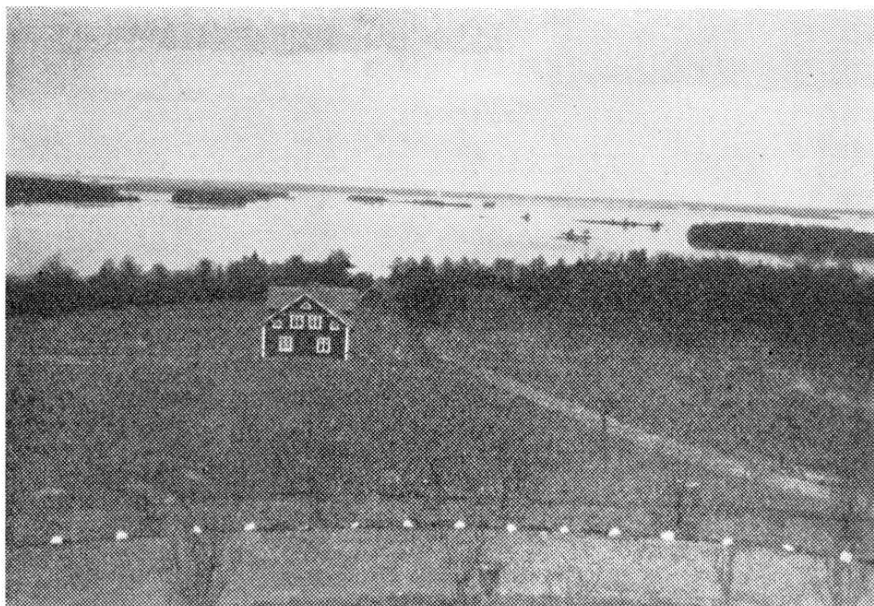
*

I en testamentarisk förordning hade kapten Klingspor bestämt, att sex månader efter hans död till Hembygdsföreningen Gamla Urshult skulle överlämnas alla de gamla föremål, som han inköpt i Urshult och som funnos i hans hem. Detta är den största donation föreningen mottagit, men föreningens strävan låg honom alltid varmt om hjärtat. Han har aktivt medverkat till att Lunnabacken dels frilades för allmänheten, dels kunde utarrenderas till hembygdsföreningen. Samlingen omfattar ca 150 nummer, däribland värdefulla tenntallrikar, tennstop, möbler (golvur, målat av Abraham Clementsson), träföremål och kopparföremål.

*

Vid Urshultsbygdens Turisttrafikförenings och Hembygdsföreningen Gamla Urshults årsmöte den 7 maj 1950 ägnades kapten Klingspor några minnesord i hans egenskap av föreningens första hedersledamot.

Sännahult Store-
gård 3/16 mtl
omkring 1900

Tre generationer.

Översten vid 1:a Livgrenadierregementet David Magnus Klingspor f. 17/5 1783, d. 12/4 1851, gift 29 m Catharina Maria v. Yhlen f. 26/12 1799, d. 31/5 1860

Kaptenen vid 1:a Livgrenadierregementet David Magnus Klingspor f. 15/7 1826, d. 1/9 1865, gift m. Christina Hertzmann f. 24/4 1837, d. 1/9 1865

Volontären vid 1:a Livgrenadierregementet 1883 — 1894 David Magnus Klingspor f. 6/12 1854, d. 5/1 1950

Släkten Klingspor.

söker sitt ursprung i den tyska medeltidens natt och finner sin form i de baltiska provinserna, där de tyska riddarordnarna länge voro herrar. Med Katharina Jagellonica följde till Sverige en page, Johan v. Klingspor, och från dennes son med samma namn och sonsöner Johan Gustaf och Staffan, vilka 1633 introducerade å riddarhuset med nummer 186, härstammar de svenska klingsporarna. I samband med den skånska adelns introducering å det svenska riddarhuset efter freden i Roskilde 1658 ändrades numret till 195.

Ur den adliga ätten ha friherrliga och grevliga skott spirat, resultat av framstående bedrifter o. kungagunst, och många namnkunniga män ha förgyllt vapensköldens glans. Det stora namnet i denna släkt Fältmarskalken i Runebergs Fänrik Ståls sägner, greve Wilhelm Mauritz Klingspor, har varit föremål för skiftande värdesättning, men Runebergs bittra ord hindra måhända att glömskans barmhärtiga slöja svepes över en man, som under trycket av väldiga händelser kanske icke riktigt höll måttet.

Ätten Klingspor omfattar nu knappt hundra personer, friherrliga och grevliga grenar inräknade. För ätten var kapten David Magnus Klingspor huvudman, d. v. s. "äldste ättemannen av den ättegren, som i varje led varit äldre än någon av de övriga levande grenarna av ätten".

U_r

Kurrebo

gästbok

Foto
Hugo Svensson

Vältaligare än annat talar Kurrebo gästbok om den gästfrihet kapten och fru Klingspor under många år visat. Ett axplock ur denna vittnar om hur långt propagandan för Urshult spritt sig. Många människor ur alla samhällsgrupper ha bestående minnesbilder av kapten Klingspor förevisande den strålande utsikten från hallfönsterna å Kurrebo.

1927

A. Beskow
Ingegärd Beskow
E. Grafström

1928

Torsten Nothin

1929

Louis De Geer
Hans Otto Ramel
Fanny Ramel
Evert Wrangel
Hanna Rydh

1930

Ludvig Nordström

1931

Cl. Lindskog
Georg Bissmark
Carl G. Dahl

1932

Landshövding och fru Joh. Nilsson

1935

Louise
Gustaf Adolf

1936

Olof Forsén
Henrik Hahr
Albert Ehrensvärd

1937

Ingeborg
Carl
Carl
Elsa von Rosen
Gustaf/Prins til Danmark
Aug. Sävström

1938

P. Albin Hansson
Hans Osterman

1939

Yngve Brilioth
Jacob Wallenberg
Joh. Hellner
Elin Wägner

1941

Georg Björnström (efter 49 år)
Holger Elliot

1944

H. Nilsson-Ehle
J. G. Andersson

En bro försvinner.

Foto Carl Falkman 1948

I september 1950 öppnades den nya bron över Mörrumsån vid Hackekvarn för trafik och några veckor senare lyftes de sista stenarna bort ur de gamla brovalven. Genom brons nya sträckning och ökade höjd över vattenspegeln ändrade tillfartsvägarna från Elmehult och Tryteke riktning och idyllen vid Ekefors flyttades liksom åt sidan och doldes i skymundan.

Om det behov, som framtvingade den nya bron, skall här intet sägas. Det har prövats i så många instanser, att beslutet, som till sist blev handling, får anses vara det riktiga. Över ärendets behandling har riksantikvarieämbetets ande svävat genom landsantikvariens vakande öga, som för det funktionellt nyttigas skull fått överse det kulturhistoriskt värdefulla.

För den som tycker, att den gamla bron var vackrast, må Elin Wägners betraktelse över denna här nedan tjäna som ett slags tröst, beundraren är i vittert sällskap. Den som i den nya bron ser förmedlaren av befruktande kommunikationer mellan en tidigare hämmad sockendel och dess naturliga

centralpunkt behöver inga tröstande ord, för honom är bron framtiden.

För de många, som icke haft någon mening alls, är denna sidas bild och text dock ett vittnesbörd om något, som nu är oåterkalleligen borta.

— — —

Inte långt från Urshults kyrka och samhälle ligger Hackekvarn just där Mörrumsån, strid och ymnig, leder Åsnens vatten över i Havbältan för vidare befordran genom Blekinge ut i Östersjön. När vi är så nära, kan vi inte underlåta att fara dit. Det är visserligen länge sen platsen hade intresse som strategisk punkt vid försvaret av Småland mot Blekinge. Men en annons i Smålandsposten meddelar att sammanträde skall hållas i juli för att höra markägarna om den ansökan som Kinnevalds vägdistrikt gjort "att få utriva den nu befintliga bron över Mörrumsåns högra gren och på samma plats uppföra en ny bro". Det stod visserligen i kungörelsen att ansökningen förmenades kunna angå endast fyra hemmansägare. Men den som tagit sig för att skildra Sankte

Pers Småland tycker med rätt eller orätt att varje rivning av ett kulturminnesmärke angår en djupt.

— — —

Gustaf Vasas brev till sin son Erik om den gamla befästningen, planerna på ny befästning och det goda ålfisket får därefter vidga perspektivet bakåt i tiden, även om Erik aldrig gjorde allvar av sin resa till dessa "lustiga ägor".

— — —

När man får se Hackekvarn tycker man att Erik gjorde dumt att sätta sig på tvären mot sin far.

Vi mötte en yngling på cykel och bejdade honom för att få några upplysningar om vilken bro som skulle läggas om och varför. Han visade på bron, och vi sa: Ja men den är ju rak och fin och inga hål ser det ut att vara i den beller. — Nej, men se lastbilschaufförerna kan inte mötas på bron. — Tänk om de skulle vänta på varandra en sekund? Här är ju så underbart vackert, så vad gjorde det?

Han smålog och satte sig på cykeln igen: "Ja somma sär att här är den vackraste plats på jorden", sade han. Men vi börde på tonen att han tyckte här skulle bli ännu vackrare om här komme en ny cementbro i stället för den gamla, byggd av natursten.

Vet du vad jag skulle göra om jag vore konung Gustaf för en dag? frågade jag min chaufför. Jo, jag skulle skriva ett brev till min käre son kronprinsen, klok och förnuftig och arkeolog och allt, att fara ner till Kinnevalds härad, där det skall finnas en mäktig skön bro och däromkring lustiga ägor med skog, fiskevatten och annat mera och se vad som vore att göra. Men eftersom jag inte får bli kung för en dag, skulle jag vilja begagna mig av den allmänna svagheten för monument och försöka egga smålänningar och blekingar till att tycka att Hackekvarn är ett omistligt minne av deras gamla fiendskap och långa vänskap.

— — —

Kapitlets sista rader ägnas aftonsamhäl-

let vid Ekefors och det mynnar ut i en lyrisk reflektion.

— — —

I fönstret stod en spansk lilja och blommade med scharlakansröda guldkantade kalkar. Den grät ymniga tårar, vilket betydde att den spådde regn. Det kunde ju passa för en lilja som växte å en meteorologisk observationsort. Men jag för min del anser att den fällde tårar före vattendomstolens sammanträde.

(Ur kapitlet om Urshult "Smålands Japan" i Elin Wägners bok "Tusen år i Småland", Stockholm 1939.)

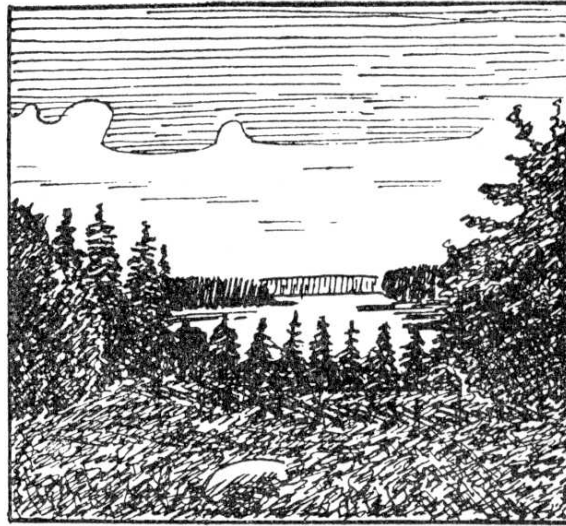
H. T.

Kanske en diktare.

Visste någon, att den barske kaptenen David Magnus Klingspor också skrev vers. I hans kvarlåtenskap fanns åtminstone två dikter av hans hand, anspråkslösa rimmerier, som dock äro belysande för hans psyke, men flera har han säkert flätat. Slutstroferna i den ena av dessa bildar en vacker slutvignett till en färdig mans liv, en man som gjort sitt och som icke fruktar någon uppgörelsens dag. De följa här i lätt retuscherad form.

Det skymmer ju också mot kvällen
för dig
och du tvingas bedöma en slutkämpad strid,
ack, om den blott ärlig och uppriktig var
för tanklösa hugg du förlåtelse har.
Ty fastän du irrade, fastän du slant
och omvägar tog, där stigen var
brant,
så sökte du dock så gott du förstod
och det är törhända för domaren
nog.

Hembygdskänsla.

Utsikt över Ärasjön

Teckning av K. Loberg 1944

Det kunde till synes vara enkelt att med några ord ange, vad hembygdskänsla är. Tänker man litet närmare över vad detta begrepp kan innebära, skall man emellertid snart finna, att uppgiften inte är så enkel. Naturligtvis kan det sägas, att hembygdskänsla är en särskild emotionell upplevelse av längre varaktighet. Man har då visserligen en kanske vetenskapligt tillfredsställande men på sitt sätt likväl intetsägende definition.

Redan begreppet hembygd, som väcker känslan, har för olika människor olika innebörd. För den ena är det kanske den plats, till vilken hennes tidigaste barndomsminnen äro knutna. Det kan vara den vackra herrgården i lummig grönska, den välbyggda bondgården eller "den röda lilla stugan invid grinden", det arkitektoniskt vackra stenhuset vid en förnäm gata eller den grå hyreskasernen vid en trist bakgata, möjligen endast det eller de rum, den gata eller bakgård, som var platsen för hennes första lekar. För den andra är det kanske den plats, vid vilken hon som barn eller längre fram i livet känt sig särskilt fäst genom personliga band. För den återigen, som fötts och framlevat sitt liv på samma plats, är begreppets innebörd självfallen. De, som ofta flyttat från plats till plats utan tillfälle att någonstades riktigt slå rot, veta väl rent förståndsmässigt men icke känslomässigt, vad som menas med hembygd. Den har för dem ingen riktig personlig anknytning. Begreppet kan till och med för samma person ha skiftande innebörd vid olika tillfällen. Det kan för den, som har sin hembygdskänsla knuten till landsbygden, den ena gången innebära "stenarna, där barn jag lekt", den andra en vacker skogsväg eller en glänta, som öppnar sig mot ett solglitterande vatten. För den, som i staden ser sin hembygd, kan det vara en stämningsfull parkidyll eller en larmande gata.

Hembygdskänslan är väl liksom människan själv en produkt av arv och miljö. Frågan är emellertid, om inte miljön och då särskilt uppväxtmiljön spelar den största rollen för hembygdskänslans utveckling. Den, som

haft förmånen att växa upp på landet, har utan tvivel härvidlag de bättre miljöbetingelserna. Det ligger en mycket djup sanning i Heidenstams ord: "Den, som lyss som liten slarv till skogens dån, får annat arv än den, som föddes vid en gata". Detta har uttryckts på ett annat sätt av en annan skald, den engelske psalmsångaren William Cowper, som sagt: "Gud skapade naturen, men människan skapade staden". Den, som icke tillbragt sin barn-domstid på landsbygden, kan icke senare i livet med samma känsla och in-levelse följa naturens rytm och årstidernas växlingar från vårbrytningens första spirande gräs, förbi lövsprickningens lätta, gröna slöjor, över försom-marens blomsterprakt, det doftande, nyslagna höet, de höggula, böljande, korntunga sädesfälten, barrskogens glödande lingontuvor, lövskogens sep-temberfärgprakt, de södergående vildgässträcken, naturen i vila, november-mörkret, som trycker sitt tätt inpå fönstren, rimfrostens konstgjutningar, den spegelblanka insjöisen, de snöklädda fälten och skogarna, till skarsnön och dagsmejan, som varslar om en ny vårbrytning. Den, som inte haft till-fälle att intimt uppleva detta, är på sitt sätt fattig, även om han enligt taxeringskalendern är förmögen. Dessa skönhetsvärden kunna icke förvär-vas för pengar. Däremot kunna de med känslans rätt fritt inmutas. Minnet av dem kan sedan icke vare sig tagas i mät eller exproprieras. De värden, varom vi här tala, kunna icke heller jämföras med konstgjorda värden. De äro oberoende av inflation och kunna icke devalveras. Det enkla och natur-liga är också alltid det vackraste. Den gamla kolarkojan, exempelvis, med sin enkelt murade eldstad och sina två granrisbäddar innehöll med sin mät-tade mystik, när höstmörkret smög sig tätt kring mila och koja, mer av stämningsvärde än en hel konstsalong behängd med modern konst. Detta förbises alltför ofta i detta reklamens tidevarv, då konfektionssjälarna bli allt flera och personligheterna allt färre.

Trots de bästa yttre förutsättningar kan ingen äkta hembygds-känsla utvecklas, om den personliga resonansen saknas. Det är nödvändigt att i till-varon kunna se något mer än rent materiella värden. Den, som älskar sin jord endast därför att den avkastar så och så mycket per hektar, saknar full-ständigt, vad vi här mena med hembygds-känsla, även om den bördiga jor-den är det käraste, han har. En viss personlig mognad är säkert också nöd-vändig för hembygds-känslans utveckling. Ungdomen med sin längtan ut mot livets hägrande äventyr har inte ro till den eftertanke, som hembygds-känslan kräver för sin växt. Kanske är det nödvändigt med ett visst av-stånd inte bara i tiden utan även i rummet. Måhända blir hembygden kä-rare, då den icke längre finns inom nära räckhåll, och kanske allra kärast, då den blivit "det förlorade paradiset". För många ute i förskingringen blir hembygden det enda föreningsbandet, deras enda gemensamma primfaktor.

Stockholm i augusti 1950.

Karl Loberg.

Bidrag till kännedomen om befolkningsutvecklingen i Urshult under 200 år (1749—1948).

”Flykten från landsbygden” är icke blott ett slagord, vilket användes som argument och tillhygge i olika politiska sammanhang. Den är också en åtminstone i vissa avseenden beklaglig realitet. Denna avtappning av landsortens befolkning, vilken pågått ett par mansåldrar, beror emellertid icke uteslutande eller har i varje fall icke enbart berott på inflyttning till städerna. Företeelsen är något mer invecklad. Då Urshult väl alltid varit en tämligen typisk landsortskommun, kan det vara av intresse att se, hur befolkningsutvecklingen där under sagda tid gestaltat sig. Rent historiskt torde det också ha sitt intresse att veta, hur befolkningsförhållandena voro, innan folkminskningen började. Då vårt land har världens äldsta och tillförlitligaste befolkningsstatistik, vilken går tillbaka till 1749, syntes det vara möjligt att göra åtminstone en summarisk utredning av dessa frågor. Tyvärr är det arkivmaterial, som före undersökningens början förutsattes finnas, icke fullständigt. En del av det äldre materialet har förkommit. Enligt vad som upplysts, har det troligen förstörts genom brand. Den tid, som stått till förfogande, har icke heller varit tillräcklig för att fullständigt utnyttja det material, som finns. En fullständig bearbetning av detta skulle för övrigt ha sprängt ramen för denna uppsats. Materialet till undersökningen har huvudsakligen inhämtats i statistiska centralbyråns arkiv. Med ett litet undantag utgöres källmaterialet för tiden intill 1860 av i centralbyrån bevarade, handskrivna tabeller, som byråns bibliotekarie välvilligt ställt till förfogande. För tiden från 1860 till och med 1940 ha de till centralbyrån av vederbörande pastor årligen insända, summariska redogörelserna för ändringarna i församlingens folkmängd använts. För åren 1941—1948 ha uppgifterna hämtats från Urshultskrönikan. De anförda siffrorna över folkmängden i Kronobergs län till och med 1875 ha återgivits ur Topografiska och statistiska uppgifter om Kronobergs län, utgivna av generalstabens topografiska avdelning 1878. För de följande anförda åren ha uppgifterna hämtats ur statistiska centralbyråns tryckta publikationer.

1749 hade Urshult en folkmängd, som uppgick till 1.686 personer (se tabell n:o I!¹⁾) Den steg sedan långsamt och i stort sett kontinuerligt till 1772, då den utgjorde 1.946. Hur utvecklingen därefter gestaltat sig fram till 1805, är obekant. Detta har på diagram n:o I markerats med streckad linje. Sistnämnda år hade folkmängden emellertid stigit till 2.405 personer. Alltså en ökning med 459 från år 1772. Huruvida ökningen varit kontinuerlig, är omöjligt att bestämt säga. Möjligen har ett fall i kurvan förekommit på 1780-talet. Vi veta nämligen, att åren 1780, 1781, 1782, 1783 och 1785 skördeutfallet i hela riket var mycket dåligt och närmast kan

¹⁾ *Anm.* Sifferuppgifterna i tabellerna n:o I—IV äro — bortsett från procenttalen i tabell n:o II samt enkla additioner och subtraktioner i tabellerna n:o III och IV — primäruppgifter ur källmaterialet. För några år under tidsperioden 1860—1926 måste uppgifterna vara oriktiga, vilket bl. a. en matematisk analys av tabellerna givit vid handen. Beträffande uppgifterna för år 1910 är felet uppenbart. För vilka år uppgifterna eljest äro osäkra, har icke kunnat utläsas ur vederbörande pastors årliga rapporter om förändringarna i folkmängden. Då alternativa uppgifter förelegat, ha de valts, som synts mest sannolika. Huruvida valet varit riktigt, är naturligtvis omöjligt att säga. Tabellerna n:o V och VI äro bearbetningar av de till pastors summariska uppgifter om förändringar i folkmängden hörande emigrant- och immigrantförteckningarna.

Tabell n:o I

Folkmängden i Urshult 1749—1948.

År	M	K	S:a		År	M	K	S:a
1749	808	878	1686		1895	2530	2701	5231
1751	813	877	1690		1896	2506	2679	5185
1754	816	902	1718		1897	2533	2655	5188
1757	865	941	1806		1898	2455	2587	5042
1760	882	964	1846		1899	2443	2586	5029
1763	897	979	1876		1900	2445	2568	5013
1766	884	981	1865		1901	2422	2576	4998
1769	915	991	1906		1902	2389	2537	4926
1772	932	1014	1946		1903	2342	2481	4823
1805	1107	1298	2405		1904	2366	2456	4822
1810	1137	1324	2461		1905	2341	2428	4769
1815	1198	1328	2526		1906	2313	2397	4710
1820	1286	1409	2695		1907	2308	2368	4676
1830	1485	1589	3074		1908	2305	2335	4640
1835	1619	1782	3401		1909	2279	2303	4582
1840	1728	1951	3679		1910	2229	2282	4511*
1845	1844	2075	3919		1911	2209	2270	4479
1850	2014	2236	4250		1912	2213	2225	4438
1855	2185	2418	4603		1913	2197	2230	4427
1860	2400	2593	4993		1914	2130	2200	4330
1861	2453	2649	5102		1915	2074	2164	4238
1862	2434	2668	5102		1916	2064	2167	4231
1863	2492	2722	5214		1917	2072	2149	4221
1864	2521	2748	5269		1918	2078	2152	4230
1865	2589	2803	5392		1919	2094	2179	4273
1866	2605	2818	5423		1920	2098	2163	4261**
1867	2627	2841	5468		1921	2104	2159	4263
1868	2615	2803	5418		1922	2108	2146	4254
1869	2550	2759	5309		1923	2091	2118	4209
1870	2523	2743	5266		1924	2062	2119	4181
1871	2562	2799	5361		1925	2058	2103	4161
1872	2577	2802	5379		1926	2035	2042	4077
1873	2615	2843	5458		1927	2011	2029	4040
1874	2638	2868	5506		1928	2021	2011	4032
1875	2678	2903	5581		1929	1998	1985	3983
1876	2705	2912	5617		1930	2016	1962	3978***
1877	2721	2936	5657		1931	2022	1947	3969***
1878	2746	2929	5675		1932	2029	1959	3988***
1879	2742	2948	5690		1933	2013	1945	3958
1880	2733	2951	5684		1934	2013	1919	3932
1881	2731	2948	5679		1935	1996	1885	3881****
1882	2740	2966	5706		1936	1976	1842	3818
1883	2710	2958	5668		1937	1962	1810	3772
1884	2692	2951	5643		1938	1945	1778	3723
1885	2701	2934	5635		1939	1901	1763	3664
1886	2725	2931	5656		1940	1934	1754	3688
1887	2715	2927	5642		1941	1911	1732	3643
1888	2678	2889	5567		1942	1912	1737	3649
1889	2667	2863	5530		1943	1911	1717	3628
1890	2583	2789	5372		1944	1882	1691	3573
1891	2558	2748	5306		1945	1881	1683	3564
1892	2528	2722	5250		1946	1852	1694	3546
1893	2508	2708	5216		1947	1814	1668	3482
1894	2520	2711	5231		1948	1798	1633	3431

* Uppgifterna enligt folkräkningen.

** I sammandraget nästföljande år uppgives folkmängden den 31.12.1920 ha varit 2082 + 2166 = 4248. Möjligen avser denna uppgift resultatet av folkräkningen.

*** Enligt i statistiska centralbyrån justerade uppgifter.

**** Enligt folkräkningen.

Diagram nr 1. Folkmängden i Urshult 1749-1948

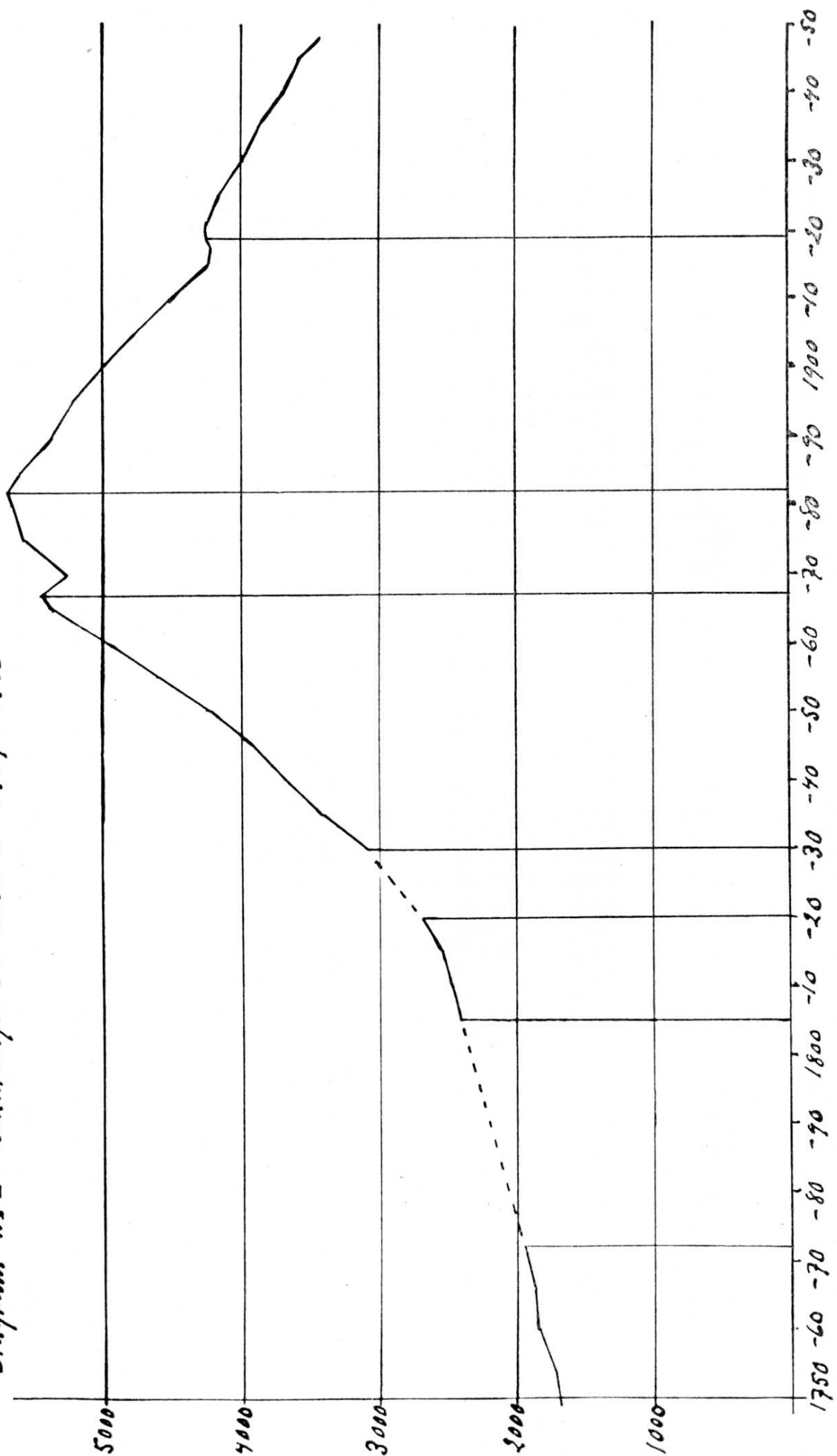
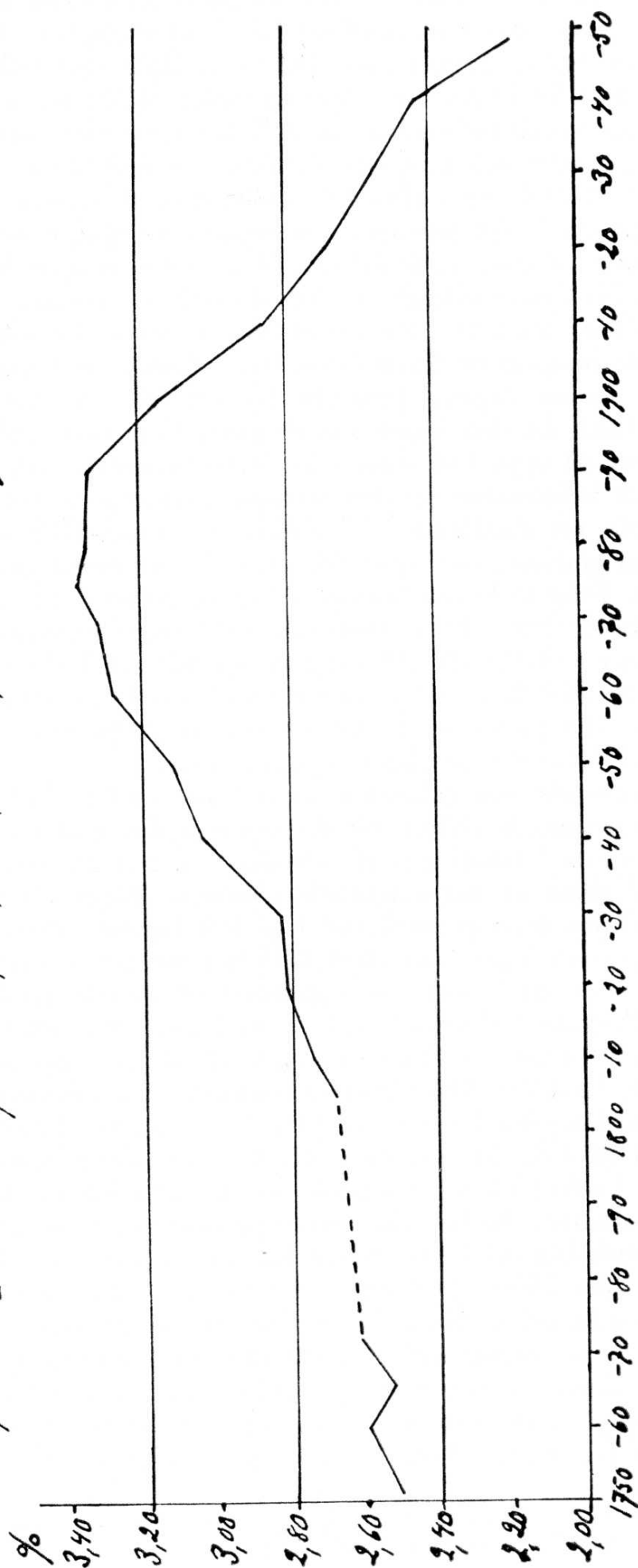

Diagram nr 2. Urskulle folkmängd i % av folkmängden i Kronobergs län 1751-1948.

Karl Wilhelm Loberg, medicinalråd, Stockholm (Bromma), f. i Urshult d. 17/8 1892. Student i Växjö 1913. Medicine kandidat i Uppsala 1917. Medicine licentiat i Stockholm 1922. E. o. hospitalläkare av 2:a kl. i Lund 1923 och ordinarie där 1926. Hospitalläkare av 1:a kl. i Lund 1928. Överläkare vid Sätters sjukhus 1931. Sjukhuschef där 1932. T. f. byråchef i medicinalstyrelsen 1934. Sakkunnig i medicinalstyrelsen 1935—36. Medicinalråd på extra stat 1936 och e. o. medicinalråd 1939. Medicinalråd och byråchef 1947. Studieresa till Irland 1930. Från trycket utgivit ett 15-tal skrifter i psykiatriska och socialpsykiatriska ämnen i in- och utländska facktidsskrifter samt i svenska tidskrifter och tidningar. Uppsatser i Urshultskronikan sedan 1946.

Tabell n:o II.

Folkmängden i Kronobergs län och i Urshult 1751—1948 samt Urshults folkmängd i % av länets.

År	Kronobergs län	Urshult	%
1751	67283	1690	2,51
1760	70867	1846	2,60
1766	73708	1865	2,53
1772	74219	1946	2,62
1805	89631	2405	2,68
1810	89977	2461	2,74
1820	96019	2695	2,81
1830	108741	3074	2,83
1840	121454	3679	3,03
1850	136623	4250	3,11
1860	152225	4993	3,28
1870	158879	5266	3,31
1875	165531	5581	3,37
1880	169736	5684	3,35
1890	160835	5372	3,34
1900	159124	5013	3,15
1910	157965	4511	2,86
1920	158611	4261	2,69
1930	155535	3978	2,56
1940	151391	3688	2,44
1948	157455	3431	2,18

relativa folkminskningen i Urshult avsevärd. 1875 utgjorde dess folkmängd 3,46 % av länets lantbefolkning men 1948 endast 2,61 %. Härav framgår, att den relativa folkminskningen i Urshult varit större än på länets landsbygd i dess helhet. Om socknen bibehållit samma procentuella andel av länets lantbefolkning, som den hade 1875, skulle den 1948 ännu ha haft en folkmängd på 4.540 personer.

En annan företeelse hos befolkningsutvecklingen i Urshult, som framträtt under de senaste 5 å 6 årtiondena, är förskjutningen i förhållandet mellan antalet män och kvinnor. Under åren 1860—1890 hade Urshult ett kvinnoöverskott, som i medeltal uppgick till c:a 216 (se tabell n:o I och diagram n:o III!³) Överskottet sjönk sedan långsamt men med rätt betydande variationer till 1927, då det uppgick till endast 18. Från 1928 understiger antalet kvinnor antalet män. Sedan kurvorna då korsat varandra, är tendensen hos deras förlopp i stort sett divergent. Det största underskottet noterades 1945, då det uppgick till 193. Detta så gott som kontinuerligt ökande kvinnounderskott, som synes vara karaktäristiskt för rikets hela landsbygd⁴), är den mest beklagliga sidan av landsbygden avfolkning. Det tidigare kvinnoöverskottet innebar en mera naturlig jämvikt, då med hänsyn till kvinnornas högre

³) Kurvornas maxima på diagram n:o III sammanfalla icke med maximum hos kurvan på diagram n:o I, beroende på att de förra kurvorna uppritats på 5-årsperioder och att den senare kurvans maximum infaller under en sådan period.

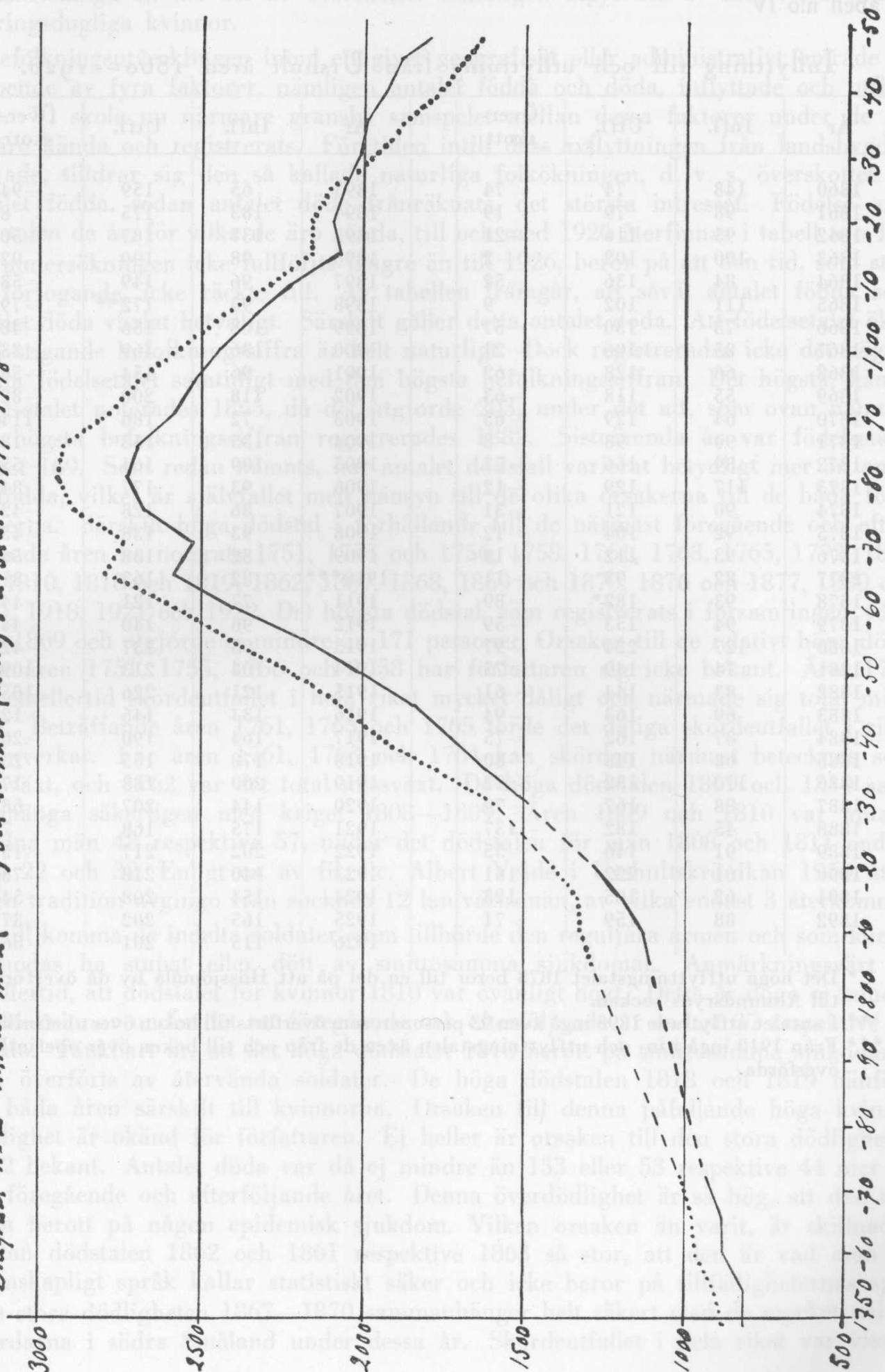
⁴) Till belysning härav kan anföras, att den egentliga landsbygdens flyttning förluster under tidsperioden 1931—1935 beräknas ha utgjort c:a 40.000 män och 70.000 kvinnor.

Tabell n:o III.

Naturliga folkkökningen i Urshult åren 1749—1773, 1802—1820
och 1860—1926.

År	Födda	Döda	Födelse- överskott	År	Födda	Döda	Födelse- överskott
1749	55	46	9	1871	177	74	103
1750	71	31	40	1872	163	68	95
1751	51	54	-3	1873	172	81	91
1752	59	20	39	1874	163	84	79
1753	50	26	24	1875	175	88	87
1754	59	39	20	1876	167	112	55
1755	60	54	6	1877	169	118	51
1756	50	53	-3	1878	169	62	107
1757	62	38	24	1879	164	90	74
1758	54	50	4	1880	170	79	91
1759	46	35	11	1881	169	99	70
1760	53	28	25	1882	169	81	88
1761	51	47	4	1883	159	103	56
1762	52	36	16	1884	145	95	50
1763	52	47	5	1885	168	96	72
1764	60	21	39	1886	142	99	43
1765	34	42	-8	1887	153	88	65
1766	48	23	25	1888	143	81	62
1767	65	34	31	1889	137	119	18
1768	44	41	3	1890	122	119	3
1769	62	54	8	1891	122	65	57
1770	56	27	29	1892	113	98	15
1771	54	43	11	1893	137	77	60
1772	44	118	-74	1894	102	95	7
1773	39	44	-5	1895	124	74	50
1802	60	56	4	1896	130	84	46
1803	79	72	7	1897	123	67	56
1804	88	53	35	1898	98	72	26
1805	74	50	24	1899	117	82	35
1806	81	70	11	1900	106	89	17
1807	80	64	16	1901	105	62	43
1808	75	45	30	1902	109	99	10
1809	70	85	-15	1903	86	75	11
1810	94	121	-27	1904	95	78	17
1811	93	65	28	1905	71	69	2
1812	83	51	32	1906	98	73	25
1813	71	46	25	1907	87	79	8
1814	79	52	27	1908	87	78	9
1815	94	52	42	1909	88	90	-2
1816	88	57	31	1910	100	87	13
1817	88	59	29	1911	89	77	12
1818	94	84	10	1912	81	78	3
1819	100	75	25	1913	100	69	31
1820	89	41	48	1914	75	63	12
1860	173	85	88	1915	86	73	13
1861	170	80	90	1916	68	63	5
1862	154	133	21	1917	77	61	16
1863	203	89	114	1918	62	76	-14
1864	180	73	107	1919	83	57	26
1865	194	80	114	1920	102	51	51
1866	178	90	88	1921	87	79	8
1867	187	121	66	1922	78	72	6
1868	169	157	12	1923	90	57	33
1869	125	171	-46	1924	82	56	26
1870	158	136	22	1925	74	57	17
				1926	59	57	2

Diagram nr 111 Antalet män (—) och kvinnor (.....) i Urskult 1749-1948

Tabell n:o IV

Inflyttning till och utflyttning från Urshult åren 1860--1926.

År	Infl.	Utfl.	Över- skott	År	Infl.	Utfl.	Över- skott
1860	148	74	74	1893	65	159	-94
1861	98	79	19	1894	183	175	8
1862	95	116	-21	1895	137	187	-50
1863	100	102	-2	1896	98	190	-92
1864	84	136	-52	1897	96	149	-53
1865	111	102	9	1898	93	172**	-79
1866	73	130	-57	1899	108	156	-48
1867	85	106	-21	1900	136	169	-33
1868	66	128	-62	1901	96	154	-58
1869	55	118	-63	1902	118	200	-82
1870	64	129	-65	1903	72	186	-114
1871	90	98	-8	1904	135	153	-18
1872	89	166	-77	1905	109	164	-55
1873	117	129	-12	1906	93	177	-84
1874	90	121	-31	1907	86	128	-42
1875	92	104	-12	1908	93	138	-45
1876	93	112	-19	1909	82	138	-56
1877	82	93	-11	1910***	82	163	-81
1878	93	182*	-89	1911	77	121	-44
1879	94	153	-59	1912	96	140	-44
1880	127	224	-97	1913	95	137	-42
1881	74	149	-75	1914	104	213	-109
1882	83	144	-61	1915	121	226	-105
1883	69	163	-94	1916	134	146	-12
1884	87	162	-75	1917	164	190	-26
1885	68	148	-80	1918	178	155	23
1886	110	132	-22	1919	200	183	17
1887	88	167	-79	1920	144	207	-63
1888	45	182	-137	1921	175	168	7
1889	91	146	-55	1922	202	217	-15
1890	61	222	-161	1923	140	218	-78
1891	62	185	-123	1924	154	208	-54
1892	88	159	-71	1925	165	202	-37
				1926	115	201	-86

* Det höga utflyttningstalet 1878 beror till en del på att Hössjömåla by då överfördes till Almundsryds socken.

** I antalet utflyttade 1898 ingå även 93 personer, som överförts till boken över obefintliga.

*** Från 1910 ingå i in- och utflyttningstalen även de från och till boken över obefintliga överförda.

medellivslängd en hel del av överskottet säkerligen utgjordes av äldre, icke barnalstringsdugliga kvinnor.

Befolkningsutvecklingen inom ett givet geografiskt eller administrativt område är beroende av fyra faktorer, nämligen antalet födda och döda, inflyttade och utflyttade. Vi skola nu närmare granska samspelet mellan dessa faktorer under de år, de äro kända och registrerats. För tiden intill dess avflyttningen från landsbygden började, tilldrar sig den så kallade naturliga folkökningen, d. v. s. överskottet av antalet födda, sedan antalet döda frånräknats, det största intresset. Födelse- och dödstalen de år, för vilka de äro kända, till och med 1926 återfinnas i tabell n:o III. Att undersökningen icke fullföljts längre än till 1926, beror på att den tid, som stod till förfogande, icke räckte till. Av tabellen framgår, att såväl antalet födda som antalet döda växlat betydligt. Särskilt gäller detta antalet döda. Att födelsetalet ökar med stigande befolkningssiffra är helt naturligt. Dock registrerades icke det högsta kända födelsetalet samtidigt med den högsta befolkningssiffran. Det högsta, kända födelsetalet noterades 1863, då det utgjorde 203, under det att, som ovan nämnts, den högsta befolkningssiffran registrerades 1882. Sistnämnda år var födelsetalet endast 169. Som redan nämnts, har antalet dödsfall varierat betydligt mer än antalet födda, vilket är självfallet med hänsyn till de olika orsakerna till de båda företeelserna. Särskilt höga dödstal i förhållande till de närmast föregående och efterföljande åren ha noterats 1751, 1755 och 1756, 1758, 1761, 1763, 1765, 1772, 1809 och 1810, 1818 och 1819, 1862, 1867, 1868, 1869 och 1870, 1876 och 1877, 1889 och 1890, 1918, 1921 och 1922. Det högsta dödstal, som registrerats i församlingen, förekom 1869 och utgjorde ej mindre än 171 personer. Orsaken till de relativt höga dödstalen åren 1751, 1755, 1756 och 1758 har författaren sig icke bekant. Året 1756 var emellertid skördeutfallet i hela riket mycket dåligt och närmade sig total missväxt. Beträffande åren 1761, 1763 och 1765 torde det dåliga skördeutfallet i riket ha inverkat. För åren 1761, 1763 och 1764 kan skörden närmast betecknas som missväxt, och 1762 var det total missväxt. De höga dödstalen 1809 och 1810 sammanhånga säkerligen med kriget 1808—1809. Åren 1809 och 1810 var antalet avlidna män 48 respektive 57, under det dödstalen för män 1808 och 1811 endast voro 22 och 32. Enligt en av fil. lic. Albert Vejde i Urshultskrönikan 1950 återgiven tradition avgingo från socknen 12 lantvärnsmän, av vilka endast 3 återkommo. Härtill komma de indelta soldater, som tillhörde den reguljära armén och som kunna förmodas ha stupat eller dött av smittosamma sjukdomar. Anmärkningsvärt är emellertid, att dödstalet för kvinnor 1810 var ovanligt högt. Detta år dogo ej mindre än 64 kvinnor under det att föregående och efterföljande år endast 37 respektive 33 avledo. Tänkbart är, att det höga dödstalet 1810 berott på smittosamma sjukdomar, som överförts av återvända soldater. De höga dödstalen 1818 och 1819 hänföra sig båda åren särskilt till kvinnorna. Orsaken till denna påfallande höga kvinnodödlighet är okänd för författaren. Ej heller är orsaken till den stora dödligheten 1862 bekant. Antalet döda var då ej mindre än 133 eller 53 respektive 44 mer än det föregående och efterföljande året. Denna överdödlighet är så hög, att den troligen berott på någon epidemisk sjukdom. Vilken orsaken än varit, är skillnaden mellan dödstalen 1862 och 1861 respektive 1863 så stor, att den är vad man på vetenskapligt språk kallar statistiskt säker och icke beror på tillfälligheternas spel. Den stora dödligheten 1867—1870 sammanhänger helt säkert med de mycket dåliga skördarna i södra Småland under dessa år. Skördeutfallet i hela riket var visser-

Tabell n:o V

Emigrationen från Urshult 1869—1940.

År	Till Nord- Amerika	Till Tyskland	Till Danmark	Till Norge	Till Syd- Amerika	Till Finland	Till Frankrike	Till Australien	S:a
1869	8								8
1870	3								3
1871	10	4	2						16
1872	1	4							5
1873	2	2	2						6
1874	7	4							11
1875	1	4							5
1876		4	2						6
1877	1	4	3						8
1878	2	1		1					4
1879	1	2	3						6
1880	21	9	2	1					33
1881	17	4	3						24
1882	23	2	3						28
1883	42	5	5						52
1884	9	6	9						24
1885	5	1	11						17
1886	9	4	18						31
1887	32	6	14	2					54
1888	36	2	12						50
1889	30	1	11	1	1				44
1890	29	2	9	1					41
1891	39		11						50
1892	59		8						67
1893	33		15						48
1894	6		81	1					88
1895	35		38			4			77
1896	44	1	24						69
1897	11		31						42
1898	18		50						68
1899	26		34						60
1900	26		57						83
1901	15		53						68
1902	53		66						119
1903	35		38				1		74
1904	15		28	1					44
1905	26		25						51
1906	29	1	21						51
1907	21	2	19						42
1908	5		7						12
1909	21		10						31
1910	16		4						20
1911	17		7						24
1912	24	3	1						28
1913	27		3	1					31
1914	19		5						24
1915	3		9						12
1916	9		1						10
1917	13		2						15
1918	1		3						4
1919	1		2						3

År	Till Nord-Amerika	Till Tyskland	Till Danmark	Till Norge	Till Syd-Amerika	Till Finland	Till Frankrike	Till Australien	S:a
1920	6*	2	4						12
1921	11		4						15
1922	15		3						18
1923	31			1					32
1924	12**		3		1				16
1925	17	2	3						22
1926	19		3	1					23
1927	23								23
1928	14***								14
1929	7		1						8
1930	1								1
1931	5								5
1932	2****								2
1933		1							1
1934	1		1						2
1935									0
1936	9								9
1937									0
1938									0
1939	7								7
1940								1	1

* Därav 1 till Canada

** Därav 4 till Canada

*** Därav 1 till Canada

**** Därav 1 till Canada

Tabell n:o VI

Immigration från Nordamerika till Urshult 1894—1939.

År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal	År	Antal
1894	7	1904	18	1913	9	1922	5	1931	6
1895	14	1905	7	1914	5	1923	5	1932	8
1896	20	1906	5	1915	3	1924	6	1933	5
1897	4	1907	9	1916	8	1925	1	1934	8
1898	8	1908	5	1917	6	1926	8	1935	6
1899	2	1909	9	1918	2	1927	6	1936	2
1900	4	1910	2	1919	5	1928	5	1937	9
1901	3	1911	10	1920	6	1929	3*	1938	4
1902	9	1912	4	1921	9	1930	8	1939	0
1903	6								

* Därav 1 från Canada

ligen jämförelsevis dåligt, särskilt 1868, men kan dock icke betecknas som missväxt. Orsaken till den stora dödligheten 1876 och 1877 är okänd för författaren. Skillnaden mellan dödstalen 1875 och 1876 är visserligen icke statistiskt säker men dock så stor, att den sannolikt icke beror på slumpen. Den höga dödligheten åren 1889 och 1890 beror troligen på den influensaepidemi, som då hemsökte landet. De relativt höga dödstalen 1918, 1921 och 1922 torde också bero på influensaepidemier. Jämfört med dödligheten i influensa i hela riket, isynnerhet åren 1918 och 1919, då 36—37 tusen personer avledo i sjukdomen, synes den dock icke ha krävt särskilt många offer i Urshult.

Den naturliga folkökningen eller födelseöverskottet har varierat högst avsevärt. Det högsta överskott, som registrerats, förekom 1863 och 1865, då det uppgick till icke mindre än 114. Överskott har emellertid icke förekommit varje år. Av de 111 år, som äro registrerade i tabell n:o III, ha 10 födelseunderskott, nämligen åren 1751, 1756, 1765, 1772 och 1773, 1809 och 1810, 1869, 1909 och 1918. Det största underskott, som noterats, förekom 1772 och uppgick till 74. I flertalet fall eller åren 1751, 1756, 1765, 1773, 1869, 1909 och 1918 beror underskottet på sammanfallande låga födelsetal och höga dödstal. Åren 1772, 1809 och 1810 beror det huvudsakligen på det stora antalet dödsfall.

Sedan utflyttningen från landsbygden på 1860- och 1870-talen började anta en större omfattning, har den otvivelaktigt spelat den största rollen för befolkningsutvecklingen. Sekundärt har utflyttningen givetvis även i hög grad påverkat den naturliga folkökningen. Förändringarna ha i själva verket varit så stora, att man närmast kan tala om en folkvandring. Från mitten av 1800-talet till 1940 hade i hela riket mellan 2 och 3 millioner människor flyttat från landsbygden till städer och andra samhällen, och under tiden 1861—1920 emigrerade 1 million från den svenska landsbygden. Att även Urshult bidragit till denna folkvandring, framgår av tabell n:o IV, som omfattar åren 1860—1926. Under ej mindre än 60 av de 67 åren har antalet inflyttade understigit antalet utflyttade. Inflyttningsöverskott noteras sålunda endast åren 1860 och 1861, 1865, 1894, 1918, 1919 och 1921. Det högsta antalet inflyttade, 202, noterades år 1922 och det högsta antalet utflyttade, 226, år 1915. Det största underskottet förekom 1890 och var då ej mindre än 161 personer.

Ett mycket markant inslag i utflyttningen utgör utvandringen till andra länder. Hur denna förhållit sig, framgår av tabell n:o V. Före år 1865 finnas inga uppgifter i vederbörande pastors årliga, summariska redogörelser för ändringarna i församlingens folkmängd. För åren 1865—1868 uppgives, att ingen emigration förekommit. Detta är anmärkningsvärt, då man vet, att år 1868 mer än 27.000 personer utvandrade från Sverige. Den övervägande delen av emigrationen från Urshult ägde rum under tidsperioden 1880—1914. Före och efter denna tid har den varit jämförelsevis ringa. En viss ökning förekom dock på 1920-talet. Den övervägande delen av emigrationen gick till Nord-Amerika, Danmark och Tyskland. Emigrationen till övriga länder har utgjorts endast av ströfall. Utvandringen till Tyskland, som i jämförelse med emigrationen till Nord-Amerika och Danmark var obetydlig, förekom huvudsakligen på 1870- och 1880-talen. Antalet utvandrare varierade rätt betydligt från år till år men höll sig konstant högt åren 1887—1907 med ett maximum 1902 på ej mindre än 119 personer.

Under åren 1869—1939 utvandrade 1.116 personer till Nord-Amerika, vilket i

medeltal per år utgör 15,7. Antalet varierade betydligt från år till år. Åren 1876, 1933, 1935, 1937 och 1938 förekom ingen utvandring till Nord-Amerika. Det näst lägsta antalet var 1, som noterades 8 gånger, och det högsta 59, vilket inträffade 1892. Emigrationsvågen var högst åren 1886—1914. Under dessa 29 år utvandrade två tredjedelar av hela antalet. Den återstående tredjedelen är spridd över 37 år.

Emigrationen till Danmark, som pågick åren 1871—1934, var huvudsakligen koncentrerad till tidsperioden 1884—1909. Emigrationsvågorna till Nord-Amerika och Danmark sammanfalla sålunda till tiden i stort sett. Även antalet emigranter till Danmark varierade betydligt. Några år förekommo inga utvandrare. Under den egentliga emigrationsvågen var antalet vissa år däremot mycket stort. Det högsta antal, som noterats, var 81, vilket förekom 1894. Totala antalet utvandrare var 784 med ett medeltal av 12,2 per år.

Beträffande orsakerna till emigrationen ha ekonomiska faktorer säkerligen spelat den största rollen. Andra motiv torde dock i många fall ha varit avgörande. I vad mån klasskillnaden medverkat, må lämnas därhän. Den var otvivelaktigt en realitet, även om den var större på papperet än i verkligheten. Den registrerades samvetsgrant i emigrationsuppgifterna. Det gör ett egendomligt intryck, då man i dessa ser, att pigan N. N., backstugusittaredottern N. N. eller bondedottern N. N. utvandrat. För männens del spelade även värnplikten en viss roll, detta särskilt sedan den enligt 1901 års härordning avsevärt utökats.

Den stora utvandringen till främmande länder skulle vara en ännu mörkare sida av befolkningsutvecklingen, än vad den är, om icke en viss återinvandring också förekommit. Särskilt de, som utvandrade till Danmark återvände i stor utsträckning. Som exempel kan nämnas, att år 1894 icke mindre än 60 personer återinvandrade därifrån. Även från Nord-Amerika ha emellertid en del utvandrare återvänt. Denna immigration (se tabell n:o VI) har dock varit av mindre omfattning. Under de år, tabellen omfattar, har antalet återinvandrare varierat mellan 0 och 20 och i medeltal utgjort 6,4 personer per år. I flertalet fall ha dessa immigranter varit ett synnerligen värdefullt tillskott till socknens befolkning. En mindre del av dem har däremot med eller mot sin vilja återvänt på grund av sjukdom och sålunda föga kunnat bidra till sitt underhåll.

Tendensen hos befolkningsutvecklingen i Urshult för närvarande är uppriktigt sagt icke gynnsam. Det kräves ett högre födelsetal och minskad utflyttning, särskilt av kvinnor, om befolkningskurvans fall skall kunna hejdas. Med hänsyn till socknens naturliga förutsättningar att numera ge dess innevånare en dräglig eller till och med god bärning borde det kunna ske. Om dessa förutsättningar även framdeles skola kunna rationellt utnyttjas, är det emellertid nödvändigt, att socknen får behålla sin järnväg.

(*Litteratur.* Gustav Sundbärg: Fortsatta bidrag till en svensk befolkningsstatistik för åren 1750—1900 (Statistisk tidskrift 1907), Gustaf Alegård: Svensk befolkningsstatistik (Verdandis småskrifter n:o 263), Erland von Hofsten: Hur den svenska landsbygden avfolkas (Verdandis småskrifter n:o 432), Nordisk Familjebok, 2:a upplagan.)

Stockholm i augusti 1950.

Karl Loberg.

En sommargäst ser på Urshult.

På våren 1925, alltså för tjugofem år sedan, kom nedskrivaren av dessa rader i närmare kontakt med Urshult. Vi sökte en lämplig sommarbostad i skogsbygden och hade därför satt in en annons i Smålandsposten. Det kom ett fyrtiotal svar, mer eller mindre lockande. Gemensamt för dem alla var det, enligt vårt tycke, moderata hyresbeloppet. Två av annons-svaren kommo från Urshult, och redan vid en första granskning av de inkomna anbuden intresserade vi oss mest för dessa två. Att vi valde Urshult, berodde icke minst på de sympatier för denna ort, som våra två flickor, utan att känna till platsen, instinktivt kände för den. Professor Nils Flensburg gav mig också det rådet att välja Urshult, "ty", sade han, "en härligare sommarort finns ej". Vi valde alltså Urshult.

I mitten av juni ställde vi färden till Urshult. Efter tågombyte i Vislanda kommo vi snart in i ett typiskt smålandslandskap med skog, små, steniga åkrar och en egenartad bebyggelse, enligt vårt förmenande. Det var nog Åsnens glittrande vatten, som mest intresserade oss, och när tåget i måttlig fart följde sjöstranden, tyckte nog flickorna, att vi givit oss ut i ett riktigt äventyr. I Norraryd lämnade vi tåget och äntrade en bil, som förde oss till vårt mål, en gård i Dunshult, Urshults socken. Den sista delen av vägen var mer än äventyrlig, den var, tyckte vi, sagolik, där den slingrade sig fram genom täta buskager. "Varthän bär det?" frågade vi chauffören, som lugnt svarade: "Vi är där snart." Han hade knappt fått orden över läpparna, förrän en sällsam tavla utbreddes sig för våra ögon. Framför oss låg en gård, endast några tiotal meter från Åsnens strand, och i kvälls-solens ljus fick både sjön och de skogklädda stränderna en mystisk färgton över sig. "Så vackert!" I dessa ord utlöste sig helt spontant den stämning, som anblicken av den vackra nejden skapat hos oss.

Vi mottogos med en värmande hjärtlighet av vårt värdfolk, och det dröjde inte länge, förrän vi voro installerade i vårt "sommarnöje". Vi hade nog, liksom många andra syds-kåningar, en i viss mån felaktig uppfattning av invånarna i vår grannprovins Småland. Det är ju inte så underligt, när man tänker på vad som skrivits och berättats om smålands-folket. Vi fingo så småningom vår åsikt om smålänningarna ordentligt justerad. Att det kräves en hart när outslitlig arbetsvilja och en klippfast tro på framtiden hos ett folk, som skall finna sin bärgning i en stenbunden och hårdarbetad jordmån, lär man sig riktigt förstå, först när man sett den småländske småbrukaren i hans dagliga gärning och söker mäta resultatet av hans möda. Kvinnans insatser i åkerbruk och boskapsskötsel, ja, även i annat arbete, som påvilar den småländske bonden, är värt den största beundran, icke minst därför att hennes s. k. innearbete är så krävande, att ensamt detta borde taga hela hennes tid i anspråk. Men hon hinner med arbete på åker och äng, i skog och på sjö. Och låt mig i detta sammanhang understryka: Jag har aldrig hört klagolåt över ödet av någon, som vigt sitt liv åt sådan gärning. Kanhända har kärleken till den egna torvan en sällsam förmåga att skänka kraft och förnöjsamhet. Hur skall man annars kunna förklara, att så många smålänningar, som emigrerat till Amerika, ändå återvända till hembygden, fastän större ekonomisk vinning varit förenlig med vistelsen i landet hinsides Atlanten.

Man har understundom ironiserat över smålänningens sätt att handskas med denna världens goda och velat beteckna det som gnideri och snikenhet. Så vitt jag kan förstå, är det rätta ordet i detta sammanhang klok sparsamhet och en rent av värdefull respekt för det ekonomiska resultatet av dagarnas möda. Beredvillighet att hjälpa andra och stå till tjänst, när så behövdes, är ett drag i urshultsbons kynne, som jag personligen erfarit många gånger. Särskilt förvånade det mig att en lantbrukare, som hade arbete nog, ja, mer än nog, på sin egen gård, alltid vara beredd att hjälpa andra i kritiska stunder. Att en person räknar med skäligen ersättning för sådant biträde, är helt naturligt och ej bevis på snikenhet. Jag erinrar mig med djup tacksamhet, hur jag själv och de mina fingo mottaga tjänster, som vittnade om verklig tjänarglädje hos den, som gjorde oss dessa tjänster, och jag är angelägen att ge uttryck för våra tacksamhetskänslor mot de vänliga människor i

Dunshult, som under våra första år beredde oss glädje och trivsel. Vi voro ju de första sommargästerna i Dunshult, men snart kom det flera, och i närvarande stund kan man rent av tala om en koloni, som i sommartid njuter av idyllen, av sol och bad därute.

Tre somrar i Örnshult och tio i Rössvik i en villa med det skånskt klingande namnet Sjöbo förde oss åter i möte med människor, som vi innesluta i vänskap och tacksamhet. Det är en förmån, ja, jag skulle vilja säga, en nåd, att på detta sätt få uppleva några sommarveckor i en gemenskap med goda människor. 1950 kom vår sommarvistelse, då förlagd till ett hem ett stycke från Åsnen, att fördystras av tunga personliga sorger för oss. Under de få veckorna i den nya sommarbostaden fingo vi erfara både av vårt värdfolk och av andra bekanta i Urshult så många oförgätliga prov på godhet och förståelse, att vi icke dessmindre bevara många ljusa hågkomster från denna sommar.

I fråga om umgängeslivet i Urshult blevo vi nog i början förvånade över den rikliga välfägnad, som bestods gästerna till och med vid ett enkelt vardagskalas. Vi upptäckte emellertid snart, att denna välfägnad ingalunda var ett utslag av skrytsamhet utan fastmera en redbar och ärlig önskan att till omväxling med vardagens enformighet med dess slit och släp skapa fest och trivsel både för sig själv och för gästerna. På så sätt får ju ett gästabad något av helg över sig.

Ett i hög grad sympatiskt drag hos urshultsborna är deras kärlek till och uppskattning av hembygden. Den är kanske blandad med en viss självgodhet och själv tillräcklighet men icke av det osympatiska slaget. När man hör ett sådant uttryck som "Här i Urshult gör man så", bör man, enligt mitt förmenande, ej därav utläsa, att talesmannen anser sig eller Urshult vara för mer än andra folk och orter, utan i stället en djup respekt för gammal sed och en rörande aktning för traditionen, sådan den utvecklats genom släkte efter släkte i denna församling.

Kyrkligheten i Urshult är för oss storstadsbor föredömlig. Det är något i denna kyrklighet, som är egenartat för samhället. Jag fäste mig redan vid mitt första kyrkobesök vid den vackra seden, att männen bugade sig och kvinnorna nego, när man i trosbekännelsen nämnde Jesus. Att vi låtit vår yngsta dotter konfirmeras i Urshults kyrka, beror endels på det intryck, som en konfirmation tidigare i denna kyrka gjort på oss. Likaledes var det oss en stor glädje, att vår äldsta fick stå brud i denna kyrka. Jag överdriver inte, när jag säger, att Urshults kyrka har för oss blivit en vallfartsort, där vi finna ro och hugsvalelse, kanske icke så litet beroende på de minnen, som binda oss vid kyrkan.

Tjugofem år ha flytt, sedan vi första gången kommo till Urshult. Tjugofem år! Mindre än ett ögonblick i tidens väldiga kalender kan ett kvartsekel för en människa och för ett människoverk betyda förändringar och växlingar, som det är svårt att i ord fånga. Åtskilliga av dem, som vi mött under årens gång, vila nu på den vackert belägna och väl skötta griftegården, vid sjön, bland dem flera, som vi haft förmånen räkna som personliga vänner. Samhället har i icke ringa mån skiftat gestalt, men det väsentliga, det, som har något av tidlöshet över sig, lever kvar, nämligen den starka kärleken till hembygden, till fädernas kyrka, och den redbara, föredömliga viljan att i pliktfull gärning bevara det fäderneärvda och lämna det i berikad form till nya släktled. Det är icke minst för mötet med en sådan mentalitet, en sådan inställning hos folket i Urshult, som en gammal sommargäst är ödmjukt tacksam, och jag tycker mig höra Smålands berömde son Pär Lagerkvist viska sitt diktatorord just för Urshult, när solen sakta dalar och aftonens frid sänker sig över björkomkransad vik:

"Rymden är stilla, och svalorna fly
över ditt midsommarrike.
Ömt vid din panna dröjer en sky,
som om ej funnes din like."

Axel Wahlgren.

GÅRDARNA I URSHULT.

Öden och ägare¹⁾

5. Dunshult.

Såsom dr Knut Kjellmark påvisat²⁾ är Urshults socken fattig på fasta fornlämningar men däremot synnerligen rik på stenålderslokaler; näst Almundsryd torde Urshult vara den boplatserikaste socknen i Kronobergs län.

Dessa boplatser påträffas helt naturligt vid eller i närheten av sjön Åsnen. De härröra från fiskare- och jägarekulturens första skede och ha säkerligen en ålder av flera årtusenden. Sjön gav fisk och sjöfågel, kanske också den ätbara sjönöten, och skogen vildnad av olika slag.

Även vid Dunshult ha dylika boplatser med rikligt flintavfall och enstaka exemplar av stenyxor påträffats. Även åtskilliga föremål från senare tider ha uppdagats där såsom kanonkulor, slaggklumpar m. m.

I de skriftliga urkundernas ljus framträder Dunshult först på Gustav Vasas tid. År 1545 fanns här två gårdar, nuvarande *Storegård* och *Lillegård*, av vilka den förra var skatte, d. v. s. gammal fri bondejord, medan Lillegården hade tillhört biskopssätet Växjö men vid reformationen indragits till kronan. Den lilla byn — om man kan kalla två hemman för by — hade tidigare omfattat även Dunsmåla mark, vilket framgår av uppgifter i 1600-talets domböcker. Det var alltså ett ganska stort ägovälde som en gång i tiden togs i besittning av Dunshults förste bebyggare. Sådant är emellertid ingen ovanlig företeelse. Det var tvärt om mycket vanligt under landnamstiden, att man grep till stora områden av det herrelösa landet för att därigenom säkra familjens och ättens sociala och ekonomiska ställning för framtiden. På gårdens eller bolbyns ägovälde uppstodo senare ofta nybyggen i form av fäbodrar, målar eller torp, vilka med tillhörande ägor småningom avgärdades från modergården resp. moderbyn och kunde utveckla sig till självständiga hemman eller bysamhällen, ibland rent av till herresäten³⁾.

Dunshults Storegård.

Storegården är troligen det äldsta stället i Dunshult. När gården upptogs av ödemarken är okänt, men kanske skedde det redan i slutet av järnåldern. Då den första gången omnämnes i några urkunder — Gustav Vasas äldsta jordeböcker — ägdes och beboddes Storegården av en viss *Anders*.

¹⁾ Forts. från föreg. årsbok. — Hänvisas även till förordet i samma årsbok, sid. 41, angående de riktlinjer efter vilka gårdsbeskrivningarna utformas.

²⁾ Värends fornminnen (Smålandsposten 1934).

³⁾ Engaholms gård är sålunda en del av Aringsås ursprungliga byområde, Vartorps herresäte har grundats på Södra Rottne bys ägor.

Herr Hans skrives som sagt för Storegården, men han synes ej ha ägt densamma, den tillhörde åtminstone en tid vid det här laget kyrkoherden i Urshult *Olaus Olai Hægg*, i handlingarna vanligen kallad Herr Oluf. Att denne varit ägare till Storegården i Dunshult framgår av en vid Kinnevalds ting i febr. 1685 ingiven attest, utfärdad av tre stycken "trovärdiga gamle män" och bestyrkt av dåvarande kyrkoherden i församlingen Magnus Wiselius.

Såsom förut (i artikeln om Urshults prästgård) omnämnts var Herr Oluf en synnerligen förmögen man, och det berättas om honom, att han för säkerhets skull hade låtit inmura sin kassakista i västra sakristieväggen. Men en mörk natt bröto några bovar sönder både muren och kistan och stulo bort pengarna. Då Herr Oluf med anledning härav "svårligen ivrade uti sina predikningar med fulminerande och bannande", beslöto tjuvarna, som till sist ledsnade vid detta tal, att tysta honom med "ett frögdeskott", och en vacker lördagsafton åtta dar före midsommar år 1604, när den gamle prästen stod och besåg tjänstfolkets arbete i kålgården, "kom en kula färande honom i hjärtat, varav han stalp ned och vart död.¹⁾

Nu försvinner på en tid prästerskapet från Storegården, som i stället blir säte för krigsbefäl. 1613 sitter där som herre *Oluf Persson*, nybliven hövitsman (kapten) under småländska fotfolket eller det s. k. Smålands storregementet, varur på 1620-talet Kronobergs, Jönköpings och Kalmar regementen utvecklades. Lyckligen hemkommen från sista danska fejden insattes han vid den stora förmögenhetstaxering, som nämnda år verkställdes i landet med anledning av Älvsborgs fästnings friköpande från danskarna, i Urshults sockenkommitté, där vi f. ö. finna kyrkoherde Steno Magni, länsman Måns Djursson i Esbjörnamåla och kyrkans sexmän.

Om Oluf Perssons levnads- och familjeförhållanden kan man tack vare domböcker och andra handlingar få ett rätt gott grepp. Han torde ha varit född omkring 1580, ty 1601 var han gammal nog att "sträcka hand under fanen", d. v. s. bli soldat. Redan 1613 blev han kapten för knektarna från Konga och Uppvidinge härader — det måste ha varit ett gott gry i honom eftersom han, en ofrälse man, kunnat på 12 år tjäna sig upp från en enkel soldat i ledet till hövitsman.

Den 22 mars 1615 erhöll Oluf Persson av konung Gustav II Adolf som förläning kronohemmanet Brevik i Tingsås socken och torde omedelbart ha flyttat dit, ty 1616 nämnes han på det nya stället. Troligen var det vid denna tid han sålde Dunshult Storegård till svågern Oluf Persson i Hackekvarn. Om kapten Oluf Perssons vidare öden förtäljer Konga dombok 1633, att han "haver tjänt i samma ämbete uti 15 år, och sedan han den tjänsten icke förmådde uppehålla, satte han under rytteriet med 2 hästar och tjänte härmed i några år, miste hästar och rustningar på tåg, därav han kom uti stor gäld och skuld". Ytterligare berättas, att han 1628 vid avskedet ur tjänsten satte in sin son Isak Olsson vid det nybildade Kronobergs regemente. Då detta 1635 gick ut till Tyskland för att förstärka Johan Banérs armé,

¹⁾ Kyrkoherde H. Wiselius' i Urshult anteckningar (jfr Växjö stifts herdaminne II, sid. 59).

var Isak med, men hans krigarbana stäcktes snart, han stupade följande år "på det stora slaget vid Wittstock" (24 sept. 1636).

Kapten Oluf Persson, som levde ännu 1656 och då fortfarande bebodde Brevik, var gift med Ingrid Persdotter och hade med henne flera barn. Hon var dotter till arrendatorn "Per Skräddare i Kvarnen" (Hackekvarn i Urshult). Med rätta ansågo hennes föräldrar, att Ingrid gjorde ett gott parti då hon gifte sig med den duktige krigsmannen, och vid bröllopet utstyrdes därför bruden på bästa sätt. Hon var "väl klädd i engelsk" och utrustades även med "ett korallband 1 ½ alnar långt, item med något kjortlasölver". De övriga barnen erhöilo ej motsvarande föräringar, varför de vid ett senare tillfälle grumsade åtskilligt därom.¹⁾

Såsom redan blivit antytt, sålde kaptenen Storegården till sin svåger *Oluf Persson* från Hackekvarn. Priset var 40 daler. Denne Olof Persson nr 2 synes inte länge ha behållit hemmanet, ty snart skrives för detta en ny militärperson, dåvarande fänriken, sedermera löjtnanten vid Kronobergs regemente *Sven Jonsson*, som förut innehaft och bebott kronohemmanet Tåget. Utom Storegården disponerade han länge donationsvis på sin tjänst även Dunshult Lillegård med såväl jord som ränta. Om Storegårdens tillstånd under hans tid ger ett häradsyneprotokoll från år 1624 en god eller rättare sagt dyster bild. "Först befinnes till föreskrivne skattehemman Dunshult", heter det, "åker 5 tunneland, skärvog, ond stengrussel, så att när plogen går över en tvärhand i jorden, finnes röde alven, sådan jord gör sällan frukt men aldrig fullkomlig frukt emot god mulljord eller lerjord, ängen illak och ond att där icke bliver 10 lass hö, kan icke utrymmas till ett skäppeland eller den ringaste ängevall för andras ägor skull och skattlagde hemman. — Till samme hemman är allenast ett vadavarp och allonskog till deras egna svin, ingen kvarn eller god villkor med svedjeland, timberskog eller nävraflät, utan allt sådant måste sökas och köpas av androm. Därför dömer nämnden hele årsväxten icke kunna värderas emot utlagorna i vissa och ovissa perseglar [fasta och e. o. skatter]. Och när hemmanet så ringa är, må Gud döma vad rätt det är, att det skall skatta lika högt med ett annat hemman, som dubbel eller mer ägendom haver. Men efter det icke står i denne ringe rättens görande någon skatt förminska utan allena giva rättfärdigt vittnesbörd och sedan hemställa saken till de Edle Vålborne herrar och högtbetrodde män Riks- och Cammerråd samt ock Ståthållaren i landsorten härutinnan dispensera, lämpa och laga, som rätt och billigt är, att skatten efter ägorna måtte läggas och modereras, förty det kan illa göra skäl för ett halvt hemman belongande ovissa perseglar, lell [likväl] kan därför [d. v. s. med blott halv ränta] med nöd bliva besittet.¹⁾

Löjtnant *Sven Jonssons* namn skymtar rätt ofta fram i såväl häradets rättsprotokoll som Urshults kyrkböcker. Den 23 maj 1628 t. ex. uppträdde han på Kinnevalds ting och begärde av någon anledning "skottsmål", därvid tillfrågande tingsmenigheten, "om det var någon som hade honom att beskyllda antingen i en måtta eller andra. Därtill svarades, att de giva honom

¹⁾ Kinnevalds dombok 1623, fol. 29.

¹⁾ Kinnevalds dombok 1624, fol. 27. Storegården blev verkligen förmedlat till ½ mtl med motsvarande nedsättning i utlagorna.

ett ärliget lovord". Vid samma tillfälle klagade han, att Peder i Rössvik "olovandes farit i hans fiske uti några år och gjort honom därmed stor skada, sedan stulit bort hans lamm", samt menade slutligen, att Peders son soldaten Gudmund "undsagt honom med eld och bränd". Detta ärende blev emellertid av rätten uppskjutet till en senare rannsaking, "efter luttananten hade ingen skäl [bevis] med sin klagomål utan avund, eljest var huvudör och intet visste vad han sade, det han, när han kom till hälsan, bekände".

Trots "huvudörseln" (som kanske var en svit efter någon i kriget åkommen chockskada) kunde Sven Jonsson deltaga i Gustav II Adolfs fälttåg i början av 1630-talet. Därifrån hemkom han emellertid 1633 och gav då till Urshults kyrka 4 daler kopparmynt som ett tacksamhetens offer. Efter detta synes han ej mer ha dragit i fält. År 1658 nämnes hans maka dygderika och gudfruktiga hustru Elisabet i Dunshult, två år senare avled hon, varvid löjtnanten förärade kyrkan 6 marker i testamente. En son till makarna var Petrus Svenonis Duhn, som studerade till präst och 1652 rekommenderades av rikskanslern Axel Oxenstierna till erhållande av det förnämliga och eftertraktade Trolleska stipendiet för utrikes studier. Han kallas då "ornatus dominus P. Duhn i Duhnshult". Hans öden äro emellertid okända.²⁾

På äldre dagar hade löjtnant Sven Jonsson åtskilliga besvärligheter att utstå med den adlige inkräktaren hovrådet Gustaf Hansson Taubenfelt. Såsom förut omtalats i beskrivningen över Möllekulla (se föreg. årsbok!) hade Taubenfelt på sin tid erhållit i donation ett antal skatte- och kronohemman i Uppvidinge och Konga härader men sedan fått tillstånd att utbyta dem mot likvärdiga gods och godsräntor i Urshults och Almundsryds socknar. Vederlaget omfattade bl. a. skatten från Dunshult Storegård samt jord och ränta av kronohemmanet Lillegården. Att denna transaktion skulle på ett kännbart sätt ingripa i Sven Jonssons rättigheter ligger i öppen dag, och man förvånar sig ej över att han visat Taubenfelt "olydnad och motvillighet", då denne ville hävda sitt herradöme.

Situationen var egentligen rätt alldaglig under svenska adelsväldets glansdagar men icke förty högst otrevlig både för den gamle rättsinnehavaren och den nytillkomne godskrävaren. På sitt ägande hemman Storegård satt en gammal krigsman och njöt "för gjorde långlige trogne tjänster" gården fri från kronoutlagor och därjämte granngården med jord och ränta. Det var naturligtvis hans förhoppning att få sitta där i ro till döddagar, när plötsligt en herre uppenbarar sig och i kraft av ett kungligt brev gör anspråk på hemmanen. Storegården kunde han givetvis ej fränhända Sven Jonsson, den var ju Svens lagfångna egendom, men däremot kronohemmanet Lillegården och dessutom skatten från båda hemmanen. Huru den kinkiga affären ordnades, framgår ej av tillgängligt källmaterial, blott så mycket är känt, att Sven Jonsson satt kvar i Dunshult i sin livstid, dock kanske närmast som landbonde åt Taubenfelt. Att han på sistone ej mäktat gälda utlagorna till husbonden torde framgå därav, att Taubenfelt 1669 begärde att tingsrätten måtte förklara Storgården som skattevrak. Detta krav blev

²⁾ P. G. Wistrand, Smål. Nation i Uppsala, s. 24.

emellertid av formella skäl — jordäganden var ej instämd — tillbakavisat och synes sedan icke ha upprepats.

Då Sven Jonsson gått hädan, övertogs Storegården av fänriken vid Kronobergs regemente *Anders Håkansson*, som möjligen var måg i huset. Han synes ha dött omkring år 1680, ty vid denna tid sålde hans arvingar hemmanet till kyrkoherde *Håkan Platinus* i Urshult för 300 silvermark. Fasta meddelades på Kinnevalds sommaring 1685, men då var köparen redan död. Hans efterträdare i besittningen av Storegård blev den nye kyrkoherden i församlingen *Magnus Haraldi Wiselius (Wiesel)*, som var gift med en dotter till Platinus.

Om denne kyrkoherde Wiesel och hans stora förmögenhet se Urshults Krönika 1948.

Dunshults Lillegård.

Vid medeltidens slut hörde Lillegården till *Växjö biskopsstol*, men när och under vilka förhållanden hemmanet blivit dess egendom kan ej utredas, enär såväl domkyrkans handlingar som det biskopliga arkivet gått förlorade.

Under biskopssätet i Växjö lydde vid tiden för reformationen cirka 150 hemman, därav ett 15-tal i Urshults socken. Samtliga indrogos av Gustav Vasa till *kronan*, dock inte omedelbart efter Västerås riksdag utan först under 1530-talet. Lillegården räntade då 4 lispund smör (34 kg.) förutom andra utlagor; 1574 befinnes dock smörräntan ha nedsatts till 3 lispund, vilket torde ha berott på hemmanets svaga villkor, kanske också på efterverkningarna av det långa och särskilt för smålänningarna påfrestande danska kriget.

Som kronans arrendatorer på Lillegården nämnes 1545 Jöns, 1562 Masse, 1574 Hans och vid sekelskiftet Oluf. Den senare hade år 1600, då hjälpeskatten skulle utgöras, åker till 4 tunnors utsäde, 4 stutar, 4 kor, 4 får och 1 sto. Vid tiden för Älvsborgs lösen — 1613 ff år — bodde här dels änkan Elin, dels en viss Esbjörn, båda så fattiga, att de förskonades för nämnda extra utlaga.

Jordeboken 1619 upptar ingen åbo på gården, vilket möjligen beror på att löjtnant Sven Jonsson på Storegården nu innehade även Lillegården och lagt båda hemmanen under ett bruk. Några år senare (1623) antecknas hemmanet vara öde, dock torde det småningom ha blivit upptaget igen, ty i 1630- och 1640-talens jordeböcker nämnes ingenting om ödesmål.

År 1653 kom Lillegården, såsom förut vidrörts, i hovrådet Taubenfelts ägo. Ombytet av herre var kanske inte så lyckligt, ty hemmanet föll 1663 åter i ödesmål och låg för fäfat ännu 1674, då rannsaking hölls angående T:s donationsgods i Urshults pastorat. Sistnämnda år avled hovrådet på sin sätesgård Tågerup i Skåne, och några år senare (1681) blev Lillegården in-dragen till *kronan*.

Hos kronan förblev hemmanet jämnt tjugo år. Den 18 september 1701 köpte åbon *Niklas Johansson* Lillegården från kronan till *skatte* för 150 daler silvermynt.¹⁾

¹⁾ Om skatteköpen jfr. Urshults Krönika 1950, sid. 55 f.

6. Dunsmåla.

Om "Dunsmåla första begynnelsen" läses i Kinnevalds dombok för tinget i februari 1685 följande:

"Efter begäran bevittnas av nämnden och kring stående allmoge som här om kunnogt är, att Dunsmåla Urshults s:n är i förra tider upptaget på Dunshults skatteägor, det ock efterskrivne trovärdige gamble mäns inlevererade attes[t] förmåler, confirmerat av körkioherden där sammanstädes, Ärvyrdige och Höglärde M:a Magno Wiselio, männernes namn Eskel Haraldsson i Dunsmåla om 81 år, Päder Simonsson i Sångaremålen 80 år gammel, Måns Månsson i Buskehult om 76 år, vilka för ålderdom svagheter intet förmå komma till tinget, så lydandes, att deras sal. förfäder hava för dem berättat det körkioherden sal. Herr Olof ägde skattegården Dunshult, och på det han sin capellan sal. Herr Erik måtte sig vid handen hava i sin ålderdom, efterlät han honom på skattegårdens odelägor och utmark uppbygga en stuga och där till inhägnat något lite till åker och äng, som är *Dunsmåla första begynnelsen*."

Och vid Kinnevalds ting 7 nov. 1692 uppger Karl Eskilsson i Dunsmåla, att samma hemman "av dess moders faderfader vyrdige H:r Erik är upptagit på Dunshults ägor".

Såsom framgår av det första citatet var Herr Erik kaplan åt kyrkoherden Herr Oluf i Urshult. Hans namn förekommer i jordeboken för 1574, sista gången jag sett honom nämnas är i handlingar rörande Älvsborgs lösen 1613.

Dunsmåla torde dock vara något äldre än från 1570-talet. Väl nämnes det ej i 1545 års jordebok men 1542, då det var ett litet "prästhemman" med en smörränta om 1 lispund. Som åbo skrives "Tord i Dunsmåla, men senare brukar Herr Erik själv gården, som han njuter fri från utlagor. Hans ekonomiska ställning synes åtminstone omkring år 1600 ha varit god, ty då ägde han 2 kävlingsoxar¹⁾, 2 stutar, 8 kor, 1 kviga, 7 får, 16 getter, 2 svin, 1 häst och 1 "stod". Men sedan blev det sämre, och 1613 säges "gamble Herr Erik" vara "utfattig" och ur stånd att betala sin tribut i Älvsborgs lösen.

På 1630-talet kom Dunsmåla, nu uppfört som $\frac{1}{2}$ mtl *krono*, donationsvägen i händerna på riksamiralen Karl Gyllenhielm och efter dennes död till hovrådet Gustaf Hansson Taubenfelt, vilken innehade gården åren 1652—55, varefter den indrogs till kronan. Dunsmåla hade nämligen blivit bostad för kronoskogvaktaren i orten och ansågs i följd därav omistligt. Detta förhållande hindrade dock inte, att hemmanet längre fram åter bortgavs, nu till amiralen friherre Hans Clerck, som emellertid nödgades lämna gården till kronan 1683 i stora reduktionen.

Men ännu en förändring i kameralt hänseende skulle Dunsmåla undergå innan århundradets slut: det blev *skattejord*, såsom det tydligen av ålder varit. Vid Kinnevalds häradsting den 17 okt. 1695 "framkom [för rätten] Karl Eskilsson i Dunsmåla och bevisar med en attest utav Lands Contoiret huru såsom hemmanet Dunsmåla är infört uti Cronones jordebok för skatte

¹⁾ Unga, ännu ej "gilla" oxar.

Friherre Karl Karlsson
Gyllenhielm (1641) 1574—1650
Svenska Porträttarkivet
Karlbergs slott

d. 7 novemb. 1692 i följe av Höglovlig i åminnelse Konung Gustavi Adolphi brev, givet d. 13 febr. A:o 1627. Alldenstund igenom tingsattestatum till förende är intygat¹⁾, att samma hemman är av Karl Eskelssons moders faderfader vyrdig Herr Erik upptaget på Dunshults ägor, befinnes ock, att detta hemman sedermera är uppbudet, nämligen 1:a gången vid tinget i Vederslöv d. 7 nov. 1692, 2:a gången d. 13 febr. och 3:e gången d. 19 juni 1693 och sedermera lagstånden utan någons inkombne klander; och såsom Karl Eskelsson begärer fasta uppå samma halva hemman som han nu för tiden är rådande över, alltså kan slikt honom intet förvägras, utan till underdånigste följe av högstbemälte Kongl. brev tingskötes bemälte halve Dunsmåla in under Karl Eskelsson, dess hustru, barn och arvingar med hus, jord, åker och äng, fiske och fiskevatten etc., ut in forma communi.”

¹⁾ 1685 på Kinnevalds vinterting, jfr ovan!

7. Elmhult.

Elmhult eller Elmehult, som det fordom vanligen skrevs, har givetvis fått sitt namn efter skogsalmen, vilken synes ha förekommit i myckenhet i gamla tider. Ännu lär, enligt vad landstingsmannen Helmer Petersson i Ugglekull meddelat mig, finnas ett rätt stort bestånd av detta ädla trädslag i Elmhults omgivningar.

I Elmhult nämnas år 1542 två hemman, Östregård och Västregård. Troligen låg väl då som senare en gård på vardera sidan om Havbältefjorden, i varje fall var så förhållandet på 1600-talet (jfr t. ex. Hans Ruuths karta över Kinnevalds härad 1661).

Östregård.

Enligt 1545 års jordebok var Östregård i Elmhult ett gammalt *biskops-hemman* till Växjö som Gustav Vasa efter reformationen indragit till *kronan*. Det synes ha varit en god gård, ty den räntade 6 lispund smör och 10 tjog ål förutom en del andra utlagor. Arrendator eller landbonde var Sven Hane, och efter honom nämnas i samma egenskap först Per Hane och sedan Erik (Hane?). År 1600 finna vi i jordalängden "Enkan i Elmehult", som vid förmögenhetstaxeringen s. å. deklarerar 14 lod silver, 6 kävlingsoxar, 1 tjur, 14 kor, 16 får, 16 getter, 3 svin och 3 ston. Det årliga utsädet på gården uppgives till 8 tunnor.

År 1613 och en tid framåt innehades arrendet av Sven Hane d. y. Denne torde ha varit en betrodd man i sin ort, ty han tillhörde "kyrkones män" i församlingen och var även flera år bisittare i Kinnevalds häradsrätt.

I likhet med många andra hemman i Urshult kom snart även Elmhult Östregård i beroende av adeln. Den 31 maj 1622 skänkte nämligen Gustav II Adolf till sin halvbroder riksamiralen *Karl Karlsson Gyllenhielm* ett stort antal hemman i Småland, Öster- och Västergötland, och i denna donation ingick bl. a. Östregården i Elmhult. I början lydde hemmanet under Bergkvara i Bergunda, vilket gods hertig Karl redan omkring år 1600 konfiskerat från Johan Sparre och givit sin son Karl Karlsson. Längre fram (1637) återfick emellertid Sparres änka, fru Margareta Brahe, Bergkvara, varefter ett nytt godskomplex, kallat friherrskapet Nya Bergkvara och bestående av c:a 80 hemman med Huseby som medelpunkt, upprättades åt Gyllenhielm. Nu kom Östregården i Elmhult m. fl. gårdar i socknen att höra under detta Nya Bergkvara, och dit lydde det ända till Karl XI:s reduktion. Gyllenhielm dog barnlös 1650 och hans gemål sex år senare, då friherrskapet på grund av testamente tillföll *konung Karl X Gustav* och hans broder *hertig Adolf Johan*. Genom brev 1657 23/3 överlät dock kungen sin andel i Nya Bergkvara till brodern, som alltså blev ensam ägare av detsamma.

Med tiden råkade hertig Adolf Johan i ekonomiskt trångmål och nödgades pantsätta Nya Bergkvara till *grevinnan Katarina De la Gardie*, änka efter riksrådet greve Fredrik Stenbock, för ett av henne bekommet lån om 20.000 rdr specie. Då Adolf Johan icke kunde betala skulden, fick fru De la

Adolf Johan d. ä. 1629—1689
Pfalzgreve av Zweibrücken
Efter en oljemålning av
Ehrenstrahl
Svenska Porträttarkivet
Gripsholm

Gardie 1673 "pantevis" lagfart å friherrskapet med järn- och kanonbruk samt tillydande hemman, varför hon hädanefter kan betraktas som dess rätte ägare. Sedermera inträffade reduktionen, och genom kungl. brev 24/2 1688 följde friherrskapets indragning till *kronan*. Elmhult Östregård, som genom denna reduktion åter kom i kronans ägo, anslogs nu i samband med indelningsverkets upprättande till *boställe* för regementsprästen vid Kronobergs regemente. En och annan av indelningshavarna torde också ha bebott och brukat gården, men vanligtvis synes den ha varit utarrenderad till bönder. År 1690 nämnas här 4 åboar, bland dem Per Hane med sonen Sven och dottern Nilla. Under den stora pestilientien 1710—11 dog där inte mindre än elva personer i farsoten, och blott "en hustru och fyra små barn voro övriga.¹⁾ Dessutom härjades gården 15 augusti sistnämnda år av våld. Dessa olyckor voro kanske orsaken till att hemmanet sedan föll i ödesmål. 1721 upptogs emellertid gården igen, varvid åboarna beviljades sju års frihet från alla utlagor.

På 1730—1740-talen arrenderades hemmanet eller åtminstone en del därav av länsmannen Karl Mobeck, förut bosatt i Buskahult Rolsgård. Han var gift med länsman Måns Cavallius' på Sunnanvik dotter Katarina och efter hennes död med Karin Pedersdotter, som dog i Östra Elmhult 1745. Själv avled han 8 nov. 1749, 70 år gammal.

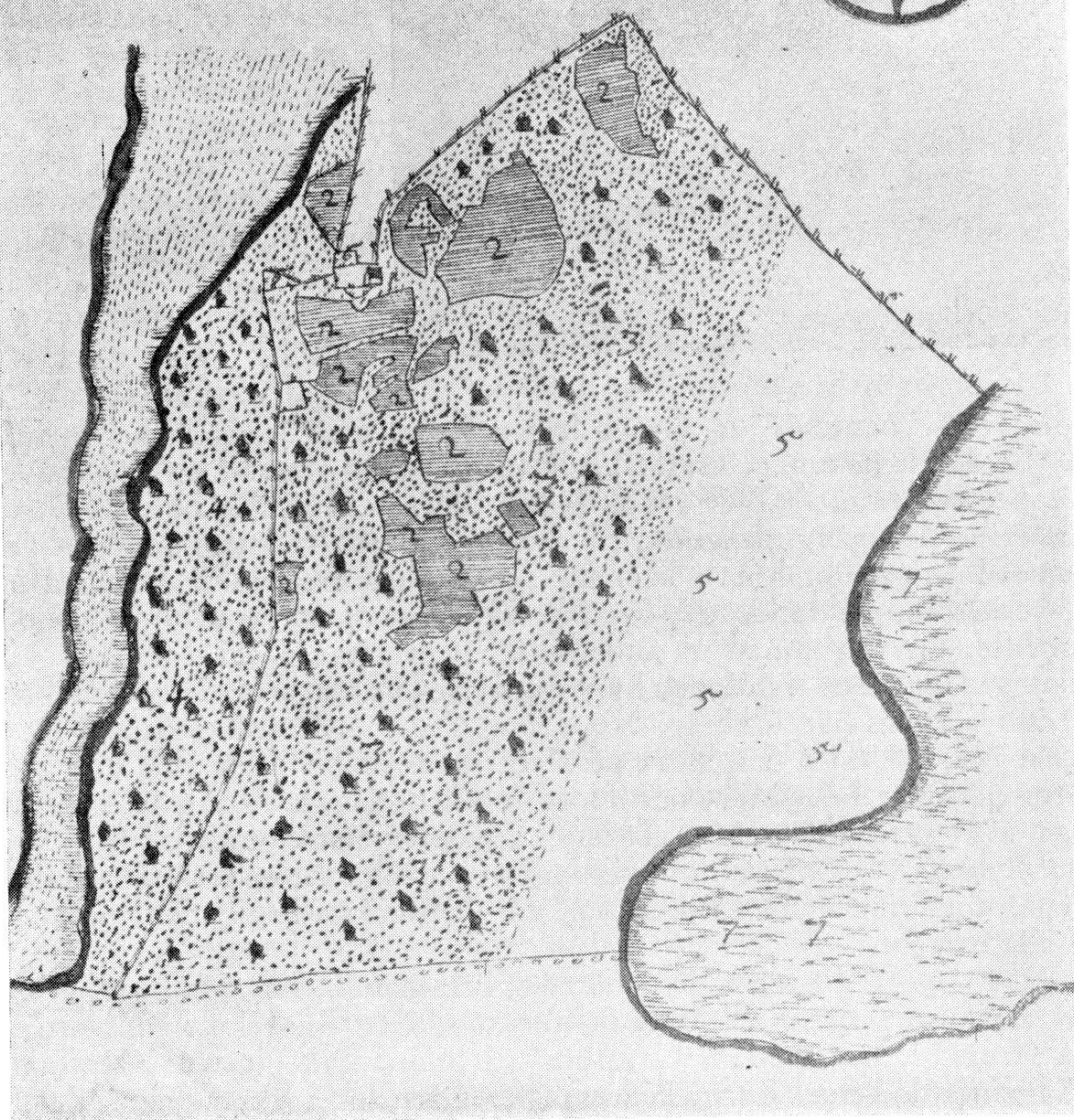
År 1833 förändrades Östregården från regementspastors- till fanjun-

¹⁾ Kinnevalds dombok 1712, sid. 25.

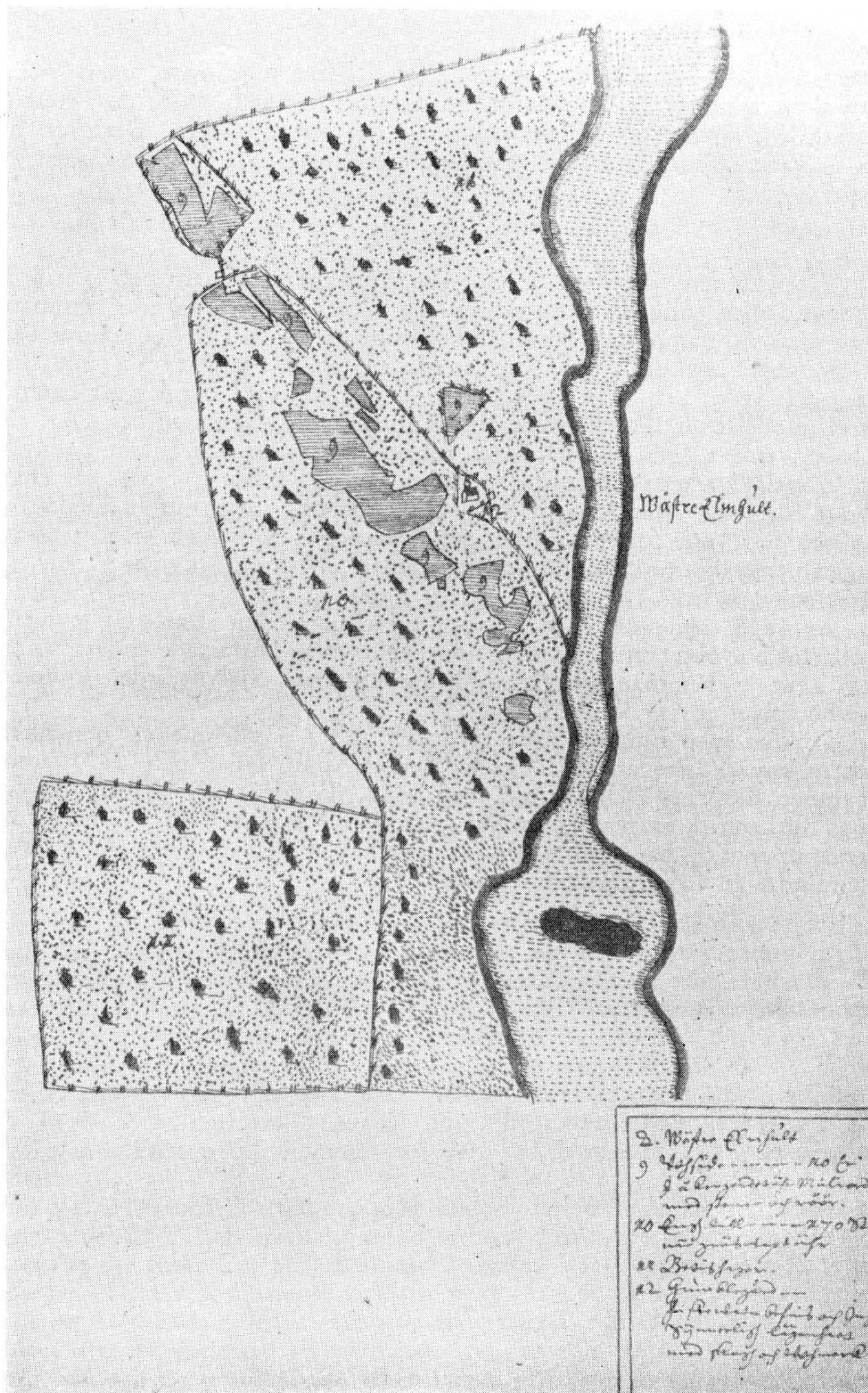
- 1 Östre Elmhult
 2 1/2 mil till --- 12 1/4 t
 3 1/2 mil till --- 12 1/4 t
 4 1/2 mil till --- 12 1/4 t
 5 1/2 mil till --- 12 1/4 t
 6 1/2 mil till --- 12 1/4 t
 7 1/2 mil till --- 12 1/4 t

Östre Elmhult

Karta över Ö Elmhult
 Ur Gyllenhielms atlas 1638

Karta över V. Elmhult
 Ur Gyllenhielms atlas 1638

kareboställe vid Kinnevalds kompani, Kronobergs regemente, men någon fanjunkare synes ej ha besuttit hemmanet förrän 1862, då F. A. Petersson tillträdde detsamma och sedan bodde där i jämnt tjugo år. Därefter har gården varit utarrenderad för statsverkets räkning. Nu är Östregården avhyst och öde.

Västregården.

Västregården i Elmhult är och har alltid, så vitt man vet, varit fri bondejord eller, enligt kameral terminologi, *skatte*. År 1545 ägdes hemmanet av en man vid namn Jöns, som nämnes även 1562 och 1574 och ännu 1600 av "Bengt i Elmehult". 1613 skrivs här två åboar, 1690 fyra (Måns, Per, Bengt och Sven) och 1756 sex stycken. Mellan dessa sex bönder var hemmanet så uppdelat, att Per Persson, Nils Knutsson, Knut Persson och Olof Danielsson vardera ägde $\frac{1}{8}$ mtl, samt Johan Håkansson och änkan Bodil var sitt $\frac{1}{4}$ mtl. Gården synes alltid ha hållits vid god kultur, ty den har aldrig behövt förmedlas, varken i mantal eller jordeboksränta. Vid hjälpeskattens utgörande år 1600 fanns här åker till 5 tunnors utsäde, och kreatursbesättningen utgjordes av 4 kävlingsoxar, 4 stutar, 10 kor, 1 kviga, 12 får, 16 getter och 1 häst.

År 1625 donerades Västregården till riksamiralen Karl Gyllenhielm; emellertid bör observeras, att donationen härvidlag omfattade endast *räntan*, d. v. s. de av hemmanet utgående kronoskatterna. Själva jorden kunde ju icke bortgivas ens av kungen.

I likhet med Elmhult Östregård och andra Gyllenhielms domäner i trakten kom Västregård 1657 under hertig Adolf Johan och 1673 under grevinnan Katarina Dela Gardie, men 1688, då Bergkvara friherrskap indrogs till kronan, återvann hemmanet sin gamla fria ställning. Genom fortgående uppodling har gården kunnat utvecklas därhän, att den nu omfattar inte mindre än 13 jordbruksfastigheter.

8. Jätsbygd.

”Gedzbygd” i Vembo socken nämnes redan 1498 och tillhörde då riddaren och riksrådet *Arvid Trolle* på Bergkvara. Enligt anteckning i sin privata jordebok hade han köpt gården till ”evärdelig ägo” av sin viss *Sven Tuve* i Vä. Hemmanet var frälse och denna natur har Jätsbygd än i dag.

Arvid Trolle, som jämte Bo Jonsson (griphuvud) och konung Gustav Vasa torde ha varit Sveriges största jordägare i historisk tid, föddes omkring 1440, sannolikt på Bergkvara, och var av en sin tids ledande politiska gestalter. I början av sin bana anslöt han sig till landets nationella parti, men på 1490-talet deltog han i rådsoppositionen mot den gamle riksföreståndaren Sten Sture och var ivrigt verksam för danske konungen Hans’ inkallande i riket. Denna unionsvänlighet har sin naturliga förklaring bl. a. däri, att Trolle såsom stor godsägare i såväl Sverige som Danmark var angelägen om fredliga förbindelser mellan de båda rikena. I händelse av krig löpte ju alltid en del av hans jordagods risken att bli förhärjade eller att konfiskeras. När Sturepartiet 1501 ånyo kom till makten, blev Trolles ställning synnerligen kritisk. Riksföreståndaren Svante Nilsson sände ned krigsfolk till Småland för att bemäktiga sig det fasta Bergkvara hus. Arvid Trolle nödgades då fly till sin borg Lillö i Skåne (nära Kristianstad), och där slutade han i landsflykt sina dagar år 1505.

Arvid Trolles sista jordebok, som upplades i slutet av 1490-talet och lyckligtvis ännu finnes i behåll, utgör en förteckning över hans ägor i Sverige, tillsammans omkring ett tusen godsenheter. Enbart inom nuvarande Kronobergs län possiderade han cirka 460 gårdar, torp (”torp” betecknade den tiden i allmänhet nybyggen eller smärre hemman på byarnas utmarker), kvarnar, strömmar, ålfisken, järnhyttor o. d. Ägorna i Danmark (incl. Skåne), vilka dock ej redovisas i denna jordebok, anses ha uppgått till omkring 200.

Efter Trolles flykt synes hans äldste son, riddaren och riksrådet *Erik Trolle*, ha lyckats bevara Bergkvaragodset åt sig genom att ansluta sig till det segerrika Sturepartiet. Liksom fadern spelade han en framträdande roll i det politiska livet, 1512 valdes han t. o. m. till Sveriges riksföreståndare men måste snart vika för den unge Sten Sture, Svante Nilssons son. Han övergick sedermera öppet till Kristian II:s anhängare, lämnade riket och förklarades landsflyktig men fick 1527 Gustav Vasas tillstånd att återvända. Erik Trolle avled omkring 1530 och ligger begravnen i Bälunge kyrka i Södermanland. En son till honom var den ryktbare ärkebiskopen Gustav Trolle.

Före 1517 torde Bergkvara med underlydande hemman i trakten ha övergått till Eriks halvbroder *Ture Arvidsson Trolle*. Född omkring 1490 i faderns tredje äktenskap hade han under Gustav Vasas befrielsekrig flytt till Danmark och där blivit dansk riddare, men 1524 antog han Gustavs erbjudande att återvända och tillträda sina fädernegods i Småland. Sedan användes han ofta av kungen i riksvårdande ärenden och åtnjöt av denne stort förtroende och även ansefulla förläningar.

Efter Ture Trolles död 1555 (han ligger begravnen i Växjö domkyrka)

övergick Bergkvaragodset till hans änka, fru Magdalena eller "Madelin" Gyllenstierna och en stor barnskara. Med kraftig hand styrde fru Madelin ett trettiotal år det väldiga godskomplexet, som inom Kronobergs län alltså omfattade flera hundra hemman. I Urshults socken lydde utom Jätsbygd 14 gårdar under Bergkvara. En frälselängd från år 1562 ger vid handen, att Jätsbygd nu räntade 5 lispund smör och "4 hundrat ål"; ett senare register uttrycker ålskattens storlek i tjog: "åll 20 tiug".

Genom flera på varandra följande arvskiften delades Bergkvaragodset småningom upp på flera händer. Jätsbygd och åtskilliga andra hemman i Växjötrakten tillföll fru Madelins dotter *Kristina Trolle*, gift med härads-hövding *Åke Johansson (Bååt)* på Tidön i Västmanland. Mannen dog redan 1588, men fru Kristina levde till 1609. Vid arvskiftet efter makarna, vilket torde ha hållits omkring 1610, tilldelades Jätsbygd m. m. dottern *Kerstin Bååt* och hennes man ryttmästaren m. m. *Bengt Jöransson Sparre*. En annan dotter var Anna, gift med rikskanslern Axel Oxenstierna. På deras arvslott föll en del gamla Trollegods särskilt i Almundsryds socken men även i Urshult, såsom framdeles skall omtalas.

Bengt Sparre skriver sig vanligen till Rossviks sätesgård i Södermanland, men han ägde dessutom ett flertal andra med underlydande hemman rikligt försedda säterier, såsom Tistad i nyssnämnda landskap samt Gåvetorp, Enga (nu Engaholm) och Eknaholm i Kronobergs län. Jämte riksamiralen och kungasonen Karl Gyllenhielm torde han kunna räknas till vårt läns största jordägare under 1620- och 1630-talen. Dock synes han knappast ha mer än rent tillfälligtvis bebott något av sina småländska storgods, och det avses belägna Jätsbygd har han väl aldrig skådat med sina lekamliga ögon.

Bengt Sparres fru dog 1628 och han själv fyra år senare, varefter Jätsbygd fick en ny ägare i deras son, landshövdingen *Jöran Bengtsson Sparre*, död 1657. Vem som den närmast följande tiden ägde Jätsbygd är oklart, men på 1680-talet innehades det av ryttmästaren *Axel Sparre*, som var brorson till landshövdingen. Sedan han 1684 avlidit ogift, kom hemmanet till vice landshövdingen *Gabriel Gyllengrip*, född 1664 och död 1726 samt ägare av bl. a. Fålaboda säteri på Vemboö. Denne sålde 11/4 1721 Jätsbygd till överste *Christer Boije* på Helgåkra, en gammal krigare som börjat sin militära bana redan 1690 och varit med bl. a. i slaget vid Hälsingborg. Han dog 1751 och fick sitt sista vilorum i Jäts kyrka, i vars kor man ännu kan se hans huvudbaner. Efter överstens död övergick Jätsbygd till sonen *Erik Johan Boije*, major vid Kronobergs regemente och länge innehavare av Munkanäs kaptensboställe men död på Trehörna 23 nov. 1780. Han var i sitt andra äktenskap gift med *Erika Ugglå* från Jätsberg, och hon skrives ännu 1794 för Jätsbygd.

9. Tryteke.

Vad först beträffar namnet på denna gård, skrives det under tidernas lopp på olika sätt: Trytekabygd 1545, Trytkabygd 1552, Trytekonne 1562, Triitekenn 1574, Trytiken 1599 o. s. v. Efterleden i namnet synes syfta på trädslaget ek.

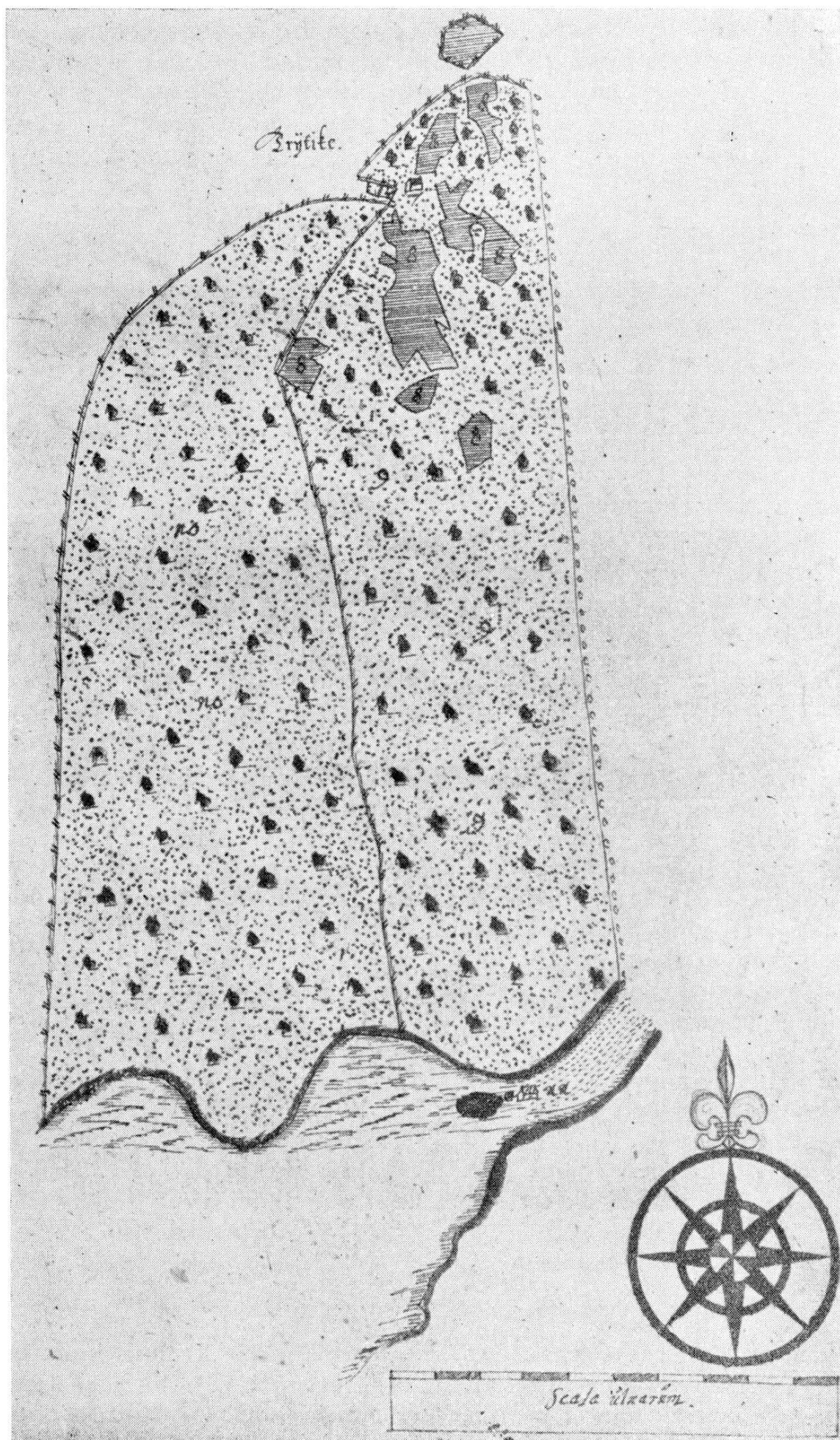
Hemmanets äldre öden överensstämman i viss mån med Elmhults Östregårds, ty även Tryteke var ett från Växjö biskopsstol indraget gods, och båda gårdarna donerades 1622 med jord och ränta till riksamiralen Karl Gyllenhielm, kommo sedan under hertig Adolf Johan och reducerades slutligen av Karl XI. Men under det Östra Elmhult efter reduktionen varaktigt stannade i kronans ägo, gick Tryteke en helt annan utveckling till mötes. I två repriser, 1705 och 1707, köpte nämligen åborna Sven Persson, Måns Gummesson och Sven Gummesson det nu till $\frac{3}{4}$ mtl förmedlade hemmanet till *skatte*, varigenom Tryteke kom i enskild ägo. Lösesumman var 160 daler silvermynt. Sven Perssons andel i gården var enligt skattebrevet $\frac{3}{8}$ mtl, medan Måns Gummesson och Sven Gummesson förvärvade vardera $\frac{3}{16}$ mtl.

Om gårdens brukare i äldre tider må här meddelas några spridda uppgifter. 1546 nämnes Per i T., som erlade en smörränta om 3 lispund. Hemmanet hörde alltså ej till de största i trakten, men det hade delaktighet i Uppvärmens förnämliga ålfiske, och skatten för denna andel utgick årligen med 100 stycken ålar om tillsammans $12\frac{1}{2}$ lispund. Efter Per i Tryteke kom på 1560-talet Bengt, 1574 nämnes Mats i T. och år 1600 Måns. Denne synes ha varit en rätt välbärgad man, ty vid hjälpeskattens utgörande deklarerar han ett kapital på 6 daler och 50 lod silver, vidare ägde han 4 kävlingsoxar, 2 stutar, 1 tjur, 14 kor, 2 kvigor, 18 får, 1 svin, 1 häst och 1 sto. Gårdens årliga utsäde var 6 tunnor. Utom den egentliga odalå kern fanns det tydligen även en del "lyckor" här och där i marken, varest odlades rovor m. m.; år 1615 klagar nämligen Pers efterträdare i arrendet, Gudmund i Tryteke, att "Jöns' getter i Jätsbygd hade uppätit en rovelycka för honom och gjort honom skada på 10 tunnor rovor". Uppgiften är ej så obetydlig som det kan synas, enär den visar hur man idkade svedjebruk här och där på lämpliga platser ute i skog och mark.

År 1623 och ännu 1635 skrives för Tryteke Karl, som flera år var nämndeman i Kinnevalds häradsrätt. Det var under hans tid gården kom under Gyllenhielm och friherrskapet Bergkvara. Senare antecknas här som brukare Peder (1646, 1669), 1690 Karl, änkan Ingeborg och Sven. De tre åboar som i 1700-talets första årtionde skatteköpte gården äro redan nämnda. 1756 var hemmanet skiftat i fyra delar och ägdes då av följande:

Måns Persson	$\frac{1}{4}$ oförmedlat mtl
Håkan Håkansson	$\frac{1}{4}$,, ,,
Måns Olsson	$\frac{5}{16}$,, ,,
Nils Olsson	$\frac{3}{16}$,, ,,

Slutligen bör antecknas, att riksdagsmannen, kronoarrendatorn på Hackekvarn Nils Håkansson omkring 1830 inköpte $\frac{1}{4}$ till $\frac{3}{16}$ förmedlat mtl Tryteke och av denna hemmansdel jämte andelar av Utnäs och Elmhult Västregård bildade egendomen *Ekefors* samt där grundade ett järnmanufakturverk, linoljeslageri, bark-, vadmals- och benstamp, kvarn- och grynverk, brännvinsbränneri m. m.

Karta över Tryteke
Ur Gyllenhielms atlas 1638

10. Utnäs.

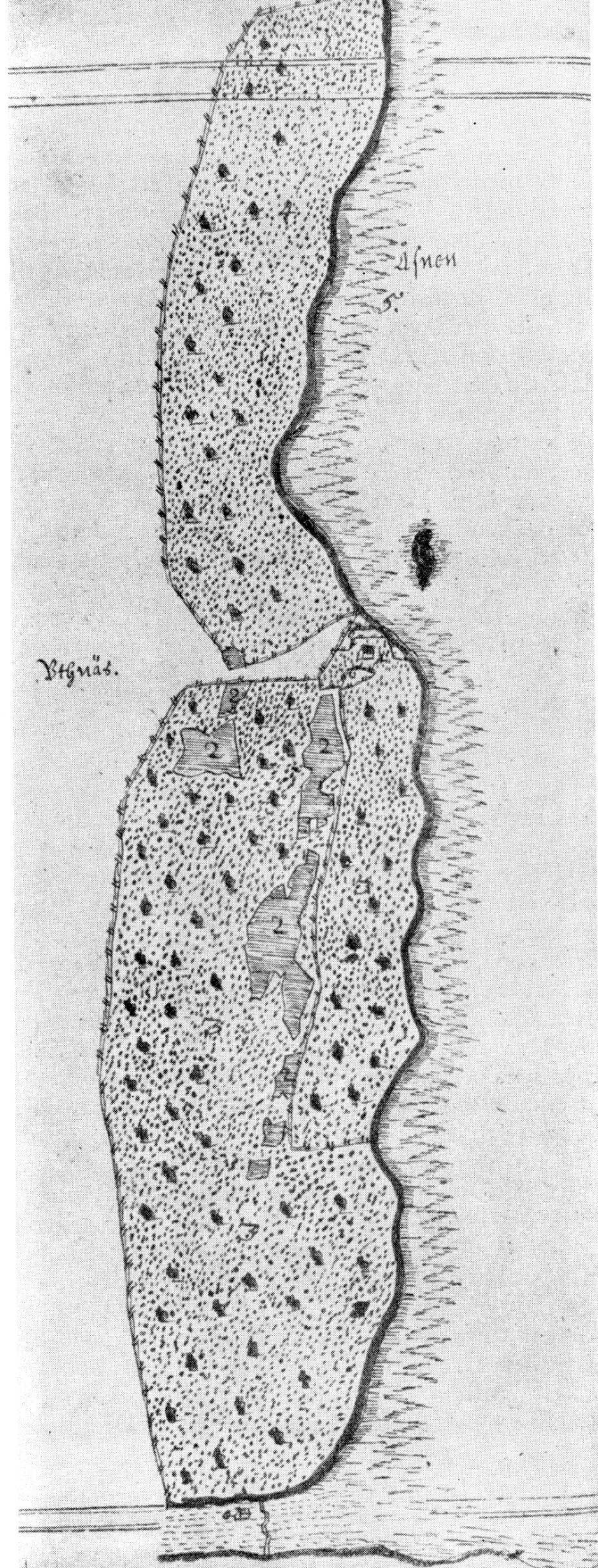
Vid slutet av medeltiden lydde Utnäs och ett 15-tal andra hemman i Urshult under biskopen i Växjö. Om det lönade sig att spekulera över tillkomsten av biskopssätets ägovälde i socknen, skulle man kunna tänka sig, att dessa gårdar en gång i tiden utgjort en samlad donation till biskopsbordet av någon andlig eller världslig storman. Emellertid står ju även den möjligheten öppen, att de förvärvats genom köp eller byte, ty kyrkan var visst icke främmande för kalla affärsangelägenheter. Huru som helst, så ruvade de gamla gårdarna på en lång och säkerligen händelserik historia då de vid reformationen indrogos till kronan av Gustaf Vasa.

Man skulle kunnat tro, att de hemman som kungen tog från olika kyrkliga institutioner, nu blevo inskrivna i de nya riksJORDEBÖCKERNA under *krono* titel. Men så skedde inte. Hela 1500-talet igenom, ja ända fram till cirka 1630 bibehöllos de gamla benämningarna biskops-, domkyrko-, prebende- och klostergoods etc., en anordning som f. ö. i hög grad underlättar forskarens möda.

Utnäs räknades för ett helt mantal, hade åker till 6 tunnors utsäde och kunde enligt hjälpeskatlängden 1600 föda 3 kävlingsoxar, 2 stutar, 10 kor, 14 får, 8 getter, 1 svin och 2 hästar. Årliga smörräntan var 4 lispund (34 kg), en annan utlaga 3 lispund (25½ kg.) torr ål pr år. Denna ål kom från gårdens ålfiske i Havbältefjorden. År 1622 gjorde "Edle Vålby. Herres Herr Carl Carlssons¹⁾ landbo och undersåte Sven i Utnäs "anspråk på delaktighet även i Uppvärmens ålfiske (vid nuvarande Ekefors) och klagade, att han, som dock på sin herres vägnar innehade landet på ena sidan av Uppvärmen, "alls intet äger del i strömmen eller fisket utan en hop andre som därifrån fjärran boandes äre, somblige en mil och somblige ½, mer och mindre, och vad de fånga, bytes på hans land och han med stor harm måste stå och se oppå". De som ägde lott och del i ålfisket voro bl. a. hemmanen Berg, Trehörna, Segersnäs, Esbjörnåmål, Drakåmål och Tryteken i Urshult socken samt en gård i Västra Jät och hemmanet Elmeberg i Västra Torsås. Sven lyckades också beveka lagläsaren Nils Eskilsson och häradsnämnden, då de 30 sept. 1622 färdades förbi Utnäs, att inofficiellt och av god vilja ta Uppvärmen med dess fiskebyggnader i ögonsikte, men som rätten icke hade i uppdrag att hålla någon laga häradssyn på platsen, kunde den för tillfället ej göra mer än konstatera fakta och uppmana klaganden att vända sig till sin herre riksamiralen för att vinna rättelse.

Sven följde rådet, men det dröjde långt om länge innan Gyllenhielm fick tillfälle att befatta sig med detta ärende. Äntligen 1635 på Kinnevalds ting den 2 april kom dock hans fogde ärlig och manhaftig Johan Mikelsson fram för rätten och klagade å sin husbondes vägnar över förhållandena vid Uppvärmens ålfiske och att "Herr Carls gård, Utnäs benämnd, vilkens enodelsängar sträcka sig till samme värman, äger intet i strömmen". De vittnesmål och den utredning som nu följde visade dock, att nyssnämnda hemman hade oklandrade innehaft sina rättigheter i Uppvärmen "av urminnes tid" och att "Sven i Utnäs, som detta haver för Vålby. herren Herr Carl

¹⁾ Gyllenhielm.

Karta över
Utnäs
Ur Gyllenhielms
atlas 1638

Gyllenhilm klagat, haver sitt sätter och rätt *nedre bättre i 'Haffbeltbe Wermen'*, som av ålder haver legat till Herr Carl Gyldenhielms gård Utnäs — — — vilken lägenhet han för sin herre förtegit haver och klagar på andra, därför törs icke denne ringe rätten dömat under syn förr än de sig för en lagman förfrågat hava".¹⁾

Såsom framgått av ovanstående, hörde Utnäs numera till Karl Gyllenhielms besittningar. Han hade fått hemmanet i donation 31/5 1622 och lagt det under den nyss upprättade sätesgården Trestenshult i Almundsryd. Sven i Utnäs var länge riksamiralens landbofogde. Han åtnjöt emellertid förtroende även från annat håll. 1630 utsågs han av häradsrätten att jämte några andra personer ha tillsyn över vägarnas iordningställande i Urshults socken, och 1635 m. fl. år var han nämndeman.

Gyllenhielm innehade Utnäs till sin död 1650, därefter tillföll det hans änka fru Christina Ribbing som avled 1656. Genom makarnas testamentariska förordnande övergick nu gården jämte friherrskapet Nya Bergkvara i övrigt till konung Karl X Gustaf och hans broder hertig Adolf Johan. Redan 23 juni 1657 blev emellertid hertigen ensam ägare av domänen. I juli månad 1673 fick grevinnan Katarina Stenbock född De la Gardie på grund av fordringar hos Adolf Johan lagfart på friherrskapet med underlydande, och slutligen indrog Karl XI 1688 hela godscomplexet till *kronan*. Vid denna tid åboddes Utnäs av tre brukare, änkan Anna, Gudmund och Sven. I samband med indelningsverkets upprättande förmedlades hemmanet från 1 till $\frac{3}{4}$ mtl och blev rusthåll (nr 39) under Ingelstads skyadron av Smålands kavalleriregemente.

1735 6/5 köpte åboarna Knut Nilsson och Håkan Månsson Utnäs gård från krono till *skatte* för 154 daler silvermynt.

År 1828 hölls laga skifte på Utnäs. Då ägdes:

- 3/16 mtl av Zakris Jonasson,
- 1/4 „ „ Håkan Månsson,
- 3/16 „ „ Karl Jonasson,
- 1/16 „ „ riksdagsmannen Nils Håkansson, Hackekvarn,
- 1/16 „ „ husaren Karl Lindahl.

Rörande Utnäs under senare hälften av 1800-talet och livet där hänvisas till folkskollärare J. G. Carlssons intressanta och rikt illustrerade uppsats "Minnen från en gammal fädernegård", publicerad av C:s son teol. dr Gotthard Virdestam i Hylltén-Cavalliusföreningens årsbok 1923, sid. 22—38.

¹⁾ Kinnevalds dombok 1635, fol. 4.

11. Tåget.

I likhet med Utnäs var Tåget år 1545 ett från Växjöbiskopen indraget hemman. Landbonde eller arrendator på gården var vid denna tid "Seffre i Tåged", 1562 Gertorn och i slutet av århundradet Nils. Denne Nils antecknas 1600 äga 4 kävlingsoxar, 3 stutar, 10 kor, 2 kvigor, 13 får, 2 hästar och 1 "stod". Årliga utsädet uppgives till 5 tunnor, och smörräntan var av ålder 2 lispund. Tretton år senare innehades arrendet av två bönder, och samma var förhållandet 1690, men då fanns på gårdens ägor även ett soldattorp, som beboddes av Per Persson, knekt vid Kronobergs regemente, Kinnevalds kompani, och 1699 ihjälstucken i Fålaboda av Nils Månsson i Tåget.

Den 31 maj 1622 blev hemmanet med jord och ränta donerat till Karl Gyllenhielm, som "fridkallade" gården under Trestenshults säteri, vilket ställe i sin tur var en del av riksamiralens småländska friherrskap. Från Gyllenhielm övergick Tåget m. m. först till konung Karl X Gustaf och hans broder hertig Adolf Johan, sedan till hertigen ensam och slutligen (1673) till grevinnan Katarina Stenbock, född De la Gardie. Från hennes sterbhus indrogs hemmanet (liksom friherrskapet i övrigt) 1688, och omkring 1700 förmedlades det från 1 till $\frac{1}{2}$ mtl.

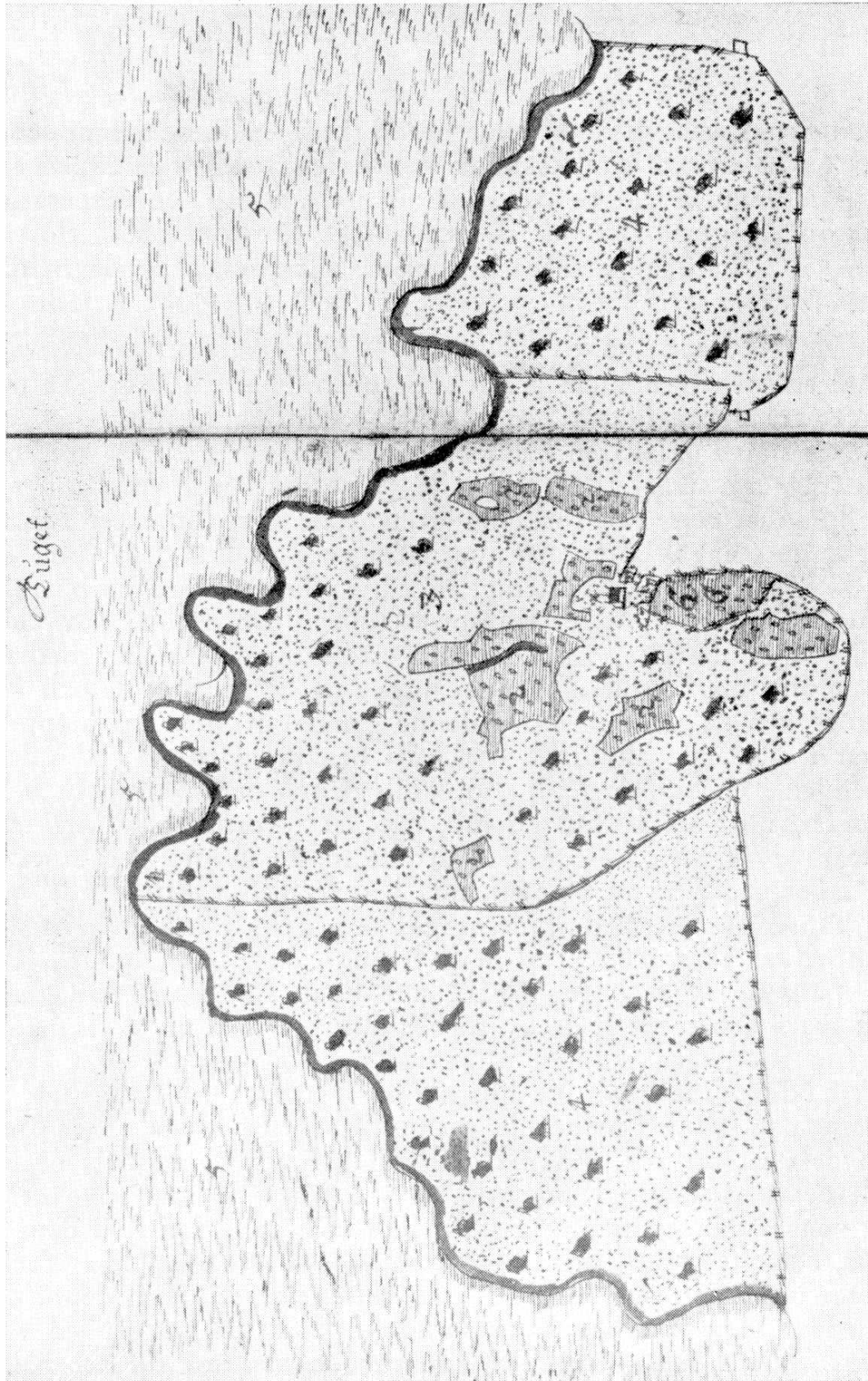
Den årliga ordinarie räntan eller skatten av gården utgjorde nu:

Penningar	1 dal. 8 öre s:t
2 lispund smör	3 „ 8 „ „
6 dagsverken	1 „ 4 „ „
6 årliga hästar (utfodring av)	1 „ 26 „ „
2 kungshästar „ „	12 „ „
	7 „ 26 „ „

Som jämförelse kan nämnas, att det närbelägna Utnäs räntade 14 dal. 8 öre, Törnabygd och Elmhults Västregård vardera 4 dal. 18 öre. Till dessa ordinarie ("vissa") skatter kommo extra ordinarie eller "ovissa" utlagor, som särskilt i krigstider kunde bli mycket stora och betungande. Beträffande dagsverkena och hästfodringen bör bemärkas, att de numera ej utgjordes in natura utan löstes med pengar, och troligen var så förhållandet även med smörräntan. I den mån penninghushållningen vann insteg inom rikets drätsel, försvunno de gamla obekväma uppbördsmetoderna med en mångfald olika naturapersedlar.

År 1711 stodo arrendatorerna i Tåget Peder Karlsson och Nils Svensson för rätta vid Kinnevalds vinterting för en högst allvarlig sak, nämligen olaga hygge å bärande träd.¹⁾ De hade på gårdens ägor fällt 59 stycken bokar och därav bränt pottaska som de sedan sålt i närmaste sjöstäder. Men det var inte bara de två, som på detta sätt brutit mot skogsordningen: nio andra bönder i socknen och ej mindre än sextiofyra i Almundryd voro

¹⁾ Hemmanet var tydligen skogrikt: av den undersökning jägmästare L. J. Silfversparre 1736 för K. amiralitetets räkning gjorde i Kinnevald, framgår bl. a. att på Tågets ägor "finnes till skepps- och annan byggnad tjänlig ekeskog".

Karta över Tåget
Ur Gyllevhielms atlas 1638

anklagade för samma överträdelse. Hela antalet fällda ekar och bokar inom de båda socknarna beräknades till 1.058.

Detta för tiden häpnadsväckande skogshygge hade en tragisk förhistoria. År 1710, då danskarna hotade södra Småland, blev allmogen i Kinnevald uppbådad till de uråldriga vaktställena och vägpassen i Midingsbråte, Kompermåla och Bjellerhult, samtliga belägna nere vid gamla riksgränsen. Till all lycka korsades fiendens offensiva planer genom Stenbocks seger vid Hälsingborg i februari samma år, faran för invasion hävdes, och småningom kunde folket sändas hem igen. Hemkomna funno de sina lador och visthus

tomma och boskapen svältfödd eller utdöd, f. ö. hade de nu under många år plågats av missväxt, stora skatter och krigsgärder, skjutsfärder m. m. Till råga på allt grasserade pesten runt om i bygden. I ren desperation kastade de sig nu över den bärande skogen, höggo ektimmer, som flottades till Karlshamn, eller brände pottaska av boken, allt för att få några daler till utsäde och skatter.

Naturligtvis kunde ett dylikt tilltag ej bli ostraffat. Vederbörande instämdes till tinget och dömdes enligt skogsordningen till böter, 12 daler för vart hugget träd! Emellertid förelågo här i sanning förmildrande omständigheter, och själva åklagaren kronobefallningsmannen Adam Wijkman var tveksam i fråga om straffets tillämpande, ty de anklagade voro så utblottade, att de i allmänhet resterade för kronoutlagorna. Ringa utsikter funnos därför att bekomma några böter. Ett alternativ vore att låta dem "plikta corporaliter", d. v. s. genom kroppsstraff, t. ex. gatlopp. Huru de bötfällda för sin del sågo på saken, upplyser tingsprotokollet. "De begära ödmjukeligen", heter det, "att de må bli förskonte för straff denne gången, med utlåtnad, att de aldrig mera skola olovandes hugga något trä, det de ock vilja sätta löfte före, om de allenast slippa denne gången att löpa gatulopp. Tingsrätten svarar dem, att slikt intet är till att begära; däruppå bedja de då, att tingsrätten ville låta komma till protokolls denna deras ödmjuka bön, jämväl ock detta, huru de av fattigdom, mycket förorsakat av knektelegomål och de svåra dyra åren, så ock det, att de måste utgöra den stora gården förledit år och sedan utstå mångahanda besvär med vakthållande vid Blekingeska gränsen, sedan med skjutsningar och dylikt, och inte hade det de kunde uppså sin åker med utan måst lämnat åkern öde, om de icke sökt den lilla hjälp de av skogarna fingo, som dock fast ringa var emot deras stora och svåra arbete de hade av förbemälde trä förr än de kunde få och vända askan till några skäppor sädessäds uppköpande till sina åkrar, som eljest blivit öde. Träen, som de huggit, berätta de varit odugelige, muskna och fornade, och sålunda mente de, att det skulle icke varit Höga Överheten emot om de i så stor sin trångmål och till gårdarnes ödesmåls undvikande grepo till detta skogshygge, som de nu vid föreställandet mycket beklaga och ångra och säga, att de aldrig skola mer så göra, i vad nöd dem påkommer bedja, och yttermera, att tingsrätten ville låta denne deras förgrivelse, jämte deras underdånige bön om förskonelse för straffet denne gången, komma inför Höga Överheten, då de hoppas bli denne gången förskonte för straff och att deras stora fattigdom och mening till att hålla i det yttersta sina bruk och hemvister ifrån ödesmål torde mera med nåder bli ansedd än deras förgrivelse och brott med de gamble ekers och bökers huggande, vilka trä till annat icke skolat varit nyttige än pottaskebrännande, ty de täta, friska och goda träen skola icke vara till pottaska tjänlige, och slika trä som de huggit berätta de vara många här i orten, som till annat icke äro nyttige utan endels skada den andra ollonbärande skogen för dess trånghet skull och endels skada och förminska mulbetet."

Rätten dömde emellertid, sin plikt likmätigt, vederbörande till 12 dalers böter för varje fällt träd samt att plantera "2 stycken unga träd igen för vart hugget, vilka plantor skola vårdas till dess de undanväxa boskaps-

avbitandet", dock ställdes såväl domen som de dömdas underdåniga bön om nåd till Höglovliga Kongliga Hovrättens nådiga skärskådan.¹⁾

Huru saken sedan utvecklade sig upplyser ett protokoll för sommartinget 1711. Där berättas, att hovrätten "allernådigst befriade dem, som huggit den myckna skogen, ifrån straff." Men nu hölls i stället på hovrättens befallning rappsfall med jägeribetjäningen i häradet, främst lantjägarmästare Peter Rosenbom men också skogvaktarna Magnus Grahn och Nils Krook, vilka alla anklagades för grov vårdslöshet. Vidare framfördes en del intressanta vittnesmål rörande de många olaga skogshyggen som förekommit under de sista åren. Nämndemannen Knut i Utnäs berättade sålunda, "att på 8 dagar hugga de [d. v. s. bönderna] träen, bränna askan och föra den till Karlshamn". Då fiskalen betvivlade detta, vidhöll Knut — och därvid understöddes han av allmogen — "att på 3 dygn kan träet vara i aska och på fjärde dagen i Karlshamn ifrån dessa 2 bemålte sockner" (Urshult och Almundsryd). Ekeplankor "äro de så behändige med, att straxt de äro skurne, föras de om nattetid till åen, Mien och så åt Karlshamn, men sedan de danske voro i Karlshamn, ha ekeplankorne intet varit så begärlige".

Beträffande "det stora skogshugget anno 1710" upplyser allmogen helt beredvilligt, att det skedde i mars och april månad och något i maj och gjordes "uti nödtrång, berättandes, att fjärdingsman Göte i Ryd var befallt av Hans Höggrevlige Excellens Grev Stenbock till att resa ifrån Wexiö, då de danske voro i Karlshamn, och uppbuda all allmogen uti Urshult och Nykyrkio [Almundsryds] sockner till vakt, och fjärdingsman, som han kom ifrån Wexiö om aftonen, utskickade budkavlar, därmed att sambla allmogen, vilket så mycket skyndsammare skedde, som 3 danska dragoner varit inne i socknen och målt [uppmätt] Nye bro,¹⁾ och tidenderne kommo, att de danske straxt skulle komma, så att innan dager följande dagen blevo 300 man samlade av desse två sockner, nämligen 100 man vid Midingsbråte och 100 vid Kompermåla och 100 vid Bjellerhult, och då voro några av fienden på en halv mil när och ärnade sig upp över gamble gräntsen. När de stått vakt så länge fara för fienden var och de kommo hem till sina tomma hus, alldenstund vad de icke utgjort till den stora gården, det hade de ätit upp då de skjutsat och hållit vakt, angrepo de till sina åkrars uppsående och någorlunda sin födo detta skogshygge, vilket allt avdömdes anno 1711 den 20 februari".

Av vittnesförhören i övrigt finner man, att brotten mot skogsordningen voro betydligt talrikare än vad både jägeribetjäningen och tingsrätten anat. Någon dom avkunnades emellertid inte, utan rannsakingen underställdes Kungl. Hovrättens nådiga betänkande.

För att nu återvända till vårt egentliga ämne, gården Tåget samt dess öden och ägare, är en mycket viktig händelse att anteckna för år 1735: den 6 maj det året köpte dåvarande åboarna Håkan Nilsson och Sven Nilsson hemmanet från krono till *skatte* för 108 daler silvermynt. Därmed börjades ett nytt kapitel i den gamla gårdens historia.

¹⁾ Kinnevalds domb. 1711, vintertinget. Jfr. sommartinget s. å.

¹⁾ Kanske åsyftas bron över Mörrumsån söder om Hönshyltefjorden.

12. Törnabygd.

Så långt man med urkundernas hjälp kan blicka tillbaka i tiden har Törnabygd varit *skatte* eller fri bondejord. Namnet skrevs fordom ofta Tornabygd och syftar måhända på den "torne" eller spetsiga udde, varmed halvön, där gården är belägen, avslutas i norr. (Jfr Torne i Västra Torsås med läge nära intill en smal landtunga i sjön Åsnen).

Från 1545 och ett århundrade framåt känner man ägarnas namn: Mats (1545 och ännu 1552), Tore (1562), Gertorn (1600), Nils (1613) och Peder (1646 m. fl. år). På Gertons tid antecknas gården ha åker till 6 tunnors utsäde samt en djurbesättning om 4 kävlingsoxar, 12 kor, 2 kvigor, 6 får, 14 getter och 3 "stod". Åkerarealen var här som mestadels överallt på gårdarna rätt obetydlig. Sädesodling synes vid denna tid ha bedrivits blott till husbehov, och det är betecknande, att från Urshults socken inga ordinarie skatter till kronan utgingo i spannmål. Boskapsskötseln var huvudnäringen i södra Småland. Påfallande stort är antalet getter. År 1600 fanns i socknen enligt hjälpeskattelängden inte mindre än 354 sådana, vilka väl gävo litet mjölk och ost men gjorde stor åverkan på skogens unga träd och plantor. Fåren voro emellertid flera, 444 stycken. Vidare hade man i Urshult nämnda år 859 kor, 76 kvigor, 113 gilla oxar, 124 kävlingsoxar samt 172 hästar och ston. Hästbeståndet var, i anseende till att socknen omfattade blott 91 gårdar, betydande¹). Då man väl i allmänhet nyttjade oxar i jordbruksarbetet, torde hästarna ha använts huvudsakligen som rid- och lastdjur samt vid slädfart. Det ansågs tydligen, att varje bonde med självaktning borde hålla sig sådana djur, helst två eller tre. Och det var nog en ståtlig syn då folket, män och kvinnor, kom ridande i stora skaror till kyrkan eller till bröllop och gästabud, alla högtidsklädda och med finryktade gångare.

År 1613 ägdes Törnabygd, såsom förut nämnts, av Nils. Han var gift och hade dräng och piga. Hos honom bodde inhyses även två män (Måns och Nils, den senare "husfattig, haver alls intet") samt en kvinna, Elin. Hushållet på gården var sålunda med barnen inräknade rätt stort, och kanske blev det ibland knappt nog med brödet, ty åkern kunde väl inte ens i normala år avkasta mer än högst tredje eller fjärde kornet. Men hungersnöd torde man knappast ha behövt lida, då man ju alltid hade fisket och jakten att lita till.

Liksom så många andra hemman i socknen kom även Törnabygd under 1600-talet i beroende av adeln. I 1686 års jordebok antecknas, att gården (d. v. s. i detta fall räntan, ej jorden, vilken var bondens egendom) varit done-rad till salig riksamiral Gyllenhielms änkefru Kristina Ribbing men efter hennes död (1656) hemfallit under kronan igen. Vid århundradets slut anslogs hemmansräntan till överstelöjtnanten vid Smålands kavalleri som lönebidrag. År 1712 kallas Törnabygd reservhemman under samma regemente. Nu var gården delad mellan två åboar, 1756 mellan tre stycken, och i våra dagar finnas å dess ägor enligt "Svenska Orter" 10 stycken jordbruksfastigheter.

¹) Enligt nyssnämnda längd hade alla bönderna utom nio (däribland Håkan på ön Förarm) hästar.

13. Hackekvarn.

Bland de många biskopsgods i Urshults socken som Gustav Vasa indrog till kronan var även "Per i Hackekvarn". Vid den tiden räntade gården, till vilken även Frösön lydde, 5 lispund smör samt 30 tjog ål. Till Hackekvarn hörde nämligen av ålder ett präktigt ålfiske.

Utan tvivel hade kungen i samband med godsindragningen även låtit lägga beslag på det nu tyvärr försvunna biskopliga arkivet med dess åtkomsthandlingar, jorde- och uppbördsböcker, räakenskaper etc. och ägnat dem, förmodligen vid brasans sken och i familjens lugna sköte, ett noggrant och intresserat studium. Han bör då ha fäst sig vid huru många sköna ålfisken biskopen i Växjö kunnat fröjda sig åt, och denna angenäma upptäckt torde ha inspirerat honom till det brev han 1548 avsände till fogden Botvid Larsson (Anckar) med befallning att i Småland närmare efterforska "laxe- och ålefiskie . . . därmed Vadstena slott bespisas kunde"¹⁾ Efter allt att döma har Botvid hörsammat sin herres befallning, ty denne röjer längre fram en förvånande kännedom om förhållande här nere och han har väl reda på både Hackekvarn och andra ställen vid gamla gränsen, och detta i en tid då man saknade allt vad kartor heter. Man måste verkligen beundra Gustav Vasas förmåga att överblicka stora områden och sammanhang liksom hans intresse och minne för detaljer. Nu berodde kanske i detta fall hans intresse för sådana enskildheter som gårdar och fisken i Urshult därpå, att han hyste planer på en befästning vid eller i närheten av sjön Åsnen. Om såväl det ena som det andra skriver han i april 1558 till sonen Erik: "Käre son, Oss är till vettandes vordet, att uti Cronebergs län i Kindeväls härad vid en kvarn, Haka benämbd, skall vare mäkte skön lägenhet till befästning och allestäds där omkring lustige äger både med skog, fiskevatten och annat mere, och att samme kvarn ligger icke mere än två miler ifrå gräntsen etc. Så syntes Oss icke orådeligit, att du samme lägenheter med det förste ville låta besikte och med tiden tänke till att have där någon synnerlig byggning för händer om därtill eljest tjänlig plats i så måtte vare kan."¹⁾

Och om de goda ålfiskena skriver kungen den 30 okt. s. å.: "Käre son, är Oss till vettandes vordet, att uti Kindeväls härad i Urshult socken²⁾. skole vare sköne ålefiske, som de kalla där ålevärmer etc. Så syntes Oss nyttigt, att du dem ville bese och bruke till ditt eget behov. Vi skicka dig ock här med samme ålefiskes nampn beskrevne etc. Desse efterskrevne ålvärmer äre liggandes i Småland uti Urshult socken: ett ålvärme vid Giällernäs [= Bjellernäs], ett ålvärme ben. Haffbelta, ett ålvärme ben: Gamble värme, ett ålvärme vid Glisholm [tydligen Blidingsholm], ett ålvärme vid Hakaquarn³⁾).

I samband med dessa gamla uppgifter om Hackekvarn m. m. bör lämpligen citeras vad lantmätaren Hans Ruuth antecknat om strömmen på sin vackra karta över Kinnevalds härad 1661: "Een mächta fiskeligh älf med

¹⁾ Kungen brukade med familj och hovfolk ofta vistas på detta slott.

¹⁾ Gustaf I:s registratur 1558 24/4. (Stavningen normaliserad.)

²⁾ Urshults pastorat, således även Almundsryd, som då var annex till Urshult.

³⁾ Gustaf I:s registr. 1558 30/10.

Ryttmästare Peder Svensson
Bråkenhielm, Hackekvarn,
f. 1646, d. 1720
Efter porträtt i olja hos
kantor Hultqvist, Gällaryd.
Foto P. G. Vejde 1911

många åhldammar och quarner ända igenom bebyggd och hoos alla quarner gådt fall, löper i hafwet wid Mörrum, der et kosteligt laxfiske ähr¹⁾). Även borgruinen på Slotts- eller Kungsholmen utanför Hackekvarn finnes omnämnd i gamla papper. I Gustav Vasas jordebok över "Arv och eget" 1558 heter det om "Hacheholm" på följande sätt: "Han hafde varit byggd i förtiden, och då hafde bott en uppå som kallis ridder Hache. Ther står än nu en källare uppå som är icke än nu igenfallen, och är han rätt firekantig — 24 födder i längd och bredd." År 1667 hölls rannsaking i Urshults pastorat "om de gamble Monumenter och Antiquiteter", varvid även nämnes Slottsholmen i Hackekvarns å, "dijt ingen komma kan för åans omflytande och häfftige strömmande utan medh platz [svårighet]. Denna war ännu oöffwervinnerligare och kunde intet intagas förr än de gjorde en tiäreflota i Tiärwijkan, der aff hon sit namn fåt hafwer, tre fierdedels mijl der ifrå i samma åå belägen. Den fördes dijt och stältes om en natt directe på Slotet med eldz anstickande, och så bleff Slotet medh folk och hwad der uppå war i ascho lagd.¹⁾

Den från Hackekvarn utgående årliga smörräntan om 5 lispund ned-sattes i slutet av 1500-talet till 4 lispund, vilket berodde på att Frösön nu skildes från huvudgården och i jordeböckerna börjar uppföras som en sär-

¹⁾ K. Lantmäteristyrelsens arkiv F. II nr 8.

¹⁾ Jfr P. Wilstadius, Den första fornminnesinventeringen i Kronobergs län. (Hyltén-Cavalliusförs årsbok 1940, sid. 119).

skild kronoäga eller "häradso" med 1 lisp. smör i skatt och 1 lisp. torr ål i städja.

Per i Hackekvarn, som varit med redan i katolska tiden, efterträddes i arrendet av Karl och denne i sin tur av Per Skräddare, vanligen kallad "Per i Kvarnen". Han nämnes bl. a. år 1600 och deklarerade då en förmögenhet bestående av 20 lod sølv, 4 gilla oxar, 12 kor, 12 får, 2 svin och 2 ston. Årliga utsädet på gården var blott 2 tunnor. Men Per var ju möllare vid en präktig kvarn och njöt sålunda tull av varje skäppa säd som där förmaldes, så att någon nöd gick det nog inte på honom eller hans husfolk. Han kunde t. o. m. hålla stora gästbud som t. ex. i slaktetiden hösten 1609, då han inbjudit släkt och vänner, däribland länsmannen Måns i Esbjörnamåla, profossen Karl Persson m. fl. Kalaset har gått till eftervärlden av den anledningen, att det slutade med ett blodigt "perlemente", lyckligtvis utan spillda människoliv.

Per Skräddares dotter Ingrid var, som redan omtalats i beskrivningen över Storegården i Dunshult, gift med kaptenen Oluf Persson, vidare hade han åtminstone två söner, Oluf och Per. Den sistnämnde övertog med tiden arrendet på Hackekvarn efter fadern och synes ha bott där ännu 1646.

Vi gå nu tillbaka i tiden till 1573, ett år som inleder ett märkligt kapitel i Hackekvarns historia. Den 15 nov. 1573 skänker nämligen Johan III "av synnerlig gunst och nåde" sin troman, ståthållaren *Kristofer Andersson* (Grip) och hans arvingar en rad kronohemman på Vemboö och annorstädes i Urshult. I denna donation ingick även Hackekvarn. Strängt taget var det emellertid ej enbart gunst och nåde som dikterade denna kungliga handling, ty Kristofer Andersson hade bisträckt sin herre med penningelån till avlöning åt krigsfolket i Livland, och hemmanen böra därför betraktas som pantegods.

Kristofer Andersson Grip, en småländsk frälseman och född 1518, hade tidigt trätt i kungatjänst och särskilt av Erik XIV och Johan III ofta blivit betrodd med viktiga diplomatiska och militära uppdrag. Sålunda deltog han 1561 i den stora ambassad som kung Erik i friareärenden utsände till drottning Elisabet av England, och senare var han efter vartannat underamiral i flottan, slottsloven i Rewal, kung Johans hovjunkare, knektehövitsman, ståthållare på Borgholm och slutligen 1598 förordnad att jämte Johan Sparre på Bergkvara försvara Kalmar slott mot hertig Karl. Hertigen lyckades dock efter en lång och hård belägring få detta viktiga fäste i sina händer, och några dagar senare dömdes Sparre, Grip och flera andra befälspersoner till döden och blevo avrättade. Detta var det s. k. Kalmar blodbad.

Redan innan Kristofer Anderssons huvud fallit för bödelns svärd hade hertig Karl i brev till fogden Oluf Stråle på Kronoberg förklarat "thenn ähreförgietaren Christoffer Andersson... skild ifrån all sin förläning som han af Cronan hafwer". I kraft härav konfiskerades Grips besittningar i länet, bl. a. Hackekvarn.

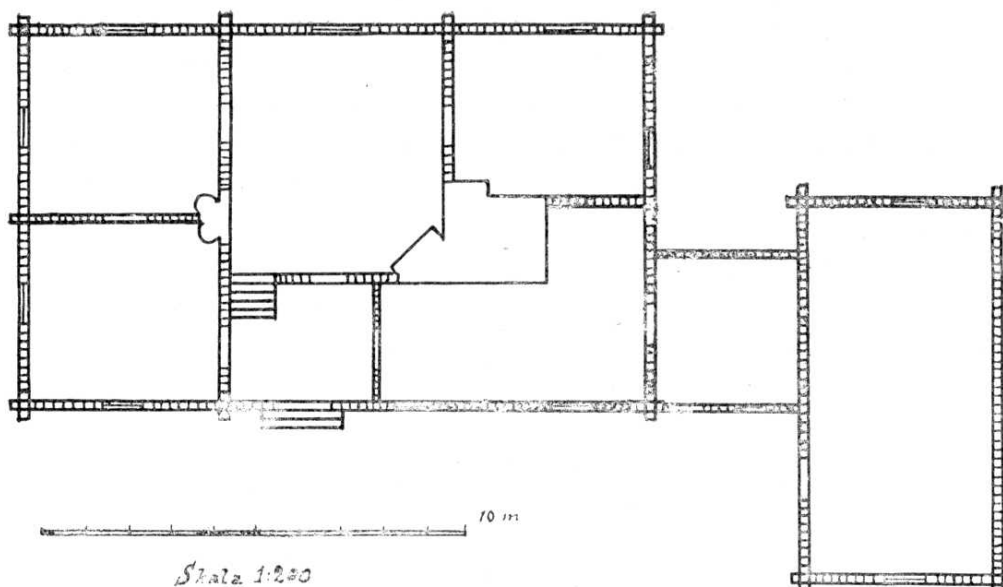
Vid Kristofer Anderssons död rymde hans barn ur riket. Äldste sonen, Ulf, tog över till Tyskland och därefter till Danmark; den yngre, Anders, flydde först till Danzig men for sedan till England, och slutligen hamnade han åter i Tyskland. År 1608 fick han återvända ur landsflykten och svor

nu kung Karl tro- och huldhetsed. Men fädernegodsen synes han ej ha bekommit förrän året därpå, då Karl genom skrivelse daterad Stockholm 25 okt. skänkte honom "alle hans faders, Kristofer Anderssons, gods som haver varit under Oss och kronan förfallne, evem och på vad ort de då helst kunne vara belägne". Sex år senare fick även Ulf tillstånd att vända åter till fäderneslandet, och nu skedde syskonen emellan arvsfördelning o. a. uppgörelser, varigenom *Anders Grip* blev herre till Hackekvarn, Vemboö-godsen m. m. Av dessa domäner bildade han på 1620-talet herresätet "Grips-

Hackekvarns f. d. militärboställe

Foto P. G. Vejde 1924

Planritning över boställsbyggnaden

P. G. Vejde 1924

Riksdagsman Nils Håkansson,
Hackekvarn
Foto efter en troligen
försvunnen pennteckning
P. G. Vejde 1932

Vembo", där Fålaboda utgjorde huvudgård och godskomplexets medelpunkt.

Sedan Anders Grip 1645 gått hädan, innehades Hackekvarn några år av hans änka fru *Elin Kagg*. Under hennes tid fick gården *säterinatur*, vilket innebär, att hemmet befriades från alla de utskylder till kronan som dittills åvilat jorden. Naturligtvis kunde en sådan betydelsefull förändring icke ske utan vederbörligt tillstånd av myndigheterna. Dessutom gällde för grundande av säteri, att gården i fråga skulle förses med sätesbyggnad, värdig innehavarens ställning, samt brukas med hans egen djurbesättning; vidare var ägaren skyldig sörja för att hemmanets jordbruk och kultur i övrigt hölls vid makt. Blev ej dessa bestämmelser uppfyllda eller vanvårdades åbyggnaderna, kunde säterifriheten utslås, varefter hemmanet återgick till förutvarande villkor. Nämnade stadganden, som från statens sida utgjorde en nödvändig säkerhetsåtgärd gent emot säteribildningar i alltför stor omfattning, överträdades dock ofta, inte minst av de stora i landet. Under det svenska adelsväldets glansdagar hände ej sällan, att en enkel bondstuga fick skylta som sätesbyggnad på den nya "herrgården". Jorderansakningar och domstolsprotokoll vittna också om att djuren i stall och ladugård ibland voro arrendatorns enskilda egendom och att jordbruket någon gång — såsom 1646 på riksrådet Lars Sparres sätesgård Sunnanvik — var till den grad vanvårdad, att hemmanet nyttjades endast till betesmark.

Hur det förhöll sig på Hackekvarn i dessa avseenden har ej kunnat

utrönas. Troligen gjordes väl något där i byggnadsväg, ty stället "försvarades" för säteri ännu 1673. Men två år senare har det i jordeboken förlorat sin förnämliga titel. Vid den tiden sattes säterirannsakingar med strängare krav än hittills i gång över hela landet, och måhända var det i samband härmed som Hackekvarn nedsjönk i sin forna ställning.

Säterirannsakingarna på 1670-talet voro hotande förebud till reduktionen. Denna kom några år senare och svepte likt en våldsam orkan fram över såväl hög- som lågadeln och krossade stormannaväldets ekonomiska grundvalar genom indragning till kronan av dess förläningar och donationer. De många Gripska donationsgodsen i Urshult och annorstädes blevo heller icke skonade. År 1683 reducerades bl. a. Hackekvarn, och vid indelningsverkets genomförande ett par år därefter anslogs hemmanet till *Cavallerie-Lieutenantssäte* vid Växjö kompani av Smålands kavalleriregemente. Förste innehavaren av bostället blev dåvarande löjtnanten sedermera ryttmästaren Peder Svensson Bråkenhielm, född 1646, död 1720.

Bland de många officerare som bebott eller åtminstone innehaft Hackekvarn, ha utom Bråkenhielm följande påträffats omnämnda i olika handlingar: ryttmästarna Knut Sjöstedt (1718 m. fl. år) och Erik von Boisman (1727, 1730) samt löjtnanterna Karl Gustaf Boije (1732) och Jöran von Bruse (1755, död 1758). Som arrendatorer kunna antecknas: häradsjägaren David Hårdberg (1744), kronobefallningsmännen Sven Lagerwall (1751) och Hans Gustaf Branting (1753), vice bergsfogden Mårten Örnberg (1760), Karl Wernick (1764) samt riksdagsmannen Nils Håkansson (född 1789, död 1863).

Den äldsta kända "karaktärsbyggningen" på Hackekvarn uppgives i ett syneprotokoll av 3 aug. 1742 vara "upsatt ungefär år 1699", byggherren torde alltså ha varit löjtnant Peder Bråkenhielm, som då innehade bostället. Huset var 22 alnar långt, 11 alnar brett och 4½ alnar högt samt byggt "av furutimmer med nävertak och indelt i en sal, tvenne kamrar, kök och förstuga". År 1742 säges byggnaden vara förfallen och dessutom "belägen på en ganska obekväm plan", varför den blev utsynt. Ny byggnad skulle uppsättas för en beräknad kostnad av 700 daler silvermynt. Emellertid kom någon sådan ej till stånd; ännu år 1794 fanns på Hackekvarn ingen annan karaktärsbyggning "än den gamla förruttnade och vid 1742 års husesyn utdömde". År 1801 var den dock borta och ersatt med två stugor, den ena i väster och den andra i öster på gården.

Den boställsbyggnad, som fanns här till början av 1940-talet men då flyttades till Kronobergs slottsruin vid Växjö, uppfördes 1848 eller 1849 av arrendatorn på Hackekvarn riksdagsmannen Nils Håkansson och blev vid ekonomisk besiktning på platsen 22 sept. sistnämnda år godkänd som böningshus. Byggningen beskrives då vara "25 alnar lång, 14 alnar bred och 5¼ alnar hög under tak av näver och torv, brädfodrad och struken med slamfärg samt inredd till sal, 3 kamrar, kök och förstuga, med 2:ne gavelrum på vinden och alla rummen försedda med tapeter.¹⁾

Under namnet "Ryttmästaregården" utgör numera denna sätesbyggnad på sin nya plats en livligt frekventerad sommarrestaurang.

¹⁾ Växjö landskontors arkiv G VI b 3 (syner och besiktningar).

KARTORNA

över Ö. och V. Elmhult, Tryteke, Utnäs och Tåget äro hämtade ur den s. k. Gyllenhielms atlas (Riksarkivet). Uppgjorda 1637 och 1638 av en till namnet okänd lantmätare, redovisa de vederbörande hemmans åker och ängsmark, ej skog eller utmarker. Här nedan följer en redogörelse för de å kartorna varande anteckningarna.

Elmbult Östregård

1. *Östre Elmbult*
2. Wthsäde 12¼ t[unn]a. J åkergerdet ähr muliord med stenar och röör.
3. Engh till 200 st[ackar] när gräswext ähr.
4. Betishage.
5. Måsze.
6. Humblegårdar.
Ååle fiske och annat fiskewatn befinns, dok Jngen synnerligh lägenheet medh skogh och Wthmark.
7. Hage Siön.

Elmbult Västregård

8. *Wäster Elmbult.*
9. Vthsäde 10 tr. J åkergerdet ähr Muliord med stenar och röör.
10. Engh till 170 st. när gräswext ähr.
11. Betishagar.
12. Humblegård.
Fiskewatn befinns och Jngen synnerligh lägenheet med skogh och Wthmark.

Tryteke

7. *Trijtike.*
8. Wthsäde 7¼ t:a. J åkergerdet ähr Muliord med monga stenar och röör.
9. Engh till 140 st. när gräswext ähr.
10. Betishage.
11. Qwarn.
12. Humblegårdh.

Utnäs

1. *Uthnäs.*
2. Vthsäde 7½ t:a. J åkergerdet ähr Muliord med monga stenar och röör.
3. Engh till 110 st. när medelmåtigh gräswext ähr.
4. Betishage.
5. Åsnen.
Lägenheet med qwarn, fiskewatn, skogh och Wthmark.
6. Humblegårdar.

Tåget

1. *Tuget.*
2. Vthsäde 6½ t:a. J åkergerdet ähr Muliord med monga stenar och röör.
3. Engh till 90 st. när medelmåtigh gräswext ähr.
4. Betishagar.
5. Lacus [sjön] Åsznen.
6. Engh hage.
7. Humblegårdar.
Qwarn, fiskewatn befinns och Jngen synnerligh lägenheet med skogh och Vthmark.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
Krönika 1950	2
Fruktsituationen m. m.	8
(N. Hellberg, kyrkoherde) Statistiska uppgifter rörande Urshults församling 1950	12
Hört och hänt 1950	14
Ur verksamhetsberättelserna	17
D. M. Klingspor. In memoriam	19
H(enning) T(arstad). En bro försvinner	24
Karl Loberg, medicinalråd. Hembygds känsla	26
» » » Bidrag till kännedomen om befolkningsutvecklingen i Urshult under 200 år (1749—1948)	28
Axel Wahlgren, f. ämneslärare. En sommargäst ser på Urshult	42
P. G. Vejde, fil. dr. Gårdarna i Urshult, öden och ägare	44
5. Dunshults Storegård	44
» Lillegård	49
6. Dunsmåla	50
7. Elmhult, Östregård	52
» Västregård	56
8. Jätsbygd	57
9. Tryteke	59
10. Utnäs	61
11. Tåget	64
12. Törnabygd	68
13. Hackekvarn	69

Urshults sockens Brandförsäkringsbolag

Brandstodsreglemente för Urshults socken
beslutat vid kommunalstämma 15/12 1865 och
fastställt av K. B. i Kronobergs län 12/3 1866

beviljar försäkringar å såväl byggnader som lösöre till låga premier. Premien per 100 kr. försäkringsvärde är för 1951 70 öre.

Försäkringsbelopp 31/12 1950 kr. 7.468.380.

Tillgångar 31/12 1950 kr. 433.244 i banker, inteckningar och obligationer.

För Urshults sockens Brandförsäkringsbolag

STYRELSEN.

Urshults sockens Sparbank

grundad år 1873

Insättarnas behållning 31/12 1950 kr. 6.642.339.

Reservfond kr. 447.496.

Ger högsta och tar lägsta ränta.

Gynna Er hemsockens sparbank.

15 miljoner kg

frukt och bär ha av oss sedan 1915 förädlats till sylt, saft, mos, must och vin.

Största delen härav har inköpts inom Urshults socken.

De rikaste åren ha varit 1918 och 1941, då varje år **1 miljon kg** frukt och bär inköpts och förädlats.

Genom nya produkter och nya försäljningsvägar söka vi stärka odlingens lönsamhet.

Gynna oss och Ni gynnar bygden och dess odlingar.

SVENSKA FRUKTFÖRENINGEN
URSHULT.

Fruktodlingen

har gamla anor i Urshultsbygden. Genom nya metoder och rationell skötsel ha skördarna ökats.

Detta kan medföra avsättningssvårigheter.

Vår organisation bildades 1935 för att tillvarataga odlarnas intresse såväl betr. avsättningen av odlade produkter som inköp av förnödenheter.

En stark organisation ger därför trygghet åt fruktodlingen.

Kronobergs läns Frukt- & Trädgårdscentral
Urshult.